

δημοσιονομικό συμβούλιο
fiscal council

Ενδιάμεση Έκθεση
Δημοσιονομικού
Συμβουλίου Κύπρου
Αύγουστος 2024

- 1) Προτεραιότητες Πολιτικής και Εισηγήσεις
- 2) Έγκριση Έκθεσης
- 3) Μακροοικονομικές παρατηρήσεις
 - Ανάπτυξη
 - Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών
 - Πληθωρισμός
- 4) Δημοσιονομικές παρατηρήσεις
 - Δημόσια Οικονομικά
 - Έσοδα Δαπάνες
 - Δαπάνες Υγείας
- 5) Ένθετο 1: Μείωση Φορολογικού Κενού
- 6) Ένθετο 2: Κλιματική Αλλαγή: Δαπάνες και Υποχρεώσεις
- 7) Ένθετο 3: Συλλογή Στοιχείων για εισροές

Προτεραιότητες Πολιτικής και Εισηγήσεις

1)	Συγκράτηση των ανελαστικών δαπανών σε επίπεδα που να συνάδουν με τις μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προοπτικές εσόδων της Δημοκρατίας και όχι με τους βραχυπρόθεσμους και μη επαναλαμβανόμενους ρυθμούς αύξησης των κρατικών εσόδων.
2)	Διατήρηση των συνολικών καθαρών πρωτογενών δαπανών στα επίπεδα που προβλέπονται από τους νέους κανόνες οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ. Οι νέοι κανόνες συνεπάγονται πως, για την κάθε αύξηση, θα πρέπει να προκύπτει ισόποση εξοικονόμηση από άλλα κονδύλια.
3)	Ανάπτυξη και εισαγωγή πολιτικής διαχείρισης κόστους στην αγορά δικαιωμάτων εκπομπής ρύπων και στην αγορά καυσίμων (ΑΗΚ). Λήψη πολιτικών αποφάσεων για αναβάθμιση της διευθυντικής δυναμικής του οργανισμού στη βάση των ευρημάτων και εισηγήσεων του ΔΝΤ.
4)	Η οποιαδήποτε επέκταση της χρηματοδότησης των νοσηλευτηρίων του ΟΚΥΠΥ, να συνοδεύεται με αυστηρό χρονοδιάγραμμα και οδικό χάρτη παραδοτέων στη βάση του Σχεδίου Δράσης , ως προϋπόθεση για μελλοντικές νέες χρηματοδοτήσεις, ούτως ώστε τα χρονοδιαγράμματα να είναι «σκληρά» και δεσμευτικά. Η επέκταση της χορηγίας μετά την 31η Μαΐου 2025, να γίνει αποδεκτή από την κυβέρνηση και τη Βουλή των Αντιπροσώπων, μόνο εάν υποβληθεί ρητή και αμετάκλητη καταληκτική ημερομηνία αυτονομής .
5)	Υπολογισμός των υποχρεώσεων της Δημοκρατίας σε σχέση με το Κλίμα και την Ενέργεια στις προβλεπόμενες δαπάνες. Αντί για αγορά δικαιωμάτων («πρόστιμα») θα ήταν προτιμότερο τα ίδια ή αντίστοιχα ποσά να δαπανηθούν για υποδομές και δράσεις προς επίτευξη στόχων και μακροπρόθεσμο όφελος.
6)	Λήψη πολιτικής απόφασης με εντολές στην κρατική μηχανή για την ολοκληρωμένη συλλογή στοιχείων τα οποία θα μπορούν να υποστηρίξουν την ανάπτυξη πολιτικών επιλογών οι οποίες να ενισχύουν το θετικό αποτύπωμα των ξένων επιχειρήσεων στην Κύπρο και ταυτόχρονα να στηρίζουν την μονιμότητα των εν λόγω Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην κυπριακή οικονομία. Τα εν λόγω, σήμερα ανεπαρκή, στοιχεία, αφορούν ιδιαίτερα στις εισροές από την Ουκρανία, και δευτερευόντως, το Ισραήλ.
7)	Στις περιπτώσεις όπου θα κριθεί απαραίτητη μια αλλαγή πολιτικής, υιοθέτηση νέας πολιτικής ή άλλη πολιτική πράξη που συνεπάγεται νέες δαπάνες, αυτή θα πρέπει να συνοδεύεται με ταυτόχρονη και παράλληλη ανακοίνωση για αντίστοιχη εξοικονόμηση σε άλλες γραμμές του Προϋπολογισμού.
8)	Υιοθέτηση Επενδυτικής Πολιτικής και πολιτικής διαχείρισης των προσωρινών πλεονασμάτων του ΤΚΑ.
9)	Εισαγωγή της αίσθησης του κατεπείγοντος στην υλοποίηση δεσμεύσεων για το Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΣΑΑ).
10)	Ψηφιακή μετάβαση της κρατικής μηχανής και εκσυγχρονισμός διαδικασιών του δημοσίου στη βάση βέλτιστων πρακτικών. Έναρξη το συντομότερο προγράμματος ψηφιοποίησης και αναθεώρησης διαδικασιών της κρατικής μηχανής, με στόχο το κόστος που επωμίζεται η κοινωνία για τη συντήρησή της, να συνάδει με τα οφέλη που αποκομίζει.
11)	Αντιμετώπιση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (Current Account) ως προτεραιότητα , και εισαγωγή εντός του 2024 σφαιρικής και ολοκληρωμένης πολιτικής για αντιμετώπιση του θέματος, προς αντικατάσταση των κατακερματισμένων, αλληλοσυγκρουόμενων και χωρίς συνοχή πολιτικών.

Έγκριση Έκθεσης

Η Ενδιάμεση Έκθεση 2024 εγκρίθηκε ομόφωνα από το Δημοσιονομικό Συμβούλιο Κύπρου στις 25.07.2024.

Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο εκφράζει τις ευχαριστίες του στη Γραμματεία για την συνεισφορά της στην ετοιμασία της Έκθεσης.

Μιχάλης Περισιάνης
Πρόεδρος

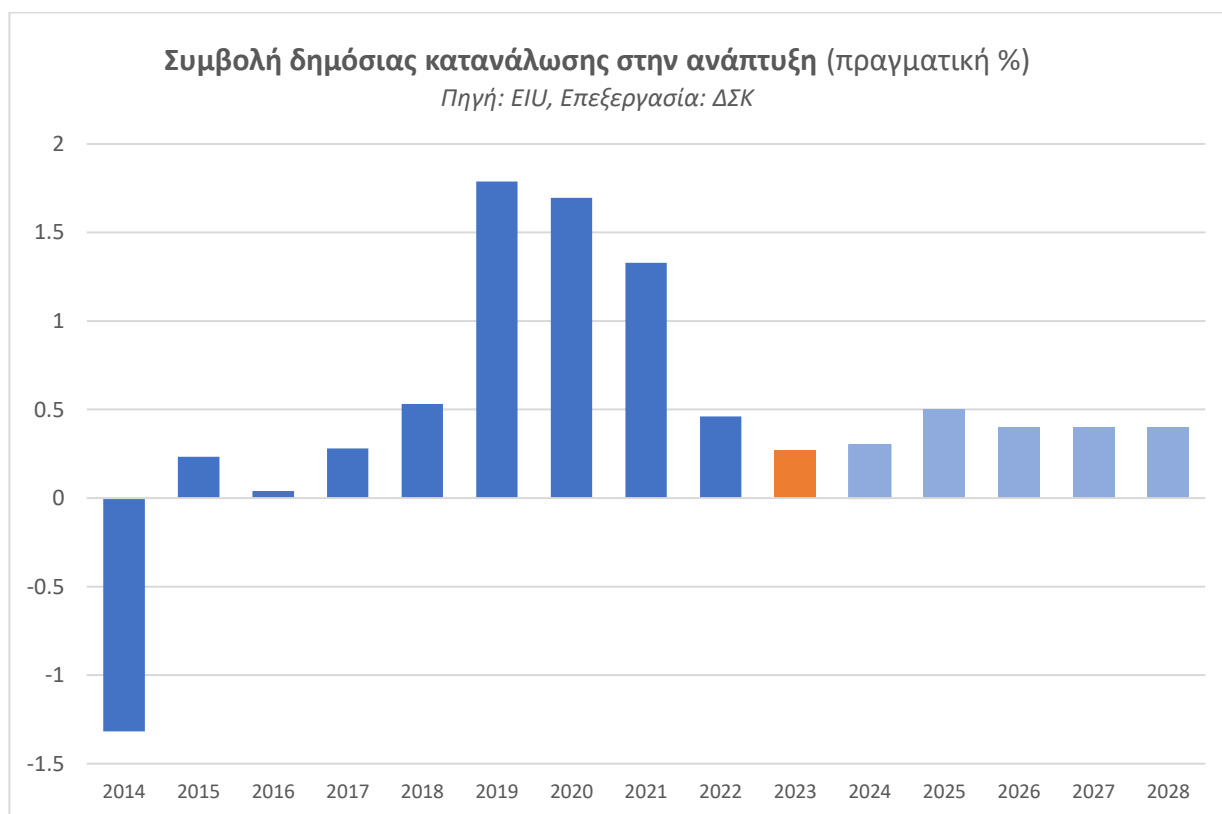
Μάριος Ζαχαριάδης
Μέλος

1. Μακροοικονομικές Παρατηρήσεις

Ανάπτυξη

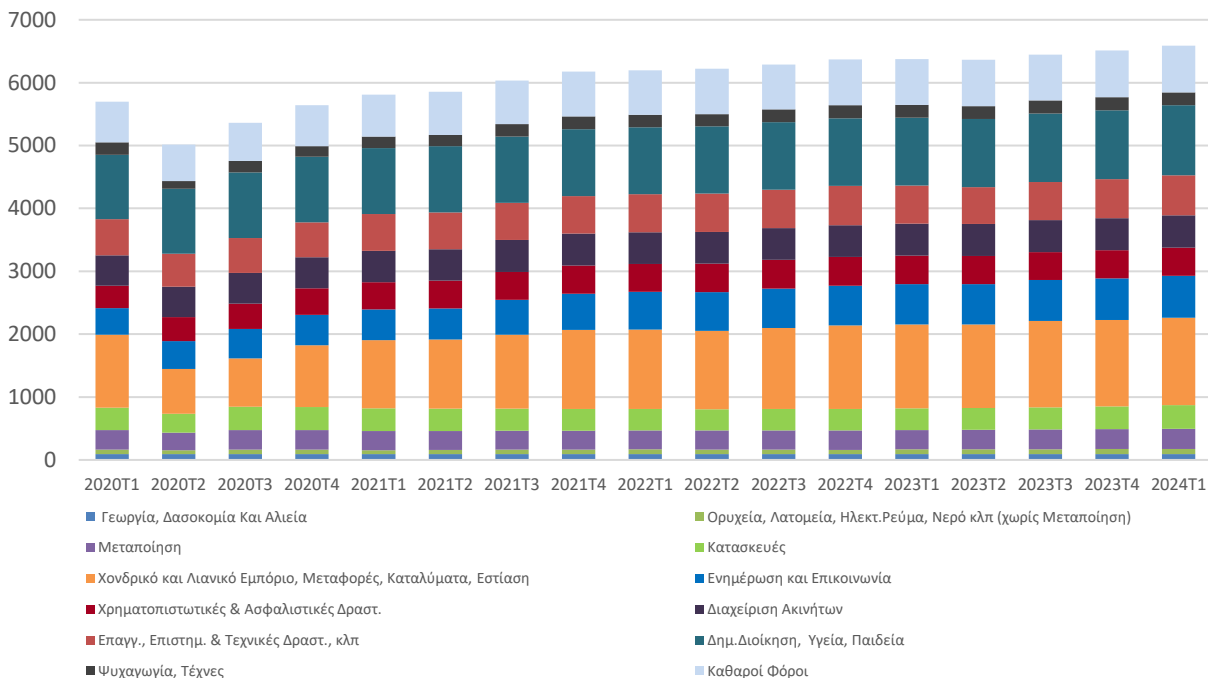
Η οικονομία παρουσιάζει συνεχιζόμενη δυναμική, η οποία συντηρείται από την αυξημένη επενδυτική δραστηριότητα σε συνδυασμό και με την διατήρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Η οικονομία καταγράφει δυναμική ανάπτυξης σημαντικά υψηλότερη από εκείνη της υπόλοιπης ευρωζώνης, ενώ οι συνθήκες πλήρους απασχόλησης βρίσκονται σε τροχιά διατήρησης για το υπόλοιπο του έτους. Η εκτίμηση του Υπουργείου Οικονομικών για ανάπτυξη στο 3% συνάδει με τις εκτιμήσεις ανεξάρτητων θεσμών και φορέων. Παρά το γεγονός ότι υφίστανται κίνδυνοι για την ανάπτυξη, η εκτίμηση δεν κρίνεται ως μη ρεαλιστική.

Παρά τις δυσκολίες που εμφανίζονται στα νοικοκυριά, όπου το διαθέσιμο εισόδημα παρουσιάζει τάσεις μείωσης, σημειώνεται πως η καταναλωτική ζήτηση παραμένει σταθερή. Οι αυξημένες πιέσεις που έχουν δημιουργηθεί λόγω της σχετικής στασιμότητας των εισοδημάτων έναντι της γενικευμένης αύξησης τιμών τα τελευταία δύο χρόνια, δεν δείχνουν να έχουν μειώσει σημαντικά την πρόθεση κατανάλωσης, η οποία εμφανίζει σημάδια σταθεροποίησης.

ΑΕΠ προσέγγιση παραγωγής, ανά τρίμηνο (σταθερές τιμές, διορθωμένα στοιχεία) (€ εκατ.)

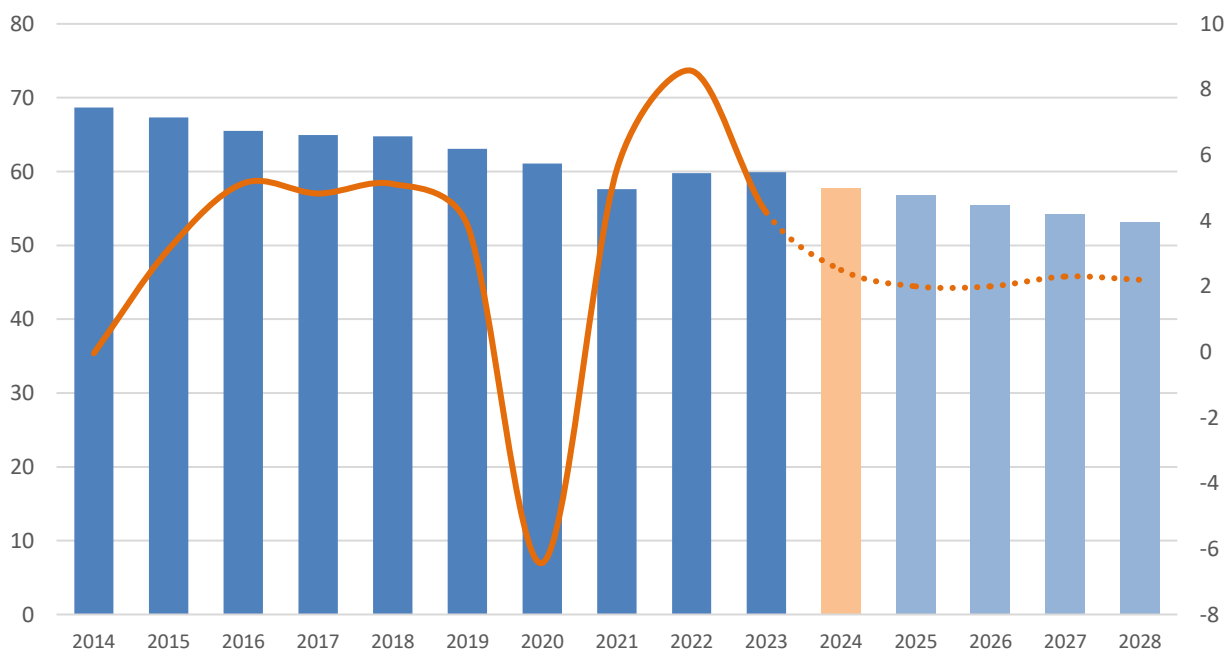
Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία, Επεξεργασία: ΔΣΚ

Ιδιωτική Κατανάλωση

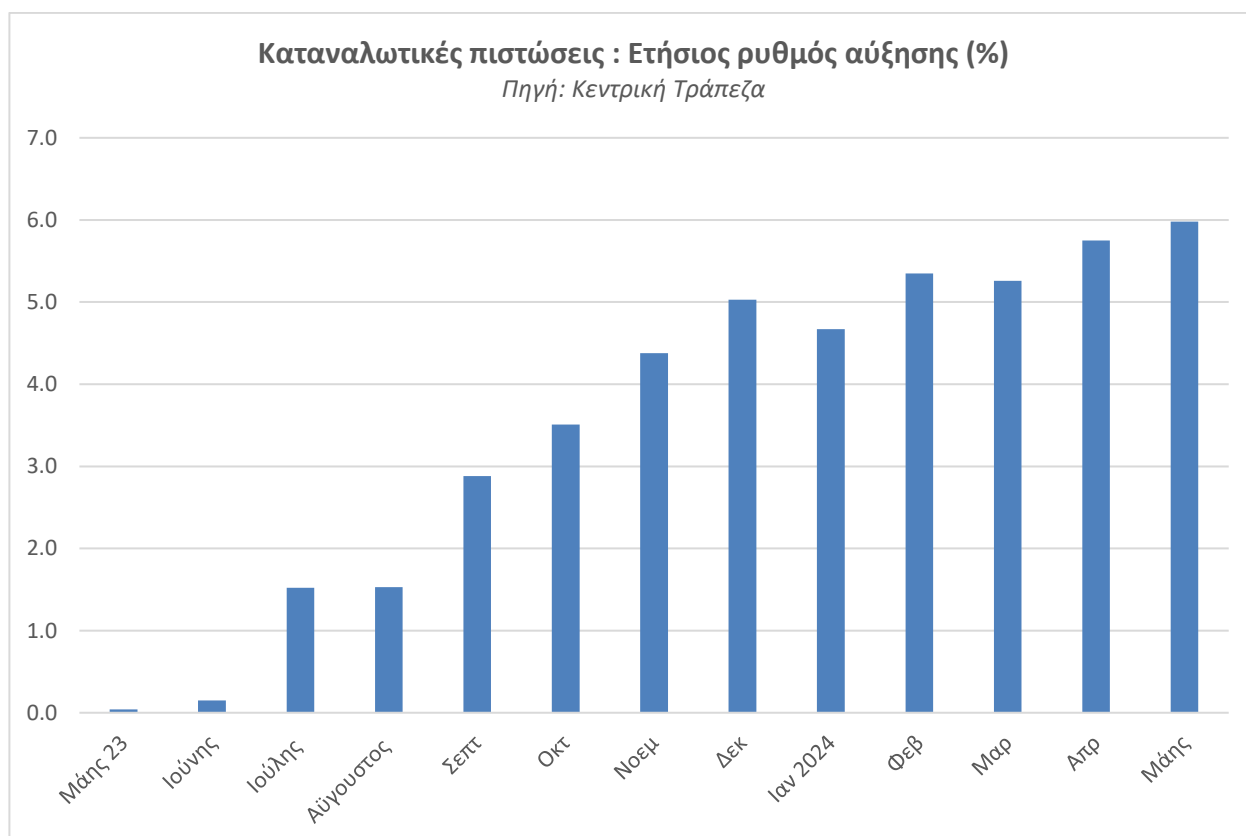
Πηγή: EIU

■ % ΑΕΠ (αριστερά) — % Δ γογ (δεξιά)

Σημαντική ένδειξη αποτελεί η αυξημένη ζήτηση των εγχώριων νοικοκυριών για καταναλωτικά δάνεια και η αυξητική τάση στην παραχώρηση των εν λόγω δανείων από το τραπεζικό σύστημα. Σημειώνεται πως οι καταναλωτικές πιστώσεις παρουσιάζουν αυξητική τάση τους τελευταίους μήνες, με αποτέλεσμα, από τη μια να συντηρείται η καταναλωτική τάση των νοικοκυριών, από την άλλη όμως να αναπτύσσονται ανισορροπίες στην ανάπτυξη, η οποία εν μέρει συντηρείται μέσα από μικρή αύξηση στο συνολικό χρέος των νοικοκυριών.

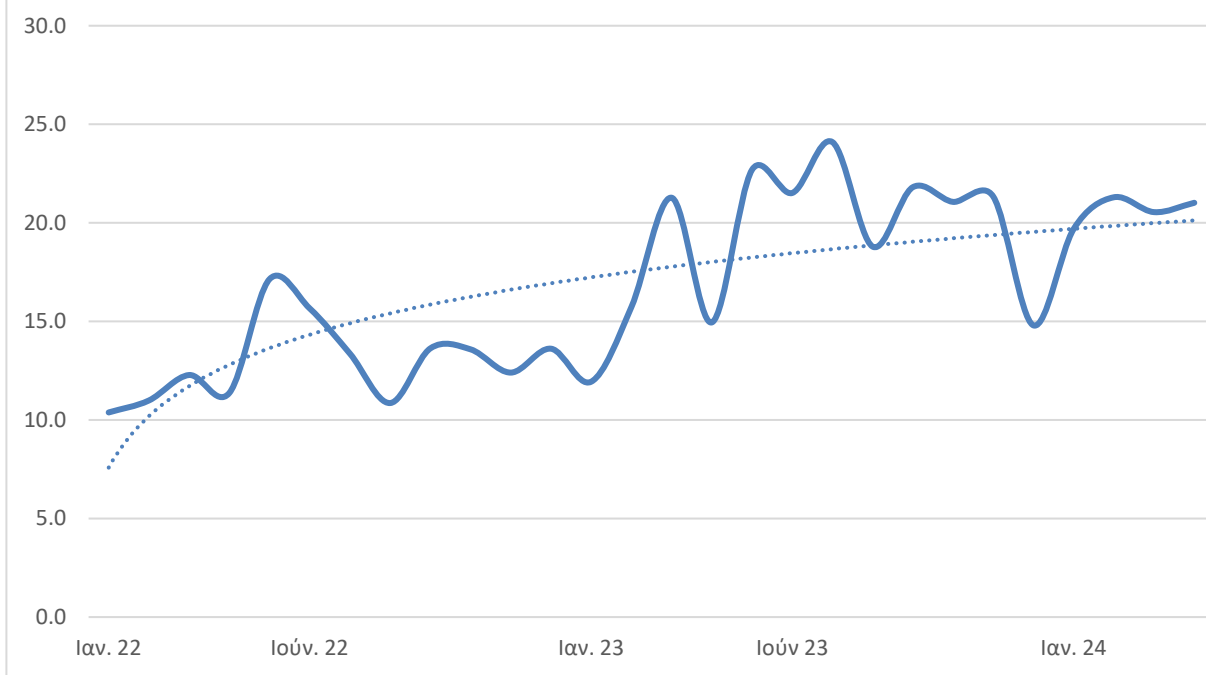
Η αναμενόμενη ανάκαμψη των πραγματικών διαθέσιμων εισοδημάτων των νοικοκυριών τους επόμενους 24 μήνες, ενθαρρύνει την εκτίμηση πως η ιδιωτική ζήτηση στην οικονομία θα αντέξει την μερική αύξηση του καταναλωτικού χρέους, ιδίως αν συνυπολογιστεί η επιβράδυνση στα στεγαστικά δάνεια, τα οποία σε γενικές γραμμές είναι μεγαλύτερα (σε ποσό), σε σχέση με τα καταναλωτικά¹. Η στροφή, ωστόσο, προς τα καταναλωτικά δάνεια, παρόλο ότι αντισταθμίζεται από την μείωση των στεγαστικών δανείων, υπονοεί επιδείνωση της διάρθρωσης του ιδιωτικού χρέους, ιδίως αν υπολογιστεί ότι οι καταναλωτικές πιστώσεις δεν δημιουργούν ενεργητικά για τα νοικοκυριά.

¹ Η μείωση των στεγαστικών δανείων συγκρατεί το συνολικό χρέος των εγχώριων νοικοκυριών, παρά την αύξηση των καταναλωτικών πιστώσεων.

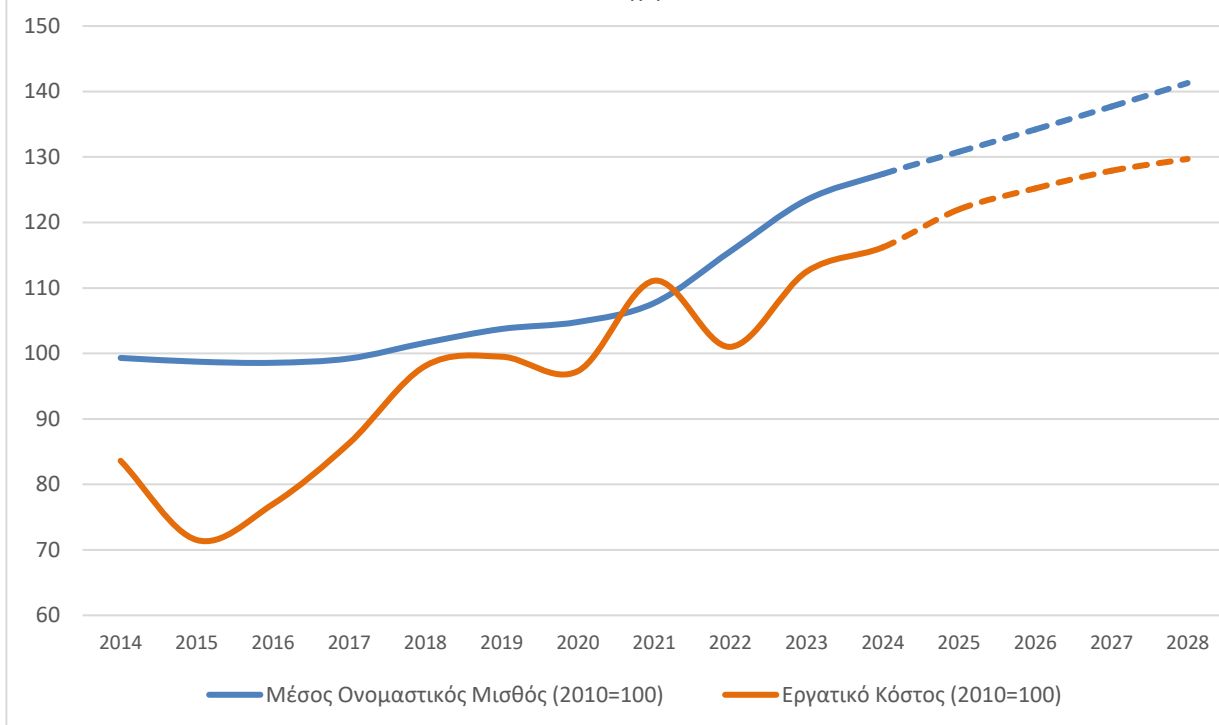
Καθαρές νέες καταναλωτικές πιστώσεις ανά μήνα (εκατ. ευρώ)

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα

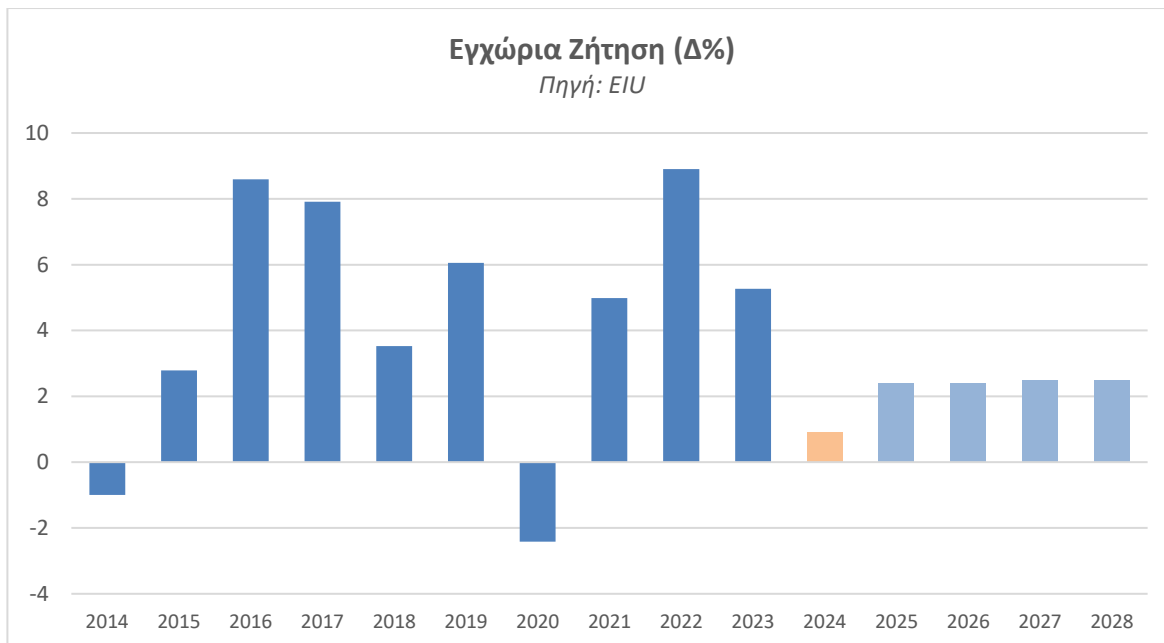
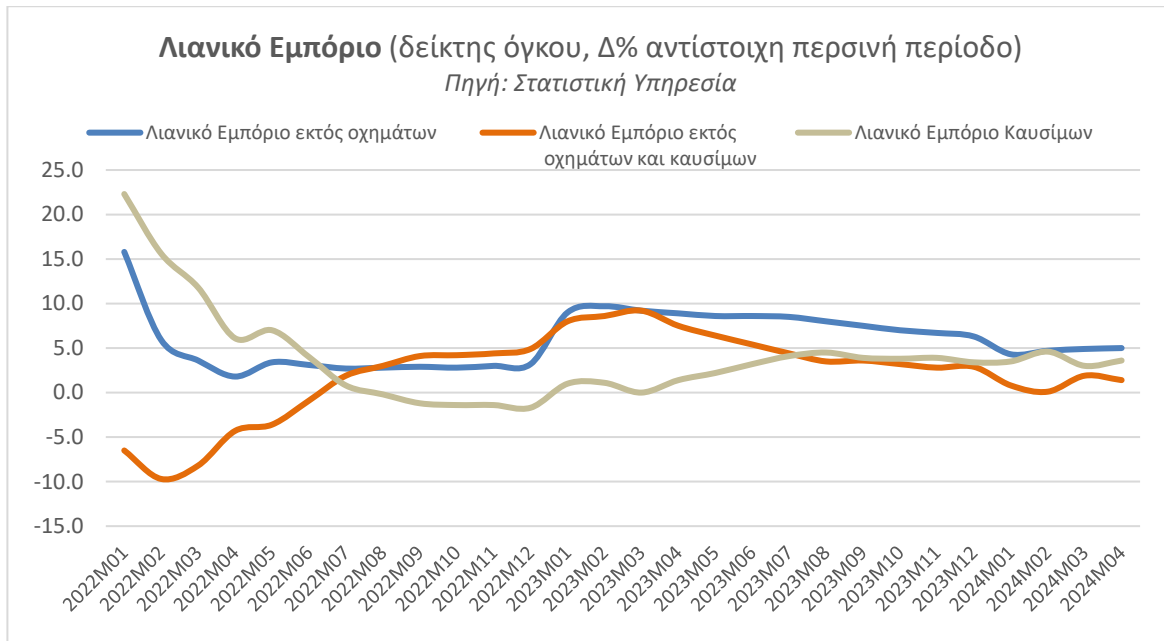
Εργατικό Κόστος και Μέσος Ονομαστικός Μισθός (2010=100)

Πηγή: EIU

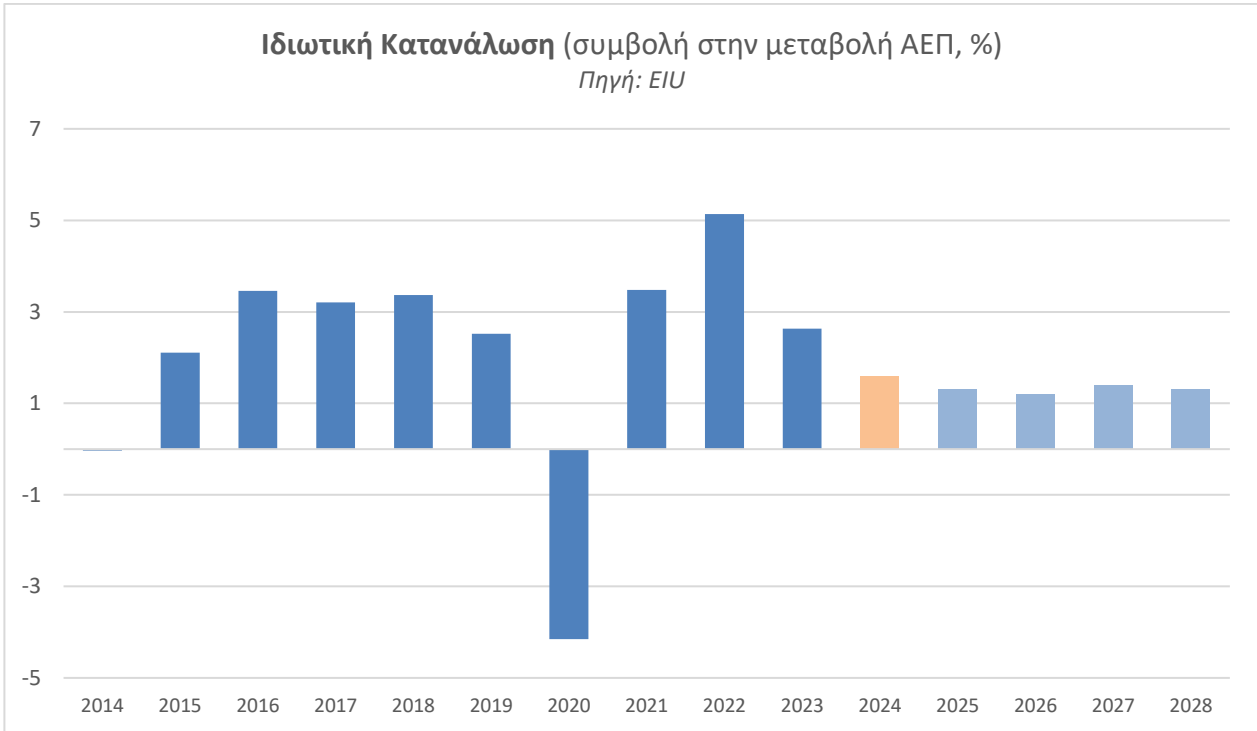

Γενικότερα, συμφωνούμε με την εκτίμηση της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου πως η ιδιωτική ζήτηση αναμένεται να καταγράψει μικρή επιβράδυνση, να παραμείνει, όμως, σημαντικός παράγοντας αύξησης του ΑΕΠ². Σημειώνεται πως, παρά την αυξητική πίεση που ασκεί στα επίπεδα τιμών, η παραχώρηση της ΑΤΑ έχει επίσης συμβάλει μερικώς στην τόνωση της ιδιωτικής ζήτησης, ιδίως στο λιανικό εμπόριο και τις εισαγωγές. Η μικρή αύξηση των πραγματικών μισθών μετά από την στασιμότητα που παρατηρήθηκε μετά το 2014, έχει επίσης τονώσει την ιδιωτική κατανάλωση.

Έτσι, η εγχώρια ζήτηση αν και σχετικά υποτονική κάτω από τις πιέσεις που αναφέρονται πιο πάνω, αναμένεται να διατηρηθεί σε θετικό έδαφος.

² <https://www.centralbank.cy/el/announcements/projections-18-06-2024>

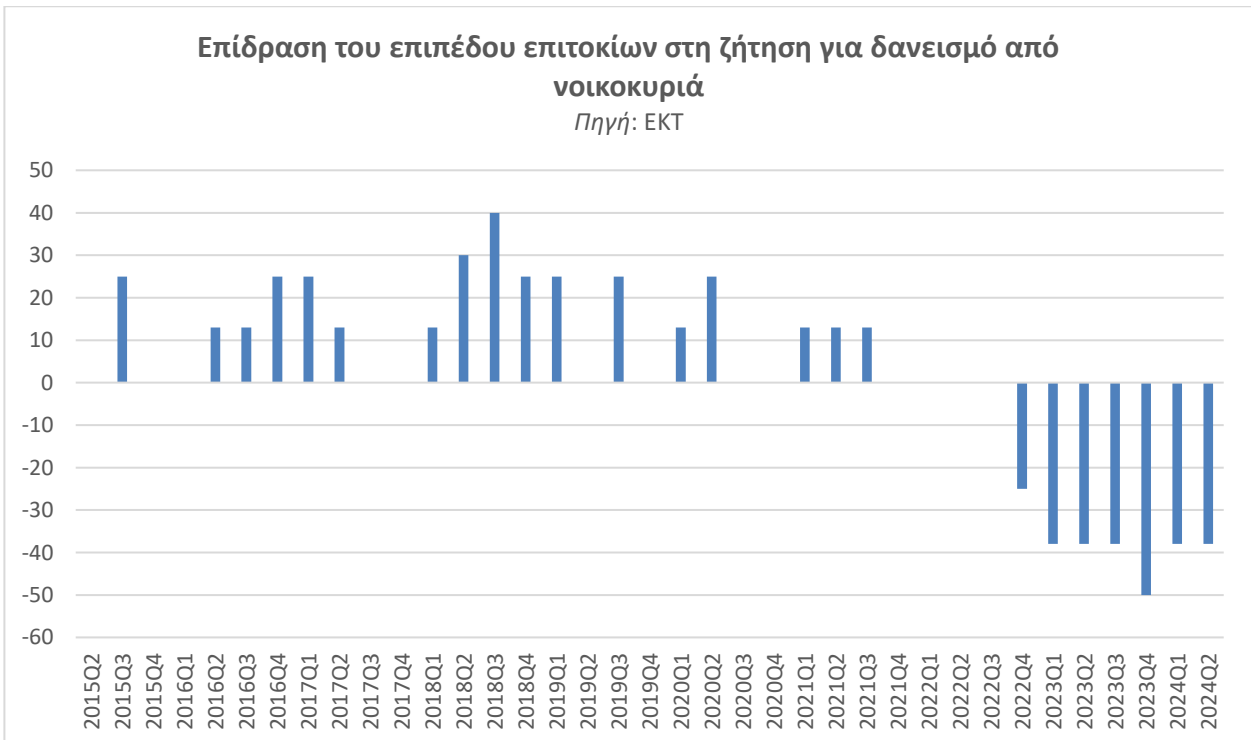
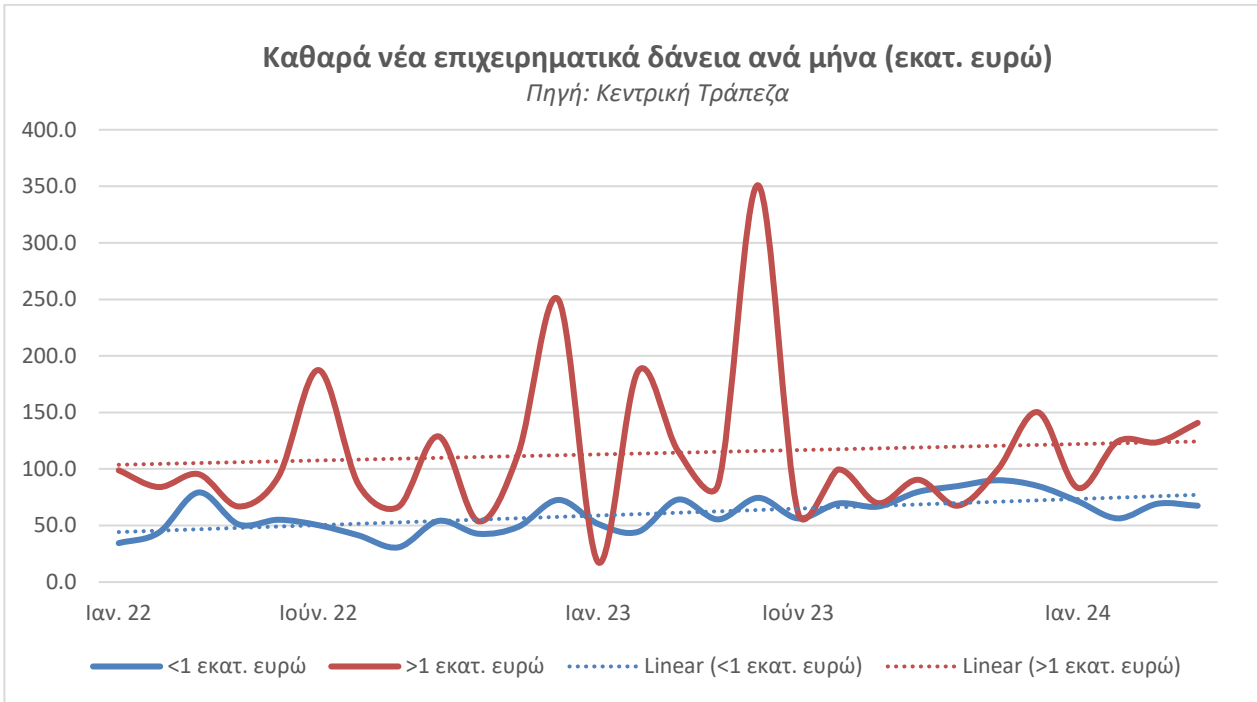

Στην διατήρηση των ρυθμών ανάπτυξης συμβάλλει επίσης η αυξημένη οικονομική δραστηριότητα όσον αφορά στις επενδύσεις. Παρόλες τις ενδείξεις για επιβράδυνση των συναλλαγών σε ακίνητα, μεταξύ των οποίων είναι και η μείωση των κρατικών εσόδων κατά 11.3% από τον φόρο κεφαλαιουχικών κερδών³, καταγράφονται σημαντικές ενδείξεις για την αύξηση της επενδυτικής δραστηριότητας στην Κύπρο⁴.

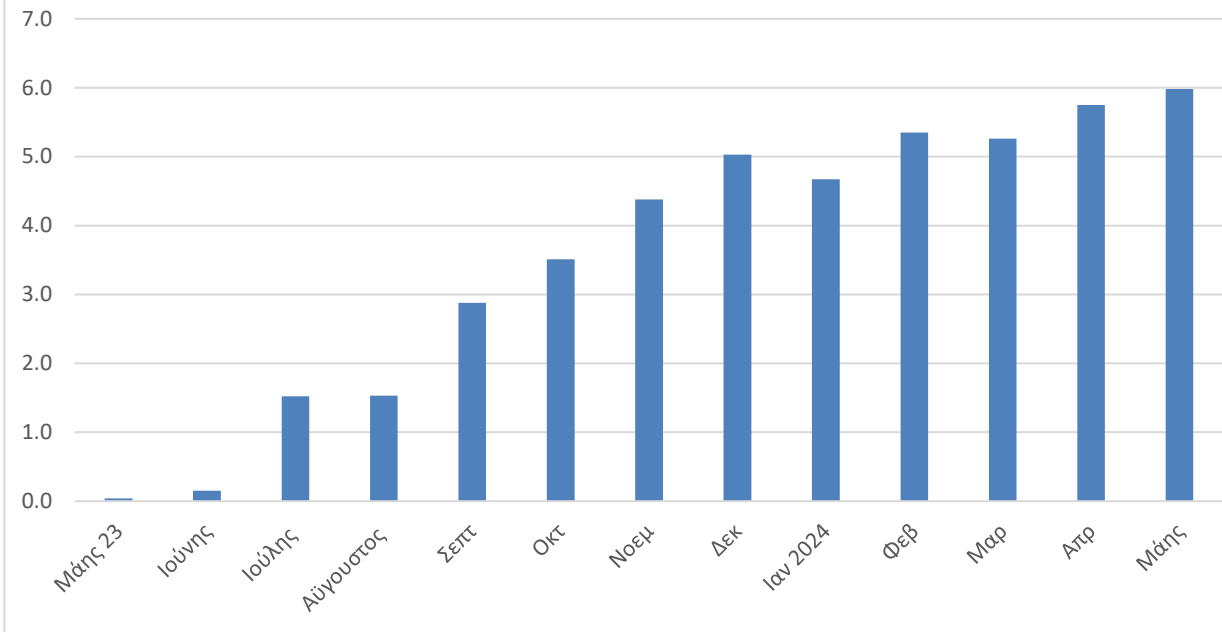
³ Στοιχεία Υπουργείου Οικονομικών, Ιαν-Μάης 2024/Ιαν-Μάης 2023.

⁴ <https://www.centralbank.cy/el/announcements/projections-18-06-2024>

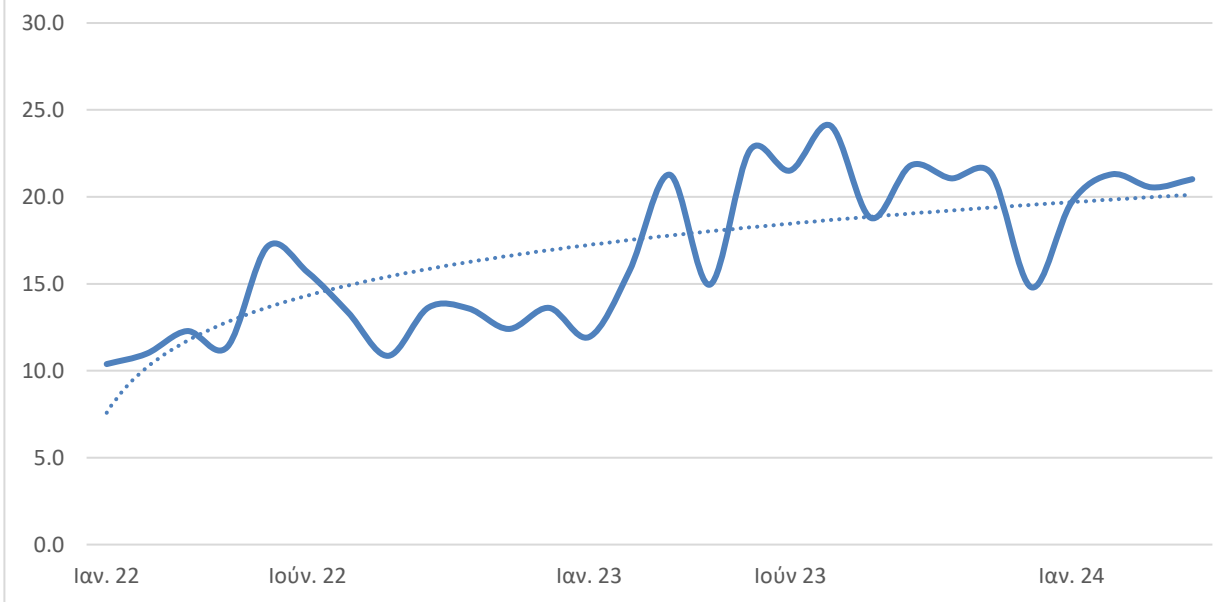
Καταναλωτικές πιστώσεις : Ετήσιος ρυθμός αύξησης (%)

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα

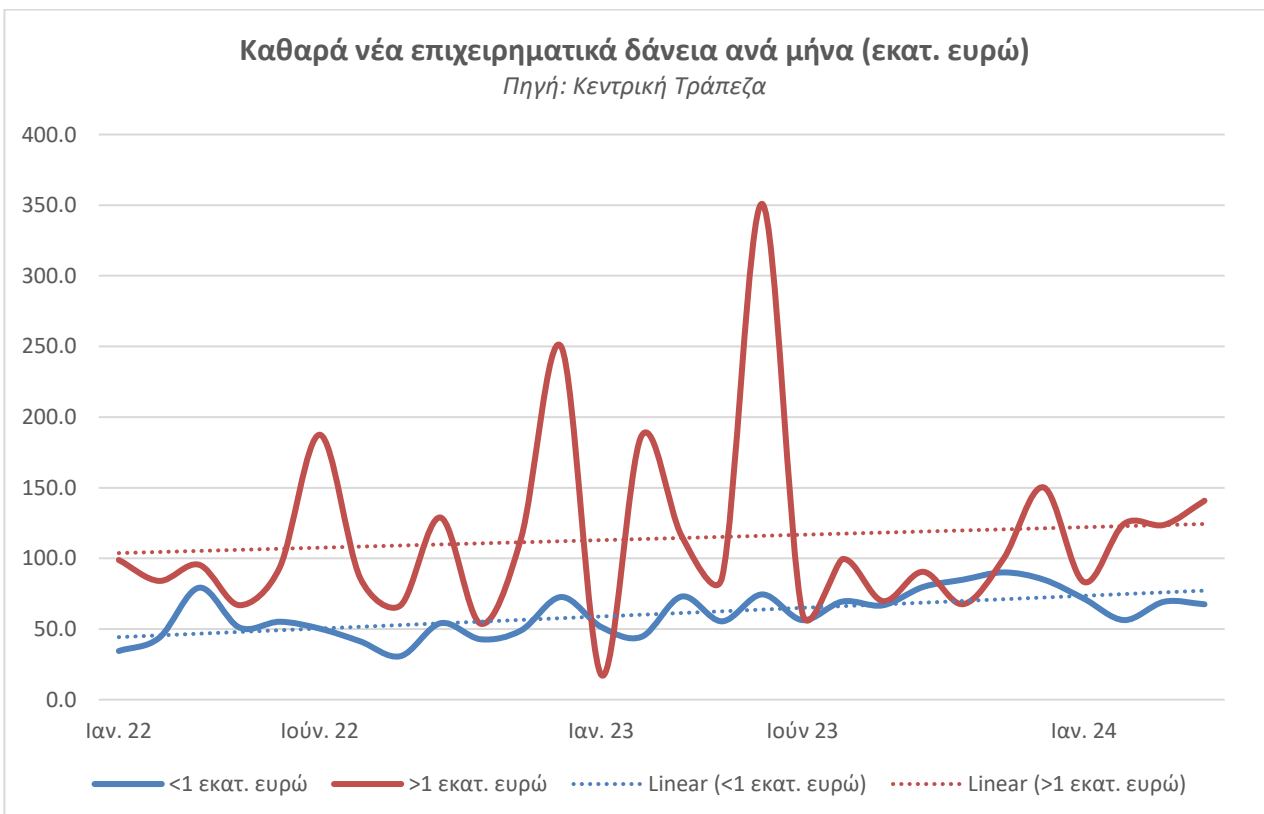
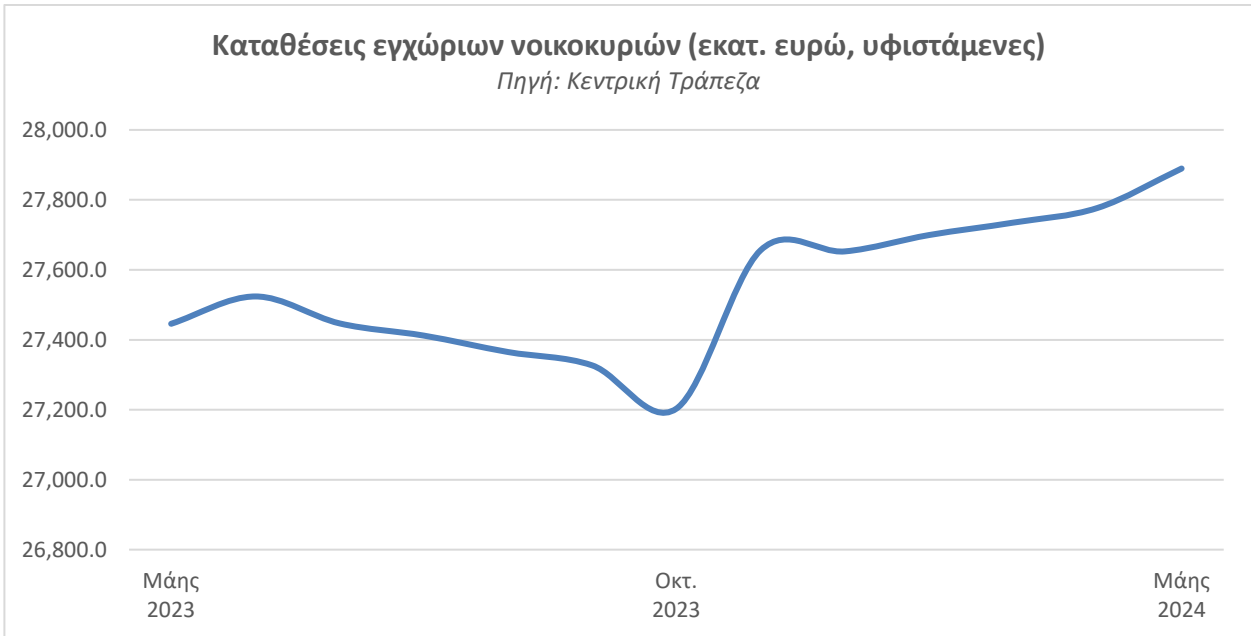

Καθαρές νέες καταναλωτικές πιστώσεις ανά μήνα (εκατ. ευρώ)

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα

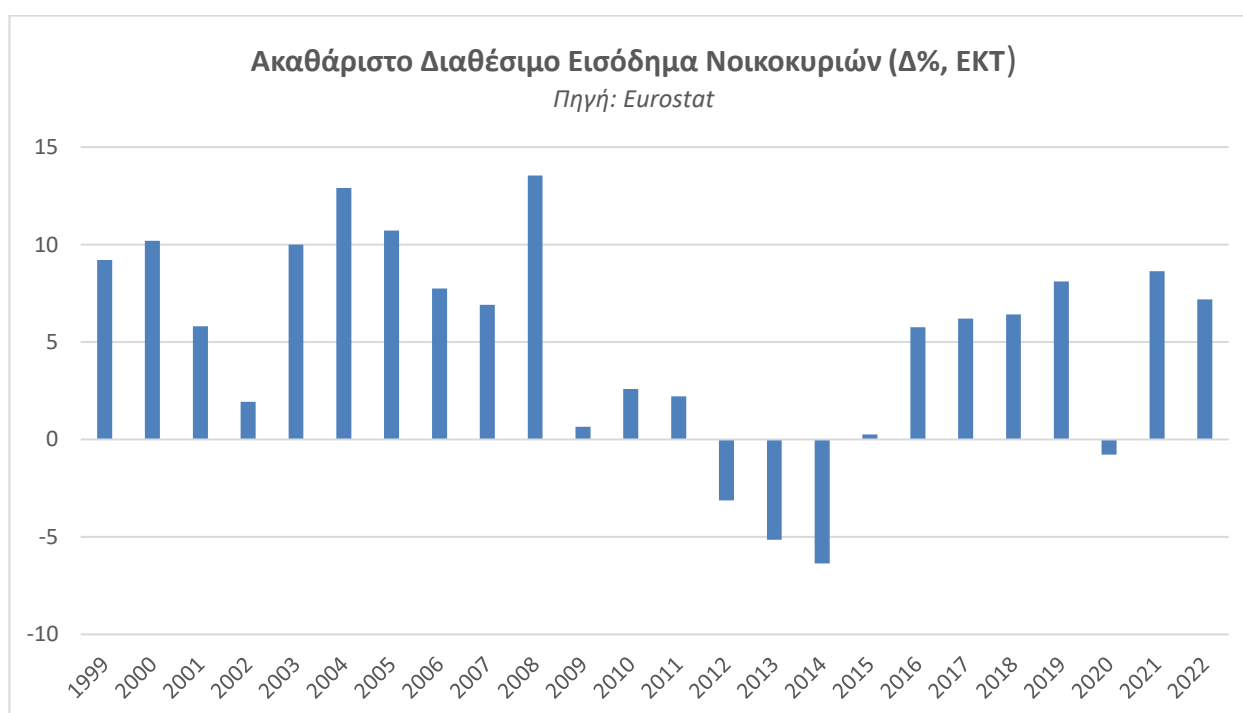
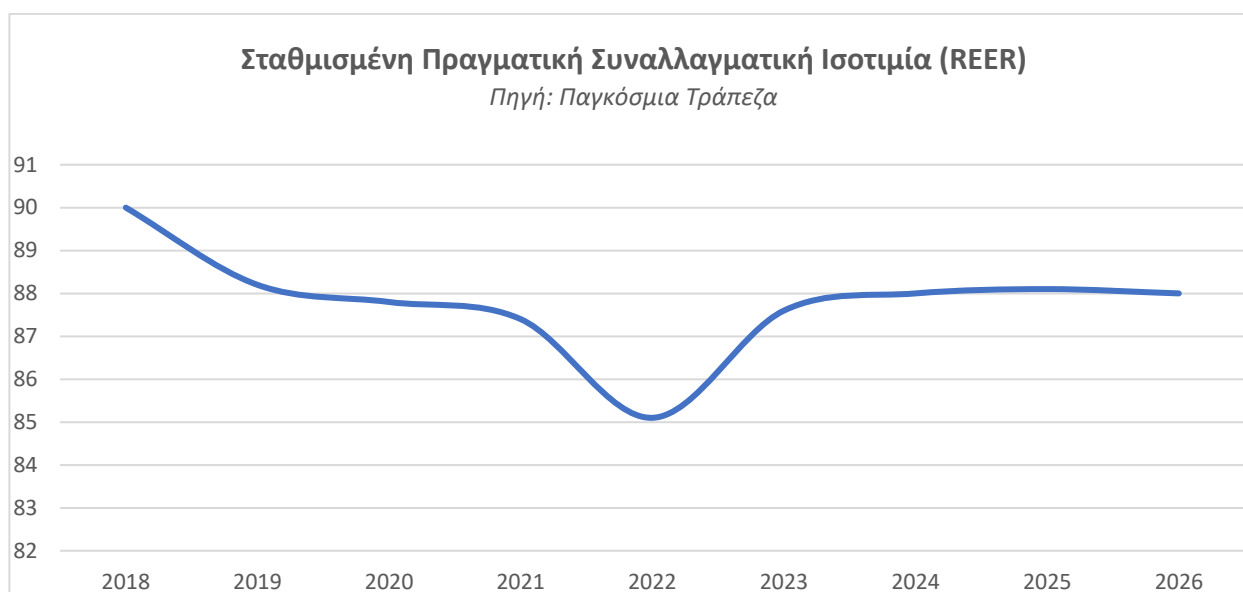
Επιπλέον, σημειώνουμε την αυξητική τάση στον επιχειρηματικό δανεισμό τους τελευταίους μήνες. Τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας καταγράφουν αυξητική τάση στα καθαρά νέα δάνεια προς επιχειρήσεις, τόσο μικρές και μικρομεσαίες, όσο και μεγαλύτερες. Την τελευταία διετία, τα δάνεια άνω του 1 εκατ. ευρώ προς επιχειρήσεις συνεχίζουν την ελαφρώς αυξητική τους τάση, παρά τις φυσιολογικά μεγάλες διακυμάνσεις στα μηνιαία στοιχεία.

Τεκμηριώνεται, έτσι, η εκτίμηση πως αρκετά μεγάλα ιδιωτικά έργα έχουν πλέον φτάσει σε φάση ωρίμανσης, ενισχύοντας την οικονομική δραστηριότητα. Η ολοκλήρωση των μεγάλων έργων που έχουν ωριμάσει προς υλοποίηση, σε συνδυασμό και με την επιτάχυνση της υλοποίησης των σχεδιασμών του Σχεδίου Ανθεκτικότητας και Ανάπτυξης, θα αποτελέσουν κλειδί για την διατήρηση των ρυθμών ανάπτυξης τους επόμενους 18 μήνες.

Αντίστοιχη τάση καταγράφεται και στα μικρότερα δάνεια, κάτω του 1 εκατ. ευρώ προς επιχειρήσεις, ενισχύοντας την εκτίμηση πως η οικονομική δραστηριότητα και δη οι επιχειρηματικές επενδύσεις συνεχίζουν να αυξάνονται, κάτι που επίσης τεκμαίρεται και από τα φορολογικά έσοδα του α' πενταμήνου για το 2024.

Σημειώνεται, παράλληλα, η προοπτική που δημιουργείται, τόσο από αυτοχρηματοδοτούμενα έργα ιδιωτικών επενδύσεων, όσο και από την δυναμική επιτάχυνση των έργων που σχετίζονται με την ψηφιακή και την πράσινη ανάπτυξη.

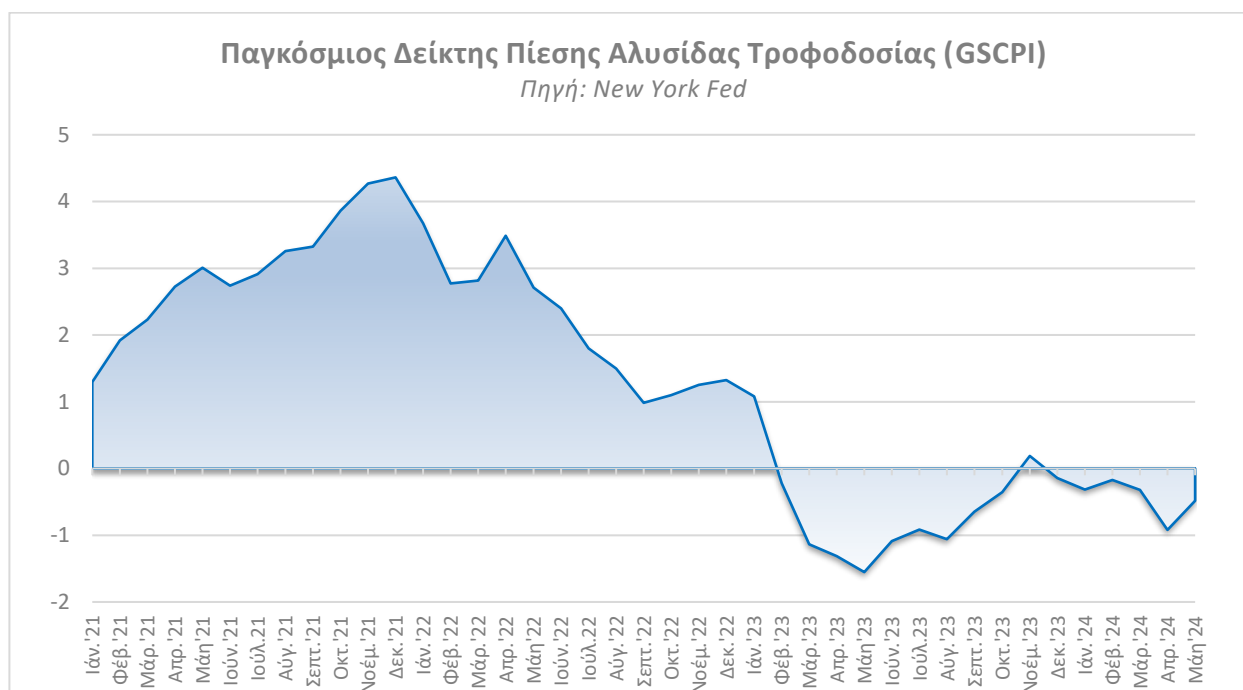

Πρέπει να σημειωθεί πως, αν η Δημοκρατία εισακούσει τις Συστάσεις του Συμβουλίου⁵ οι οποίες περιλαμβάνουν την άμεση ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας με στόχο την επιτάχυνση της υλοποίησης των προϋποθέσεων για τα έργα που σχετίζονται με το Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας⁶, η εκτίμηση για την ανάπτυξη του 2025 και 2026 θα πρέπει να αναθεωρηθεί προς τα πάνω.

Σημειώνεται πως, εκ πρώτης όψews, τα στοιχεία που αφορούν στην αγορά εργασίας επίσης συγκλίνουν προς το συμπέρασμα πως η επενδυτική και επιχειρηματική δραστηριότητα διατηρούν ικανοποιητική δυναμική, η οποία μεταφράζεται σε θέσεις εργασίας και σε οικονομική ανάπτυξη. Σημειώνουμε επίσης τα αυξημένα κρατικά έσοδα από τις Κοινωνικές Ασφαλίσεις, καθώς και τους φόρους εισοδήματος από υπαλλήλους.

Πιο εντυπωσιακή είναι η αύξηση των κρατικών εσόδων από τον φόρο εισοδήματος των αυτοεργοδοτούμενων. Παρόλο ότι το εν λόγω ποσό δεν κρίνεται ως δημοσιονομικά σημαντικό, αποτελεί σημαντική ένδειξη, είτε δραματικής αύξησης στην εν λόγω δραστηριότητα, είτε ουσιαστικής βελτίωσης της φοροεισπρακτικής δυνατότητας⁷. Ωστόσο, νεότερα στοιχεία θα είναι απαραίτητα προτού γίνουν ασφαλείς εκτιμήσεις σε σχέση με την ανεργία.

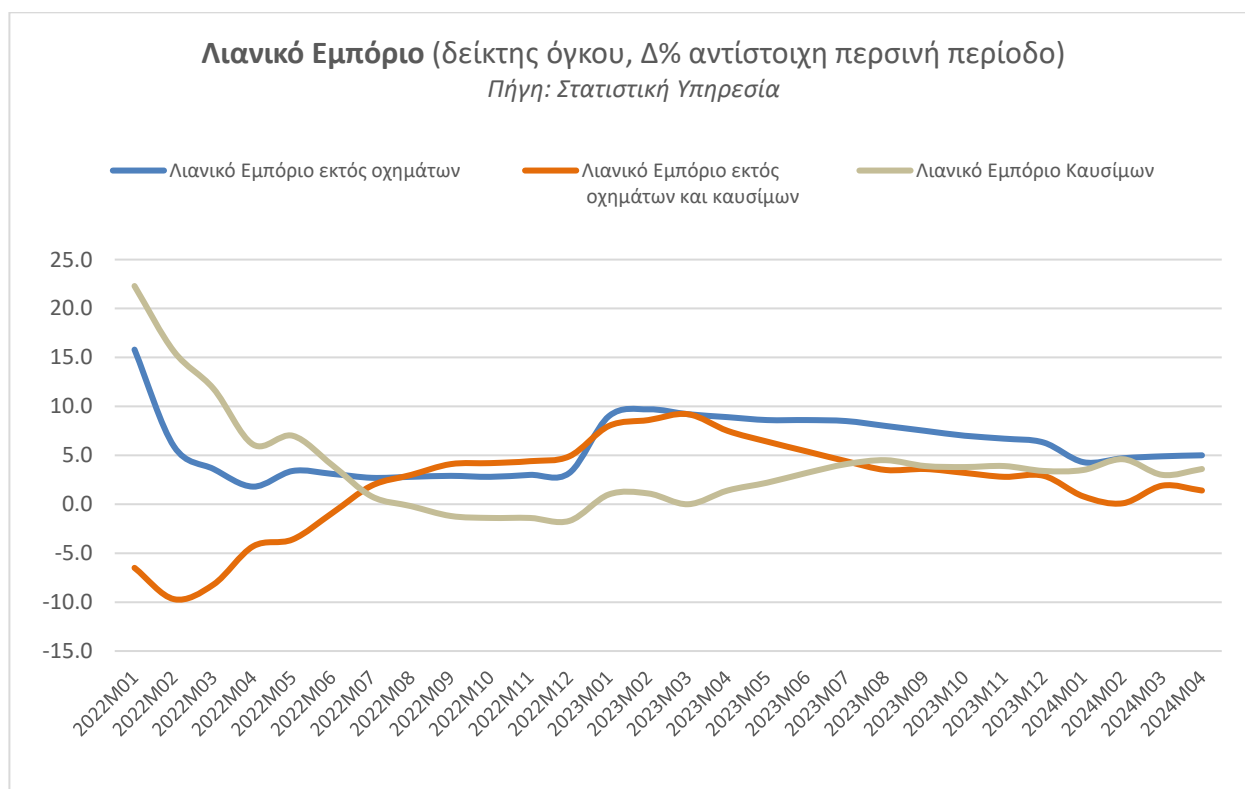
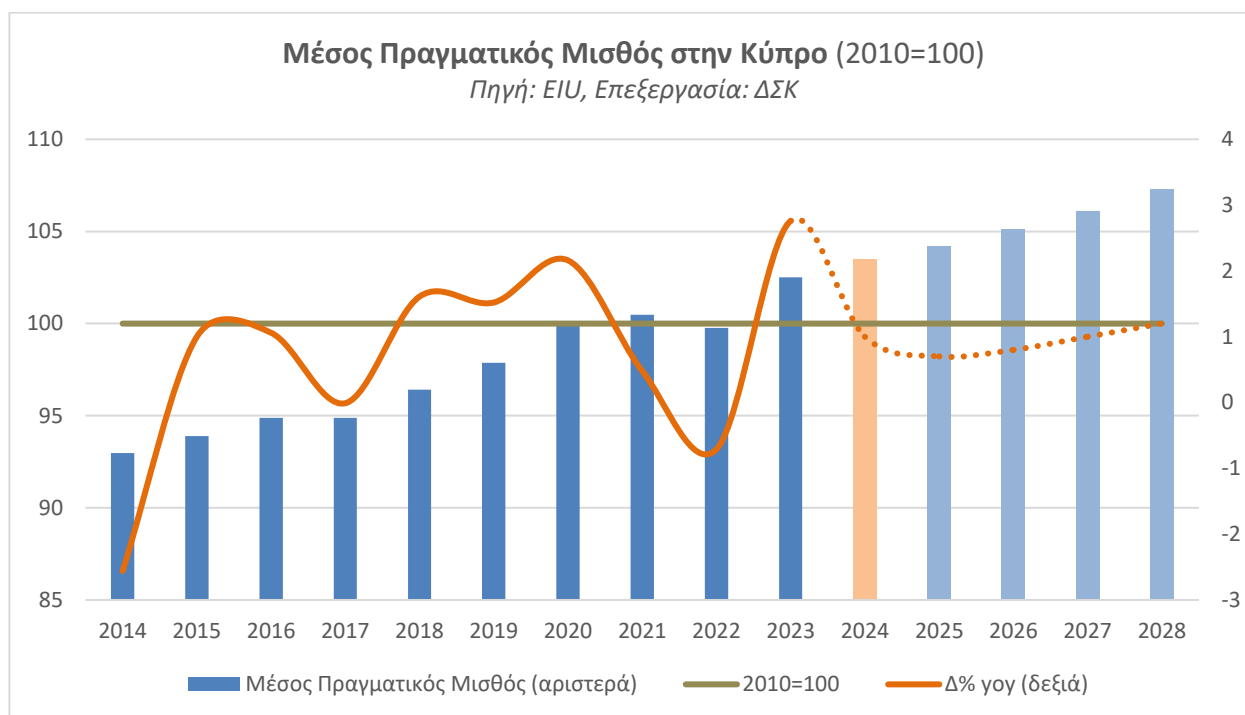
Όσον αφορά στις εξαγωγές, ο τουρισμός καταγράφει σημαντική ανθεκτικότητα απέναντι στη μαζική επιδείνωση που σημειώνεται στις εξαγενείς συνθήκες. Παρά την μερική επιδείνωση των πιέσεων που δέχεται η αλυσίδα τροφοδοσίας της παγκόσμιας αγοράς, ασκώντας πίεση στις τιμές ναύλων και γενικότερα του εμπορίου, οι συνθήκες εξακολουθούν να προκαλούν ανησυχίες. Ο σχετικός δείκτης πιέσεων που έχει αναπτύξει η Fed της Νέας Υόρκης, παραμένει σε αρνητικό έδαφος.

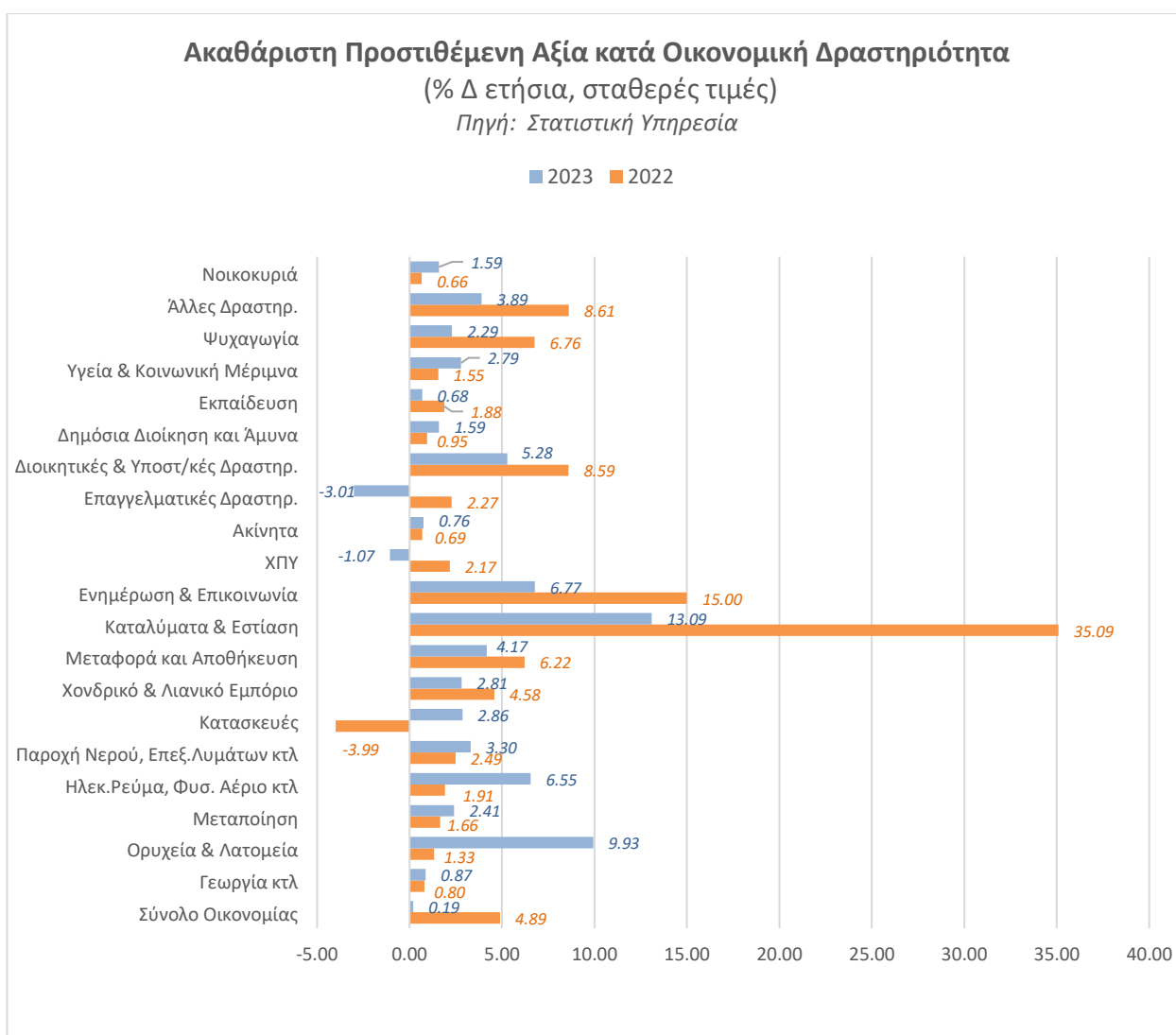
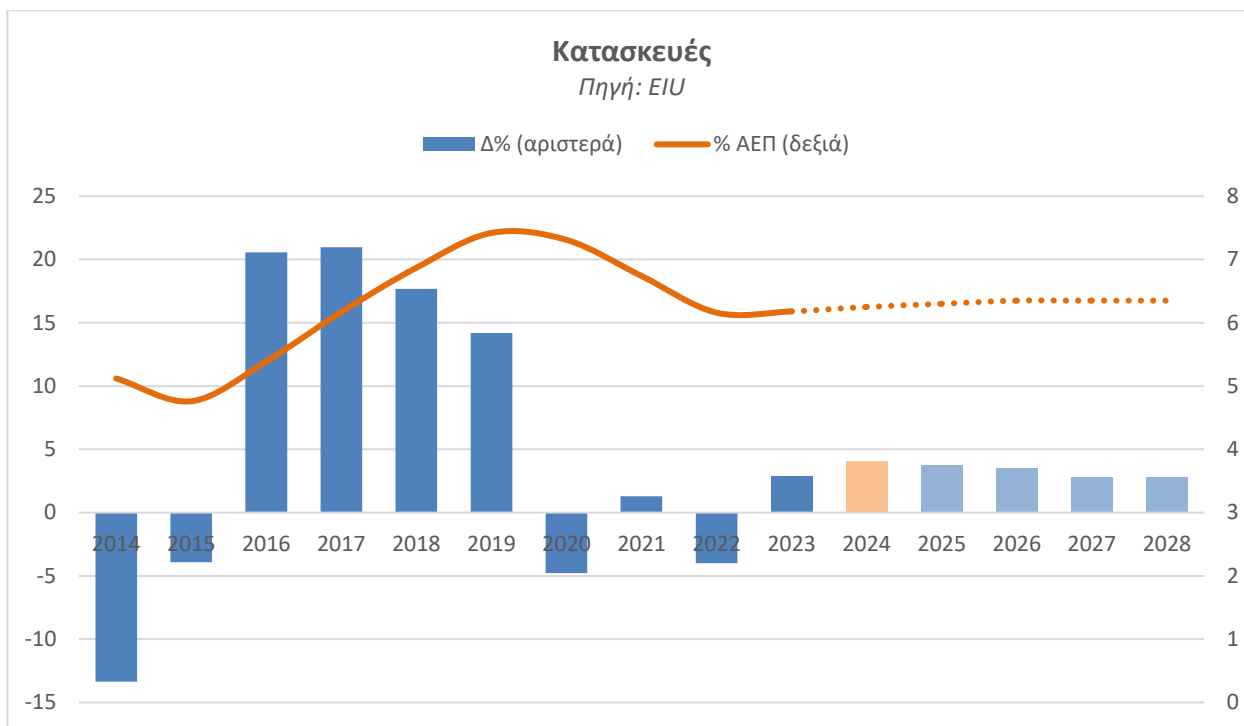

⁵ https://ec.europa.eu/economy_finance/country-specific-recommendations-database/

⁶ https://commission.europa.eu/document/download/1cd6f7f4-63d8-4f3a-9468-9a767a6dd9cf_en?filename=com_2024_613_1_en.pdf

⁷ Βλ. Ένθετο: Μείωση Φορολογικού Κενού

Πέρα από τα ζητήματα ασφαλείας και την επίδραση που έχουν οι γεωπολιτικές εξελίξεις στην ζήτηση από χώρες της Μέσης Ανατολής, της Ανατολικής Ευρώπης και το Ισραήλ, σημειώνεται και η μακροοικονομική επιδείνωση σε σημαντικές αγορές όπως είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, η Πολωνία και η Γερμανία.

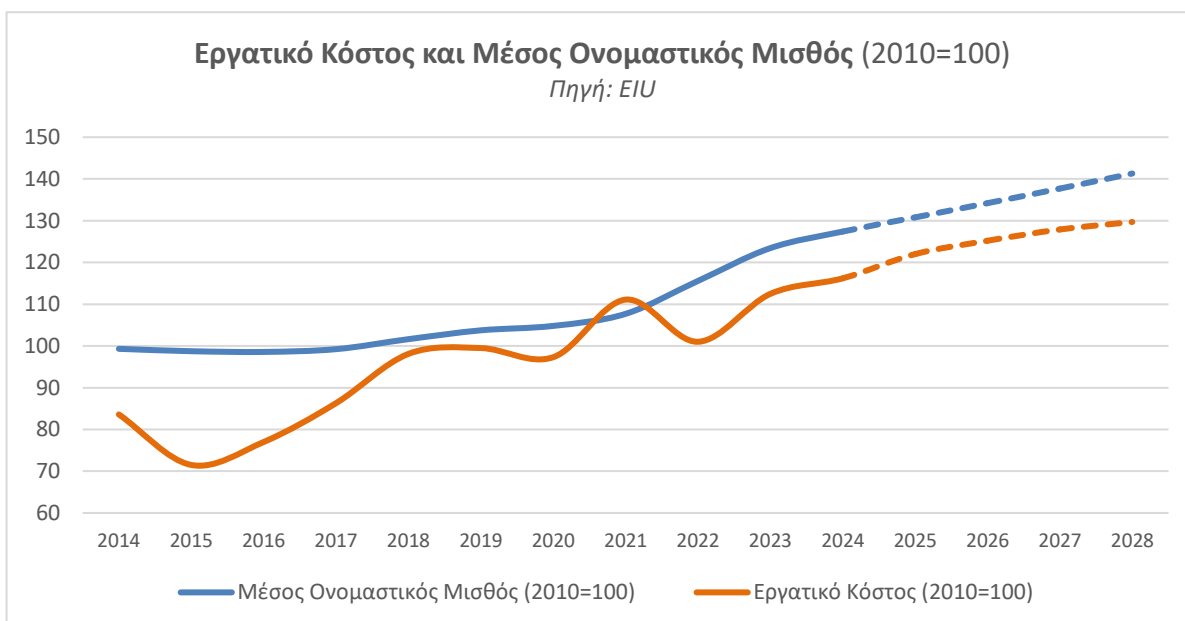
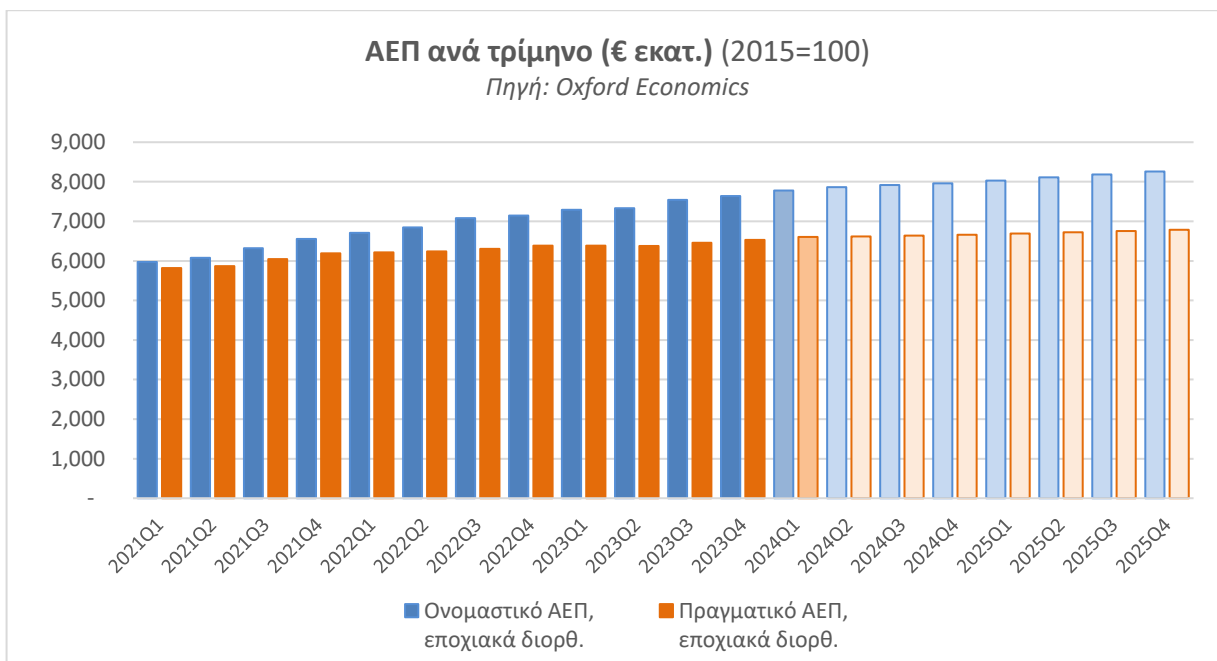
Έτσι, η συγκράτηση των επιδόσεων του τουρισμού, σύμφωνα με τα πρώτα στοιχεία της καλοκαιρινής περιόδου, μπορεί να θεωρηθεί ως επιτυχία για τον κλάδο, με τη σημαντική συμβολή και της συμφωνίας μεταξύ της βιομηχανίας και του Υπουργείου Εργασίας για την εισαγωγή καταρτισμένου προσωπικού προς αντιμετώπιση των υψηλών ποσοστών κενών θέσεων, τα οποία έφτασαν στο 7.3% στο τέλος της Άνοιξης.

Πέρα από τον τουρισμό, αυξημένες εξαγωγές καταγράφονται και στις υπηρεσίες, με τις υπηρεσίες τεχνολογίας να σημειώνουν σημαντική επιτάχυνση σε αντιστάθμισμα των πιέσεων που δέχονται οι εξαγωγίμες υπηρεσίες των λογιστικών και νομικών υπηρεσιών. Μέρος της αύξησης των εξαγωγών στον τομέα της τεχνολογίας, προέρχεται από τις κατά τα άλλα αρνητικές γεωπολιτικές εξελίξεις οι οποίες έχουν ενθαρρύνει την μετοίκηση στην Κύπρο επιχειρήσεων-κυρίως τεχνολογίας- από το Ισραήλ και την Ουκρανία⁸.

Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί πως οι δείκτες ανταγωνιστικότητας της οικονομίας συνεχίζουν να καταγράφουν πιέσεις, κυρίως λόγω της επίδρασης που είχε η ΑΤΑ, σε συνδυασμό με την διάχυση των πιέσεων από το κόστος ενέργειας στο σύνολο της οικονομίας και δη στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών αλλά και στην εθνική αποταμίευση.

Παρά τη βελτίωση σε σχέση με την περίοδο πριν το 2018, η αύξηση στην Σταθμισμένη Πραγματική Συναλλαγματική Ισοτιμία (REER), συνεπάγεται απώλεια ανταγωνιστικότητας, καθώς τα εξαγωγίμα προϊόντα της Κύπρου (περιλαμβανομένου και του τουρισμού) σταδιακά καθίστανται ακριβότερα σε σχέση με τις εισαγωγές.

⁸ Βλ. Ένθετο: Συλλογή Στοιχείων για εισροές (Ουκρανία, Ισραήλ)

Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο επαναλαμβάνει την έκκληση του για συλλογή και παρακολούθηση των στοιχείων που αφορούν στην εισροή ατόμων, κεφαλαίων και επιχειρήσεων από τις εν λόγω χώρες. Σήμερα, η Δημοκρατία αδυνατεί να συλλέξει δημογραφικά, επιχειρηματικά, καταναλωτικά και άλλα στοιχεία που αφορούν στις εισροές από το Ισραήλ και την Ουκρανία. Μόνο με τη συλλογή και ανάλυση ικανοποιητικών στοιχείων, θα μπορεί να αναπτυχθεί ικανή πολιτική διαχείρισης, τόσο της ίδιας της εισροής, όσο και του κινδύνου που δημιουργείται με μια δυνητική αντιστροφή των εισροών, ιδίως στην περίπτωση της Ουκρανίας⁹.

⁹ Σημείωμα ΔΣΚ: «Το τέλος του πολέμου στην Ουκρανία και πιθανές επιπτώσεις για την κυπριακή οικονομία». Εμπιστευτικό, 8 Μαρτίου 2024, Βλ. Ένθετο: Συλλογή Στοιχείων για εισροές (Ουκρανία, Ισραήλ)

Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί πως, παρά την καλή επίδοση των εξαγωγών από τον τουρισμό και τις υπηρεσίες τεχνολογίας, οι συνολικές εξαγωγές δεν καταγράφουν ικανοποιητικές επιδόσεις και σύμφωνα με τα μέχρι σήμερα διαθέσιμα στοιχεία, πολύ πιθανόν η συμβολή των καθαρών εξαγωγών στο ΑΕΠ να είναι αρνητική.

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Η πιο πάνω εικόνα επιδεινώνει την κατάσταση που αφορά το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο αποτελεί σοβούσα κρίση στην ισορροπία της οικονομίας και για την οποία θα πρέπει να αρχίσει όσο το συντομότερο ο σχεδιασμός πολιτικής.

Το χρόνια αρνητικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών είναι μια από τις σημαντικότερες μακροοικονομικές ανισορροπίες της κυπριακής οικονομίας, η οποία θα πρέπει άμεσα να αποτελέσει αντικείμενο σχεδιασμού πολιτικής¹⁰.

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών επηρεάζεται αρνητικά από την κατανάλωση, τις κρατικές δαπάνες, και τις επενδύσεις -ιδιαίτερα όταν αυτές δεν είναι παραγωγικές και όταν οι αποδόσεις τους δεν επανεπενδύονται στην οικονομία. Ένα αρνητικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών που προκύπτει από παραγωγικές επενδύσεις δεν αποτελεί από μόνο του πρόβλημα αφού τέτοιες επενδύσεις θα τείνουν να αυξάνουν την παραγωγή για μεγάλο χρονικό διάστημα καθιστώντας και το φαινόμενο του αρνητικού ισοζυγίου παρωδικό.

Τα αίτια για το χρόνια αρνητικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Κύπρου θα πρέπει να αναζητηθούν στην ύπαρξη μη ιδιαίτερα παραγωγικών επενδύσεων των οποίων, επιπρόσθετα, οι αποδόσεις πιθανόν να μην επανεπενδύονται στην οικονομία, καθώς και στην χαμηλή εθνική αποταμίευση που είναι απότοκο της έλλειψης κινήτρων για αποταμίευση και των κατά καιρούς σχετικά ψηλών κρατικών δαπανών.

Βασικός παράγοντας που επηρεάζει το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών είναι η εθνική αποταμίευση, συναποτελούμενη από την αποταμίευση του κράτους και των νοικοκυριών. Ενώ τα κρατικά πλεονέσματα είναι υποβοηθητικά, η χαμηλή ιδιωτική αποταμίευση συνάδει με το χρόνια αρνητικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στην περίπτωση της Κύπρου.

Πολιτικές που ενθαρρύνουν την ιδιωτική αποταμίευση θα είχαν ευεργετικά αποτελέσματα για το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Είναι σημαντικό να τονιστεί πως αυτή την στιγμή υπάρχουν αντικίνητρα για την αποταμίευση όπως η φορολόγηση των εσόδων από τόκους για τραπεζικές καταθέσεις, ενώ τα καταθετικά επιτόκια στην Κύπρο βρίσκονται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα σε σύγκριση με άλλες χώρες της Ευρωζώνης λόγω και του χαμηλού επιπέδου ανταγωνισμού που επικρατεί στο κυπριακό τραπεζικό σύστημα.

Σύμφωνα με την έκθεση του ΔΝΤ τον Μάιο του 2024¹¹, η μετάδοση του επιτοκίου της ΕΚΤ στα καταθετικά επιτόκια στην Κύπρο ήταν χαμηλότερη και πιο αργή από τις άλλες χώρες της Ευρωζώνης. Ως εκ τούτου, πολιτικές που ενθαρρύνουν τον ανταγωνισμό στο κυπριακό τραπεζικό σύστημα θα είχαν τα ίδια ευεργετικά αποτελέσματα για την ιδιωτική αποταμίευση και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών όπως και τα φορολογικά κίνητρα για αποταμίευση.

Σημαντικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση θα είχε και η ενίσχυση της σήμερα ρηχής κεφαλαιαγοράς.

Όσον αφορά στις εξαγωγές, η εξωτερική ζήτηση συνεχίζει να είναι υποτονική μετά την σημαντική αύξηση εσόδων το 2023 λόγω της ανάκαμψης από τις συνθήκες πανδημίας. Έτσι, τα έσοδα δείχνουν στασιμότητα σε σχέση με το 2023.

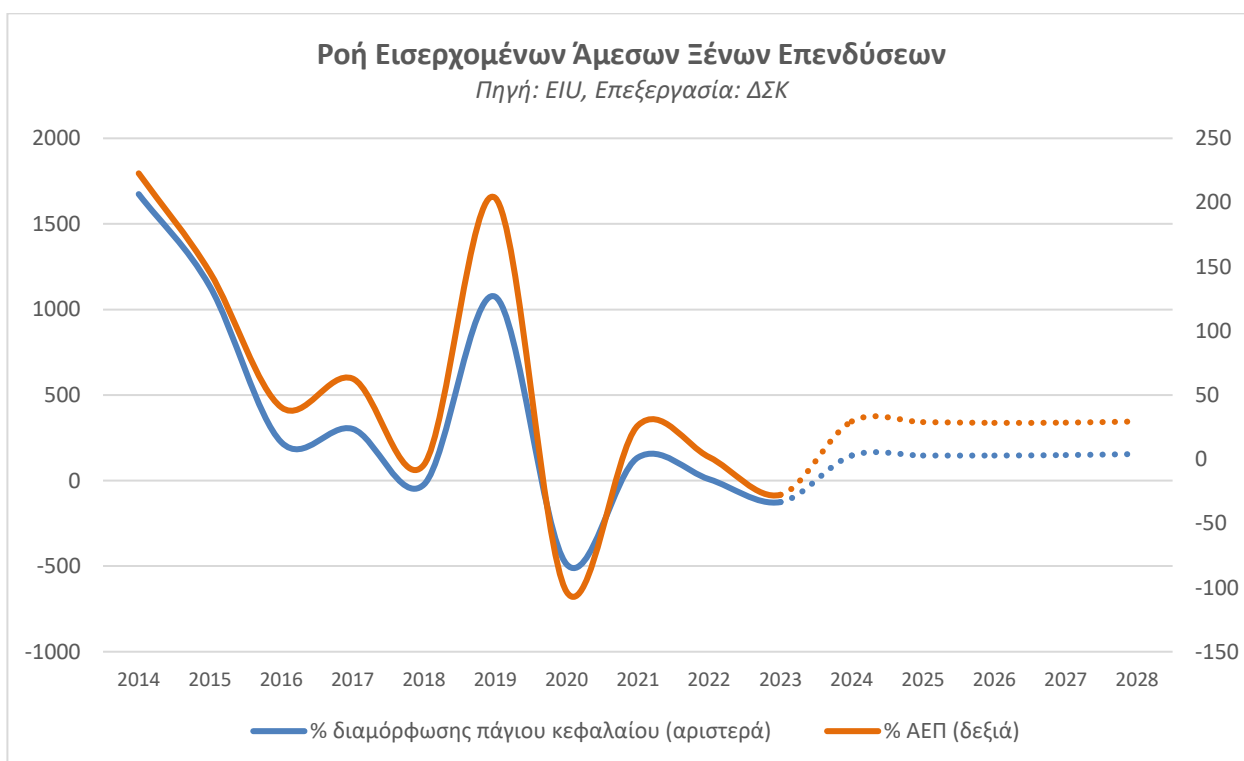
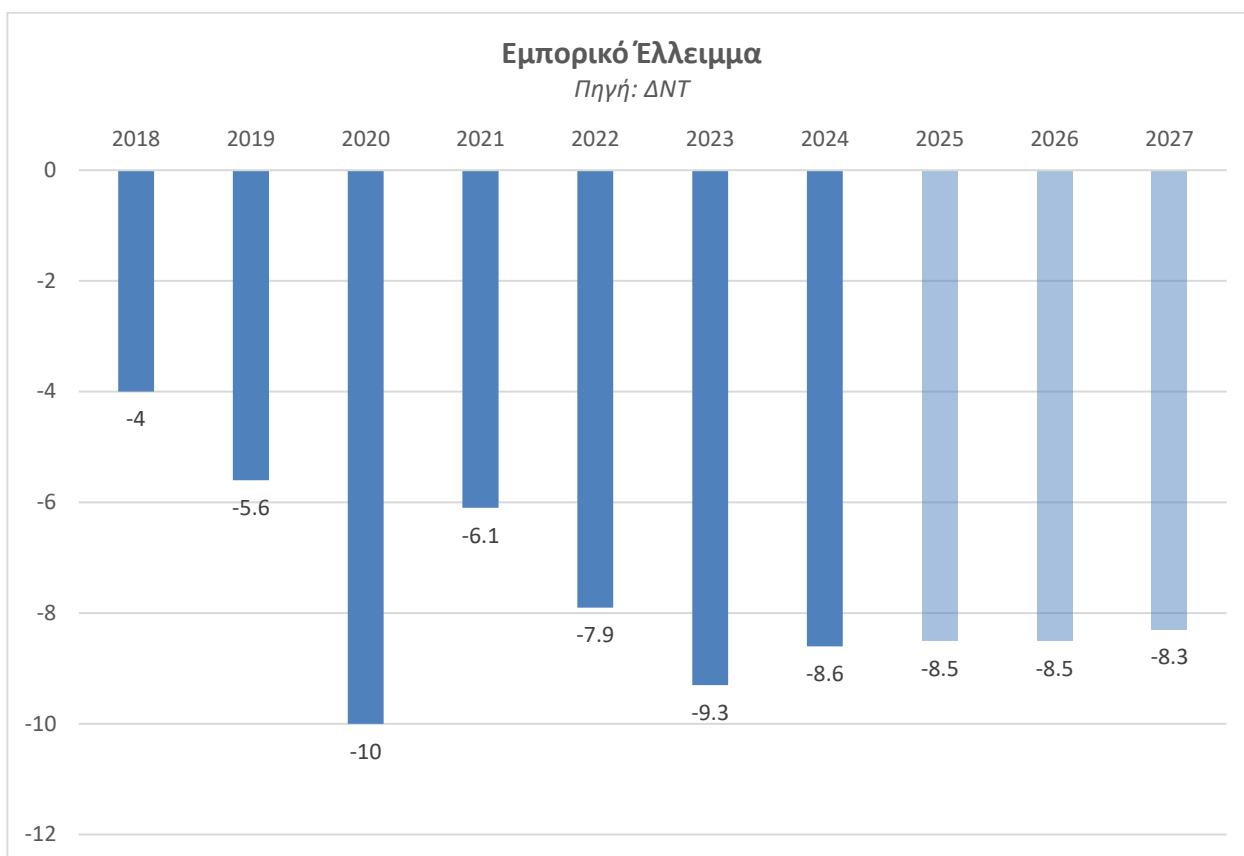
Οι επιδόσεις στον τουρισμό, κάτω και από την ανακούφιση που έχει προσδώσει η συμφωνία μεταξύ του Υπουργείου Εργασίας και των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων σε σχέση με τη διαχείριση της εισαγωγής εργατικού δυναμικού, αποτέλεσαν κλειδί για την συγκράτηση των εσόδων από τις εξαγωγές.

Ταυτόχρονα, ο τομέας των υπηρεσιών, και δη οι υπηρεσίες που σχετίζονται με την τεχνολογία, έχουν σημειώσει σημαντική αύξηση σύμφωνα με τις πρώτες ενδείξεις για το 2024. Σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας, οι εν λόγω υπηρεσίες κατέγραψαν αύξηση μεριδίου στις εξαγωγές, από 21% για την περίοδο 2021-2019, σε σχεδόν 40% το 2023¹², καλύπτοντας έτσι σημαντικό μέρος των απωλειών από την μείωση των εξαγωγών από παραδοσιακά δυναμικές εξαγωγίμες υπηρεσίες (πχ νομικές, λογιστικές).

¹⁰ <https://www.fiscalcouncil.gov.cy/gr/enhmerwsh/nea-kai-anakoinwseis>

¹¹ IMF Country Report No. 24/138

¹² https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/283a935a-e8b0-4b6b-826c-018d79d16859_en?filename=ip237_en.pdf

Συμφωνούμε με την εκτίμηση της Κεντρικής Τράπεζας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής πως οι καθαρές εξαγωγές θα ασκήσουν πτωτική πίεση στο ΑΕΠ¹³, αλλά με ταυτόχρονη ενίσχυση της δυναμικής που έχει η οικονομία για την επέκταση κύκλου εργασιών από επιχειρήσεις που ασχολούνται με τον τομέα της τεχνολογίας και οι οποίες έχουν εγκατασταθεί στην Κύπρο τους τελευταίους 24 μήνες.

Σημειώνουμε, ωστόσο, τον κίνδυνο απότομης αντιστροφής της εν λόγω τάσης εντός των επόμενων 24 μηνών, λόγω γεωπολιτικών εξελίξεων, κάτι που θα επιδείνωνε περαιτέρω την εικόνα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, παρά την ανακούφιση που θα προσέδιδε στην απώλεια πρωτογενούς εισοδήματος λόγω μειωμένου επαναπατρισμού κερδών από ξένες εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο.

Ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα, επαναλαμβάνουμε την ανάγκη συγκέντρωσης στοιχείων τα οποία θα μπορούν να υποστηρίξουν την ανάπτυξη πολιτικών επιλογών οι οποίες να ενισχύουν το θετικό αποτύπωμα των ξένων επιχειρήσεων στην Κύπρο και ταυτόχρονα να στηρίζουν την μονιμότητα των εν λόγω Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην κυπριακή οικονομία στον βαθμό που αυτές κρίνονται ως παραγωγικές¹⁴.

Η ενίσχυση της σήμερα ρηχής κεφαλαιαγοράς θα αποτελέσει κλειδί προς αυτό τον στόχο, αλλά θα πρέπει να προηγηθεί στοχευμένη βελτίωση της σήμερα ανεπαρκούς συλλογής στοιχείων, η οποία αφήνει την Δημοκρατία σε καθεστώς άγνοιας και επομένως σε αδυναμία ανάπτυξης πολιτικής για την προστασία της οικονομίας από το αυξημένο ρίσκο αντιστροφής των ροών, ιδιαίτερα όταν αυτές αφορούν παραγωγικές επενδύσεις.

Πληθωρισμός

Ο πληθωρισμός συνεχίζει να καταγράφει σταδιακή υποχώρηση, κυρίως λόγω της υποχώρησης των εξωγενών πιέσεων που σχετίζονται με την προσφορά, σε συνδυασμό και με τις επιδράσεις της νομισματικής πολιτικής.

Ωστόσο, σημειώνουμε πως η διαδικασία διάχυσης των πιέσεων δεν δείχνει να έχει ολοκληρωθεί καθώς μη εμπορεύσιμες υπηρεσίες, όπως η εστίαση, συνεχίζουν να καταγράφουν ρυθμούς πληθωρισμού που είναι υψηλότεροι, τόσο σε σχέση με την γενικότερη τάση εντός της ευρωζώνης, όσο και σε σχέση με τις εγχώριες πληθωριστικές πιέσεις.

Όσον αφορά στην εστίαση, οι ρυθμοί πληθωρισμού παραμένουν υψηλότεροι του 5.8%¹⁵, ενώ για τις υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και προστασίας ήταν στο 4.5%. Πέρα από τις μη εμπορεύσιμες υπηρεσίες, οι τιμές ορισμένων τροφίμων (φρούτα και λαχανικά, που καταγράφουν ρυθμό 7.7%), καυσίμων (10.6%), και μεταφορών (10.9%) συνεχίζουν επίσης να ασκούν πιέσεις στο γενικό επίπεδο τιμών. Οι πληθωριστικές πιέσεις στους πιο πάνω τομείς των υπηρεσιών αναμένεται πως θα συνεχιστούν λόγω και της διατήρησης της καταναλωτικής ζήτησης σε ψηλά επίπεδα.

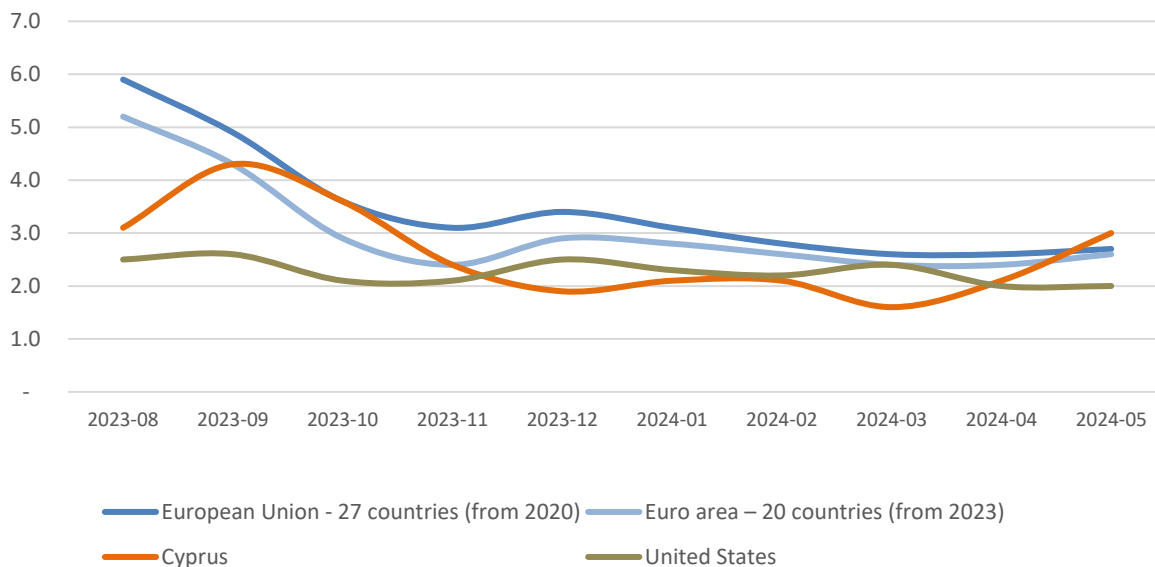
¹³ <https://www.centralbank.cy/el/announcements/projections-18-06-2024>

¹⁴ Βλέπε Ένθετο: Συλλογή Στοιχείων για εισροές (Ουκρανία, Ισραήλ)

¹⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PRC_HICP_MANR_custom_12048567/default/table?lang=en

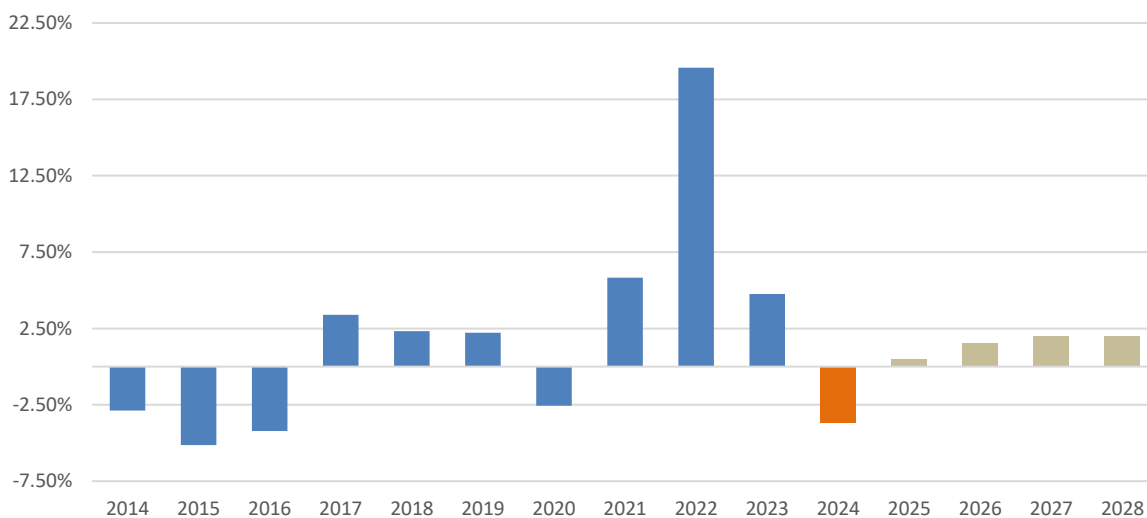
Εναρμονισμένος δείκτης τιμών, ΗICP, ανά μήνα (Δ%) (2015=100)

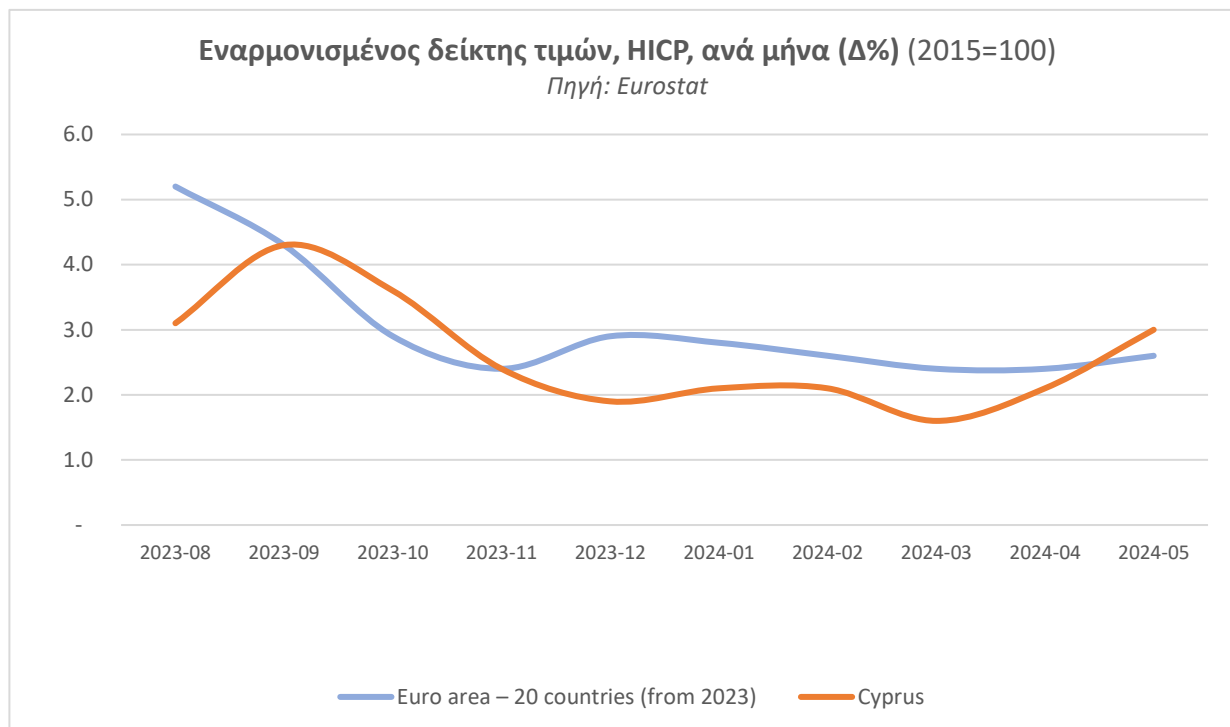
Πηγή: Eurostat

Τιμές Παραγωγού (Δ%) (2021=100)

Πηγή: Oxford Economics, Επεξεργασία: ΔΣΚ

Όσον αφορά στον δομικό πληθωρισμό (εξαιρουμένης της ενέργειας και των τροφίμων), αναμένεται να κινηθεί χαμηλότερα σε σχέση με τον συνολικό δείκτη. Τον Ιούνιο, ο συνολικός πληθωρισμός ανήλθε σε 3.1% σε σχέση με 2.5% στο σύνολο της Ευρωζώνης.

Εξαιρουμένης της ενέργειας και των τροφίμων, ο ρυθμός ανήλθε σε 2.5% (2.9% στην ευρωζώνη). Η εικόνα αυτή αναμένεται πως θα συνεχιστεί, με τον δομικό πληθωρισμό να είναι χαμηλότερος σε σχέση με τον γενικό δείκτη. Η αναμενόμενη διατήρηση της διαφοράς μεταξύ του συνολικού και του δομικού πληθωρισμού, αποδίδεται στον συνδυασμό, αφενός της επίδρασης της νομισματικής πολιτικής που ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και αφετέρου στην συνεχιζόμενη αυξητική πίεση που καταγράφεται, κυρίως στις μη εμπορεύσιμες υπηρεσίες.

Συμφωνούμε με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή πως η ΑΤΑ έχει ασκήσει αυξητικές πιέσεις, τόσο στην κατανάλωση, όσο και στον δομικό πληθωρισμό. Επιπλέον, η αυξητική τάση -έστω και μικρή- των πραγματικών μισθών μετά από μια δεκαετία χαμηλής ενίσχυσης, τόσο των μισθών, όσο και της παραγωγικότητας, συμβάλλει στην άσκηση πιέσεων σε κατηγορίες όπως είναι οι μη εμπορεύσιμες υπηρεσίες¹⁶ και προϊόντα μικρού κόστους αλλά καθημερινής χρήσης (όπως είναι τα φρούτα και λαχανικά, καύσιμα και μεταφορές)^{17,18}.

Σημειώνουμε με ανησυχία την συνέχιση της αυξητικής τάσης σε τιμές υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας, όπως είναι η κατ'οίκον φροντίδα ηλικιωμένων και ΑΜΕΑ, οι οίκοι και οι κηδείες, όπου η ανελαστική ζήτηση πιθανόν να καθιστά δυνατή την αύξηση του ποσοστού κέρδους των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτούς τους τομείς πέραν από τις αυξήσεις στο κόστος παροχής υπηρεσιών (π.χ. μισθολόγιο και ενέργεια). Παρόλο ότι οι συγκεκριμένες αυξήσεις δεν μεταφράζονται σε δημοσιονομική ή μακροοικονομική πίεση, η κοινωνική διάσταση τους είναι σημαντική και ελλείψει μέτρων, αυξάνεται η πίεση για πολιτική αντίδραση προς στήριξη των κοινωνικών ομάδων που πλήττονται. Ενώ αυτή η στήριξη είναι απαραίτητη, την ίδια ώρα ενισχύεται το πολιτικό ρίσκο για την λήψη αποφάσεων που ενδέχεται να προκαλέσουν μακροοικονομικές στρεβλώσεις.

¹⁶ Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, Cyprus Country Report 2024

¹⁷ Πρέπει, όμως, να σημειωθεί πως αυτές οι τάσεις, εκτός από τον πληθωρισμό, ασκούν αυξητική πίεση και στην οικονομική ανάπτυξη

¹⁸ Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή

2. Δημοσιονομικές Παρατηρήσεις

Δημόσια Οικονομικά

Κάτω από το νέο πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ, ο ρυθμός αύξησης των καθαρών πρωτογενών δαπανών καθίσταται ο κεντρικός δείκτης παρακολούθησης της δημοσιονομικής πορείας της χώρας. Το τετραετές πρόγραμμα πρωτογενών δαπανών, το οποίο θα παρουσιαστεί το ερχόμενο Φθινόπωρο, πρέπει πλέον να αντιμετωπίζεται ως δεσμευτικό και η όποια απόκλιση από τις προγραμματισμένες δαπάνες θα πρέπει να συνοδεύεται από αντίστοιχη εξοικονόμηση εντός της τρέχουσας τετραετίας.

Για αυτό τον λόγο, θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο πως αποφάσεις που επηρεάζουν τα δημόσια οικονομικά, όπως την αύξηση του κρατικού μισθολογίου όπως αυτή συμφωνήθηκε στις 18.7.2024, θα πρέπει να συνοδεύονται με ισόποσες εξοικονομήσεις από άλλα κονδύλια του Προϋπολογισμού.

Σημειώνεται επίσης πως, κάτω από τους νέους κανόνες θα πρέπει να προϋπολογίζονται εκ των προτέρων οι δαπάνες¹⁹ που σχετίζονται με φυσικές καταστροφές (πχ. δασικές πυρκαγιές, πλημμύρες, αποζημιώσεις κτλ) και τα εν λόγω ενδεχόμενα δεν μπορούν να αποτελέσουν αιτία απόκλισης από τον σχεδιασμό των δαπανών. Αντίθετα, θα πρέπει να γίνει εκ των προτέρων πρόβλεψη στον κρατικό προϋπολογισμό βάσει των εκτιμήσεων για το εύρος τέτοιων συμβάντων, στη βάση, τόσο των ιστορικών στοιχείων, όσο και των μοντέλων εκτίμησης. Επιπλέον, στο Πρόγραμμα Δαπανών περιλαμβάνονται τυχόν Συμπληρωματικοί Προϋπολογισμοί. Εκ των πραγμάτων, το νέο Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής, και δη οι οροφές δαπανών που περιλαμβάνει²⁰ πρέπει να αντιμετωπίζονται ως δεσμευτικές, καθώς οι ευκαιρίες απόκλισης από αυτά, είναι περιορισμένες.

Οι μέχρι σήμερα ενδείξεις συγκλίνουν προς την ανάγκη διατήρησης δημοσιονομικών πλεονασμάτων κοντά στο 2.5% για το βάθος της τετραετίας μέχρι το 2028, με ταυτόχρονη αυξητική πορεία των καθαρών πρωτογενών δαπανών κατά μέσο όρο 4.5% για την τετραετία²¹. Η σχετική ανάλυση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²² φαίνεται να συνάδει με προηγούμενα ευρήματα του ΔΣΚ²³ για συστηματική απόκλιση στις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, από την οποία προκύπτει απαισιόδοξη εκτίμηση του ρυθμού ανάπτυξης.

Ωστόσο, η αναπτυξιακή δυναμική της οικονομίας, η οποία αναμένεται να επανέλθει σε «φυσιολογικά» για την Ευρωζώνη επίπεδα κάτω του 2% μετά το 2025, δεν μπορεί να κριθεί ως εξωπραγματική, ιδίως αν ληφθούν υπόψη τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ανάπτυξης, η εκτόνωση της σημερινής δυναμικής αλλά και οι εξωγενείς πιέσεις στις οποίες περιλαμβάνεται και το ενδεχόμενο ταχείας εξόδου επενδύσεων²⁴.

Για τους πιο πάνω λόγους, ο σχεδιασμός που περιλαμβάνει οροφές δαπανών, όπως αυτός περιλαμβάνεται στο ΣΠΔΠ, και με τον οποίο οι καθαρές πρωτογενείς δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης κορυφώνονται στα 10.517 εκατ. ευρώ το

¹⁹ Πρέπει, όμως, να σημειωθεί πως αυτές οι τάσεις, εκτός από τον πληθωρισμό, ασκούν αυξητική πίεση και στην οικονομική ανάπτυξη

²⁰ Επιστολή ΔΣΚ προς Υπουργείο Οικονομικών: Σχόλια Επί του Στρατηγικού Πλαισίου Δημοσιονομικής Πολιτικής 2025-2028, 29 Μαΐου 2024, Αρ. Εγγράφου 988

²¹ Σύμφωνα με το σχετικό προσχέδιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

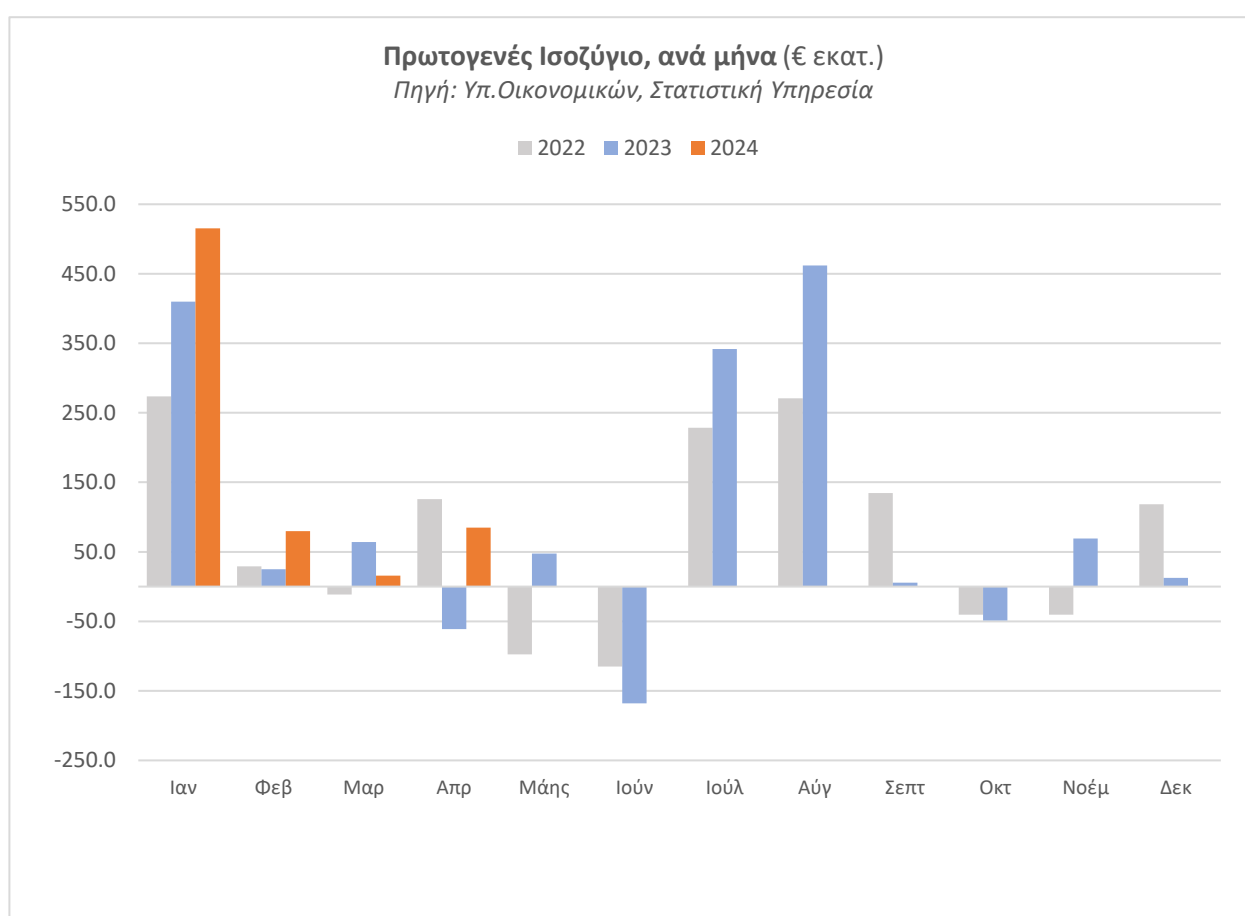
²² Βάσει προφορικής ενημέρωσης

²³ Μελέτη ΔΣΚ: Systematic Bias in Macroeconomic Indices, George Loizides, @FCC

²⁴ Βλ. Ένθετο: Συλλογή Στοιχείων για εισροές (Ουκρανία, Ισραήλ)

2028, κρίνεται ως ικανός να πετύχει τους δημοσιονομικούς στόχους. Παρά το γεγονός ότι οι εν λόγω αυξήσεις κατά την πρώτη διετία του τετραετούς πλαισίου θα υποχρεώσουν τη Δημοκρατία σε μείωση δαπανών στο δεύτερο μισό του χρονικού ορίζοντα του πλαισίου, δεν μπορούν στο παρόν στάδιο να κριθούν ως μη ρεαλιστικές.

Σημαντική παράμετρος θα είναι, πρώτον, η αυστηρή τήρηση των οροφών δαπανών ως έχουν σήμερα στο ΣΠΔΠ, και δεύτερο η αποφυγή οποιασδήποτε αναθεώρησής τους. Αυτή η ανάγκη συνεπάγεται πως, οποιεσδήποτε νέες δαπάνες θα πρέπει να συνοδεύονται με ταυτόχρονες συνολικές εξοικονομήσεις στο βάθος της τετραετίας, ενώ και οι Συμπληρωματικοί Προϋπολογισμοί θα πρέπει πλέον να περιοριστούν σε περιστάσεις πραγματικής ανάγκης αντί για συνήθη πρακτική για κάλυψη ανεπαρκούς σχεδιασμού στον αρχικό Προϋπολογισμό, όπως ισχύει σήμερα.

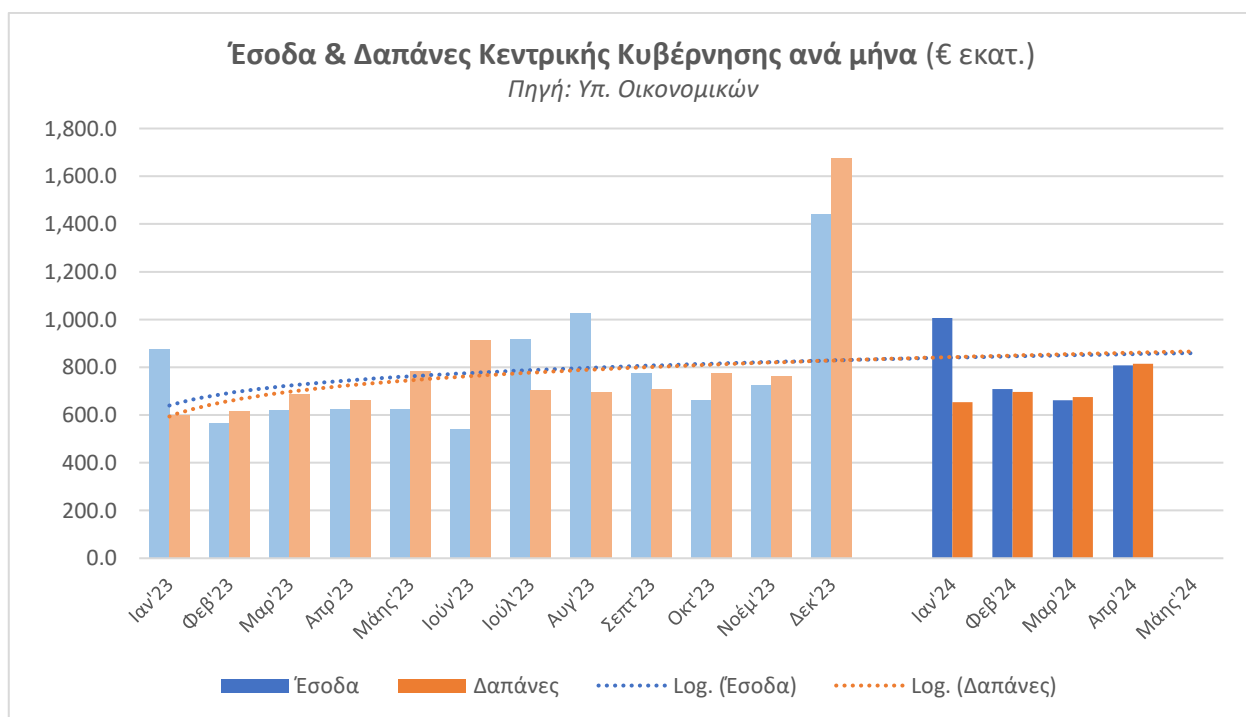
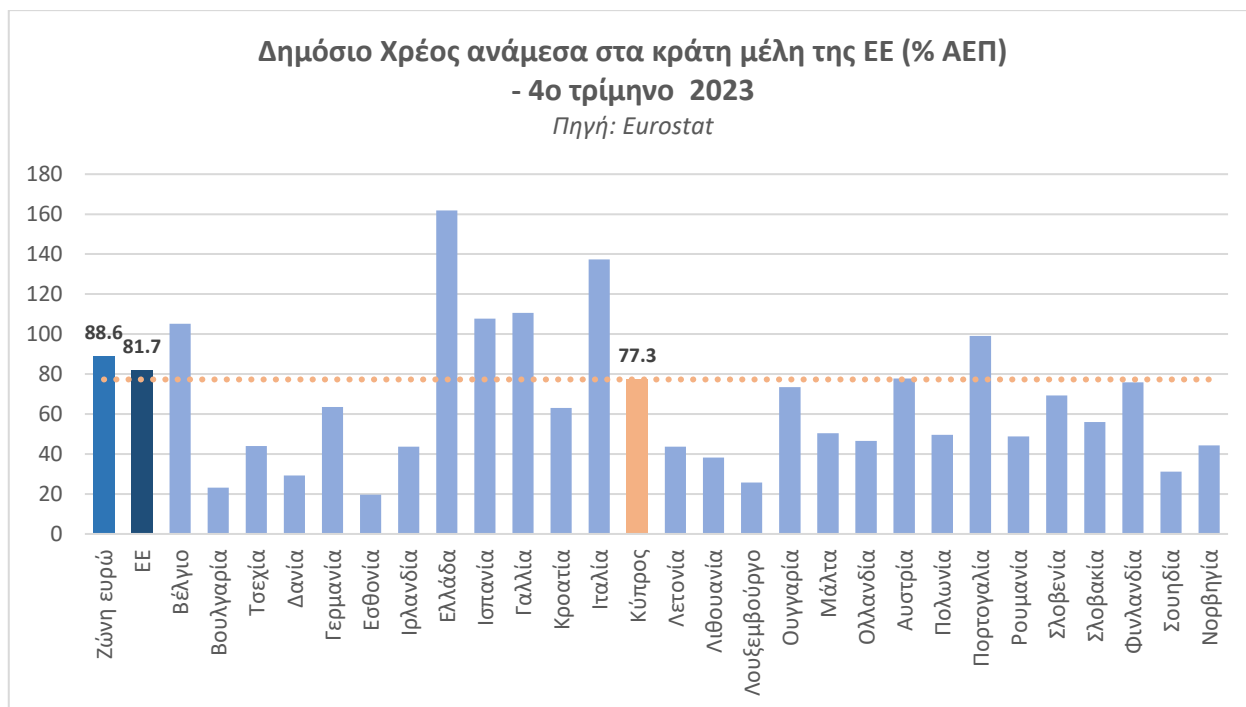

Σε κάθε περίπτωση, η οποιαδήποτε αύξηση των καθαρών πρωτογενών δαπανών πέρα από την υπολογιζόμενη (κατά 7%), θα αποτελέσει εκ των πραγμάτων αντικείμενο της αξιολόγησης της Κύπρου σε σχέση με την συμμόρφωσή της με το Σχέδιο. Σημαντική απόκλιση από το συγκεκριμένο όριο, πέρα του 0.6% του ΑΕΠ, πιθανών να οδηγήσει σε Διαδικασία Υπερβολικού Ελλειμματος.

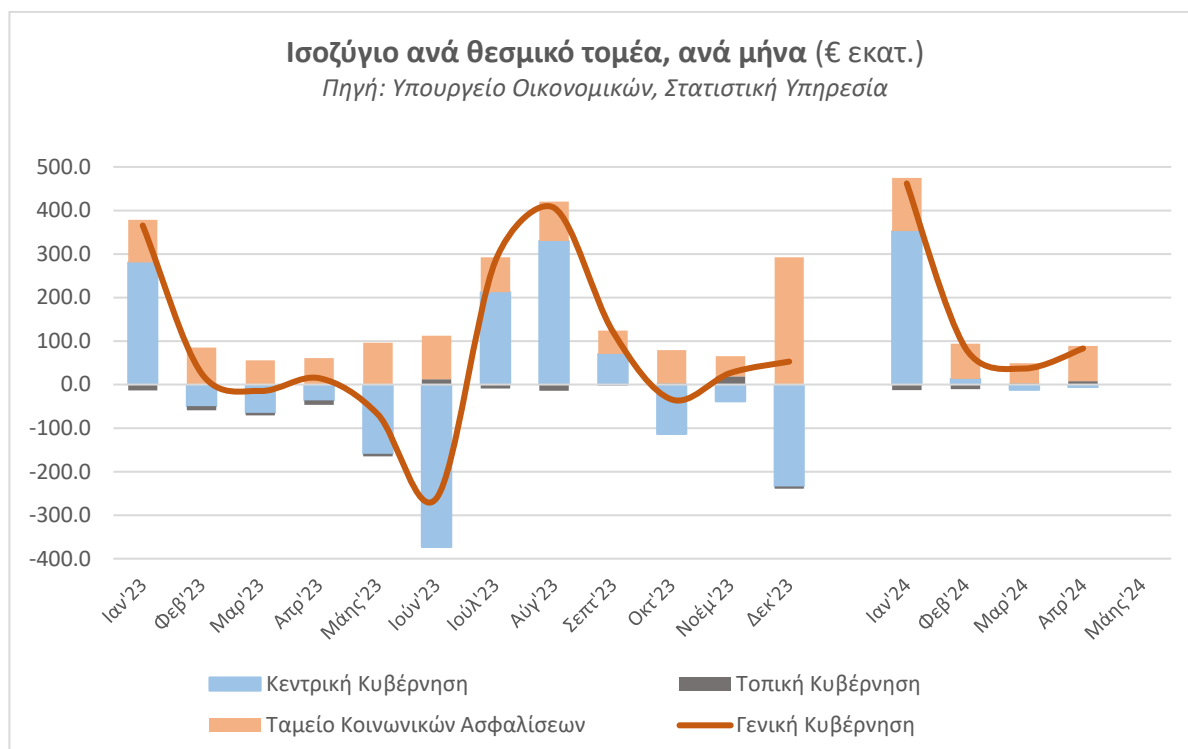
Γι' αυτό τον λόγο, οι οροφές που τίθενται στο ΣΔΠΔ θα πρέπει να τηρηθούν αυστηρά. Αφενός, τα νέα δεδομένα Οικονομικής Διακυβέρνησης, συνεπάγονται πιο ολοκληρωμένο σχεδιασμό κατά την διαμόρφωση του Προϋπολογισμού, σε σχέση με το τί συμβαίνει σήμερα, με τις προτάσεις πολιτικής που συνεπάγονται νέες δαπάνες, να περιλαμβάνονται στους σχετικούς Προϋπολογισμούς εκ των προτέρων. Αφετέρου, στις περιπτώσεις όπου θα κριθεί απαραίτητη μια αλλαγή πολιτικής, υιοθέτηση νέας πολιτικής ή άλλη πολιτική πράξη που συνεπάγεται νέες δαπάνες, αυτή θα πρέπει να συνοδεύεται με ταυτόχρονη και παράλληλη εξοικονόμηση σε άλλες γραμμές του

προϋπολογισμού.

Χαιρετίζουμε τη στάση που τηρεί το Υπουργείο Οικονομικών στο εν λόγω θέμα και ενθαρρύνουμε την νομοθετική και εκτελεστική εξουσία να λειτουργήσουν εντός των παραμέτρων που εισηγείται, αναγνωρίζοντας πως αυτές συνεπάγονται επίπεδα οργάνωσης και προγραμματισμού στα οποία δεν είναι απόλυτα εξοικειωμένη η κρατική μηχανή και ο πολιτικός σχεδιασμός. Ωστόσο, υπό το πρίσμα των νέων δημοσιονομικών κανόνων, τα επίπεδα οργάνωσης και σχεδιασμού αναπόφευκτα θα πρέπει να ενισχυθούν.

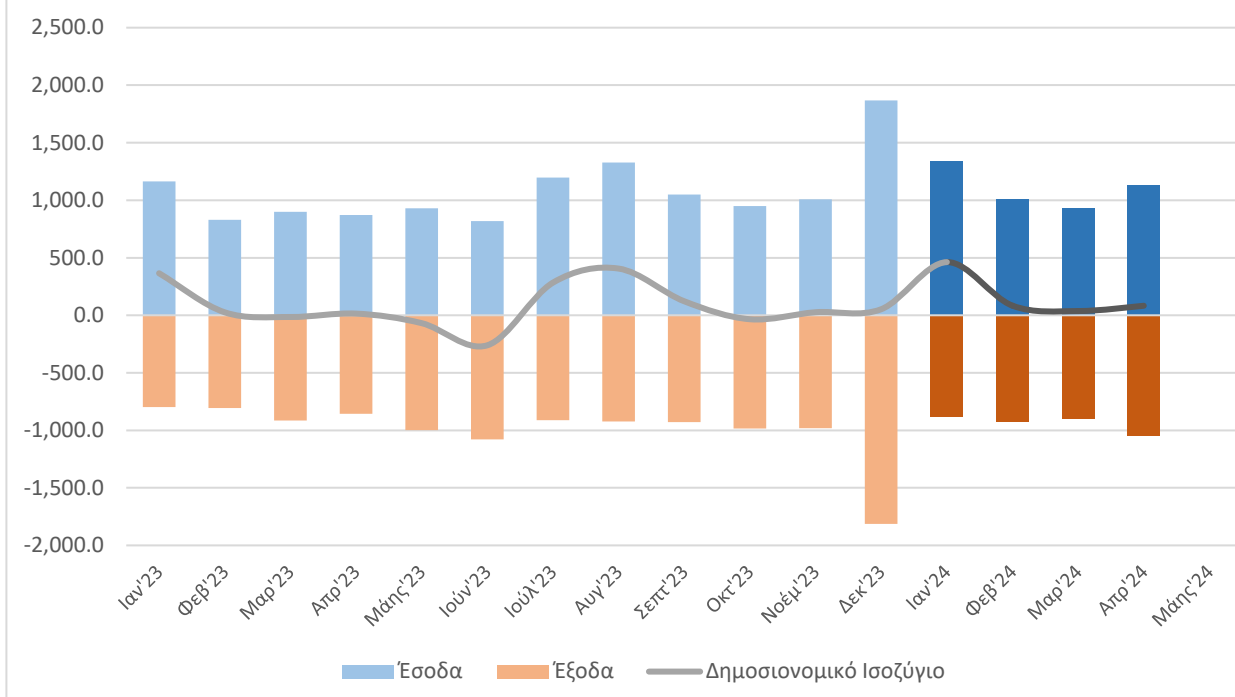

Με δεδομένο ότι αναμένεται πως ο φετινός Προϋπολογισμός 2025 και ΜΔΠ 2026-2027 θα θέσουν τις συνολικές καθαρές πρωτογενείς δαπάνες στο όριο των δημοσιονομικών κανόνων, εισηγούμαστε όπως η οποιαδήποτε αλλαγή πολιτικής, εισαγωγή νέας πολιτικής ή άλλη πολιτική πράξη η οποία συνεπάγεται αύξηση των καθαρών πρωτογενών δαπανών, θα πρέπει να συνοδεύεται με ταυτόχρονη εισήγηση για ακύρωση ή αναστολή άλλων δαπανών προς ισόποση εξοικονόμηση. Η εισήγηση ισχύει και για αποφάσεις όπως είναι η αύξηση του κόστους του κρατικού μισθολογίου.

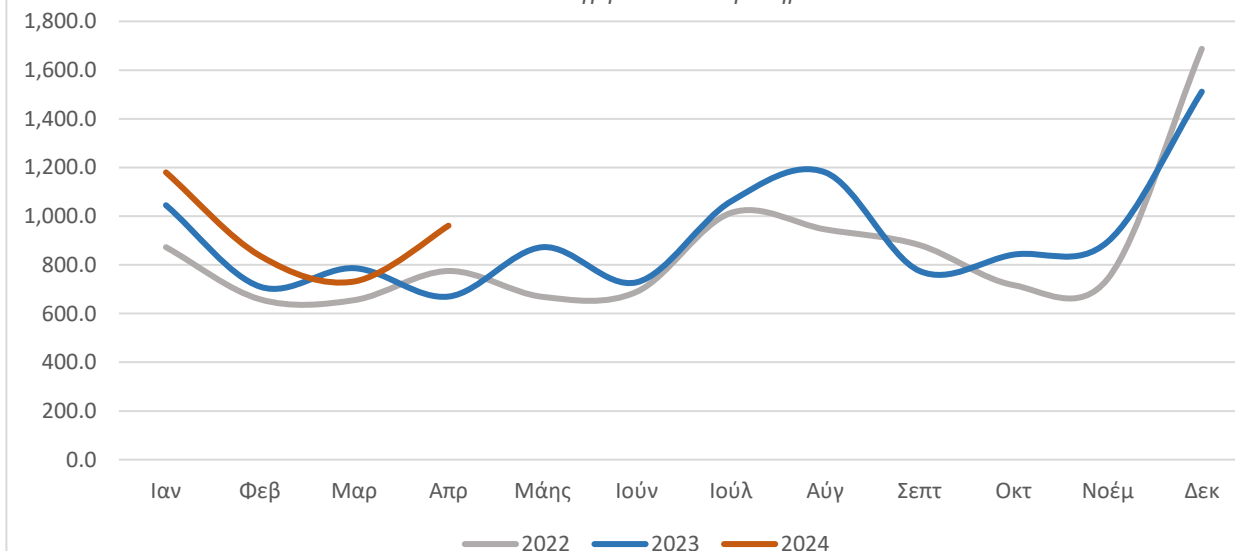
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ανά μήνα (€ εκ.)

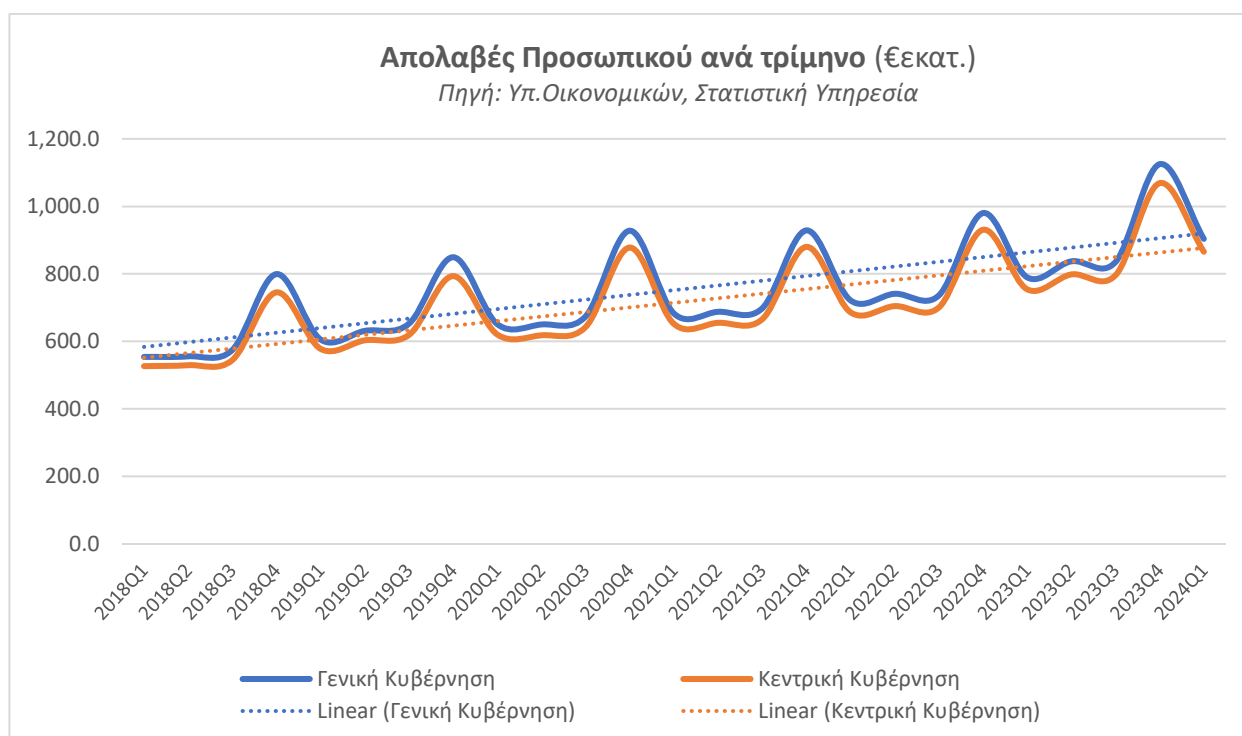
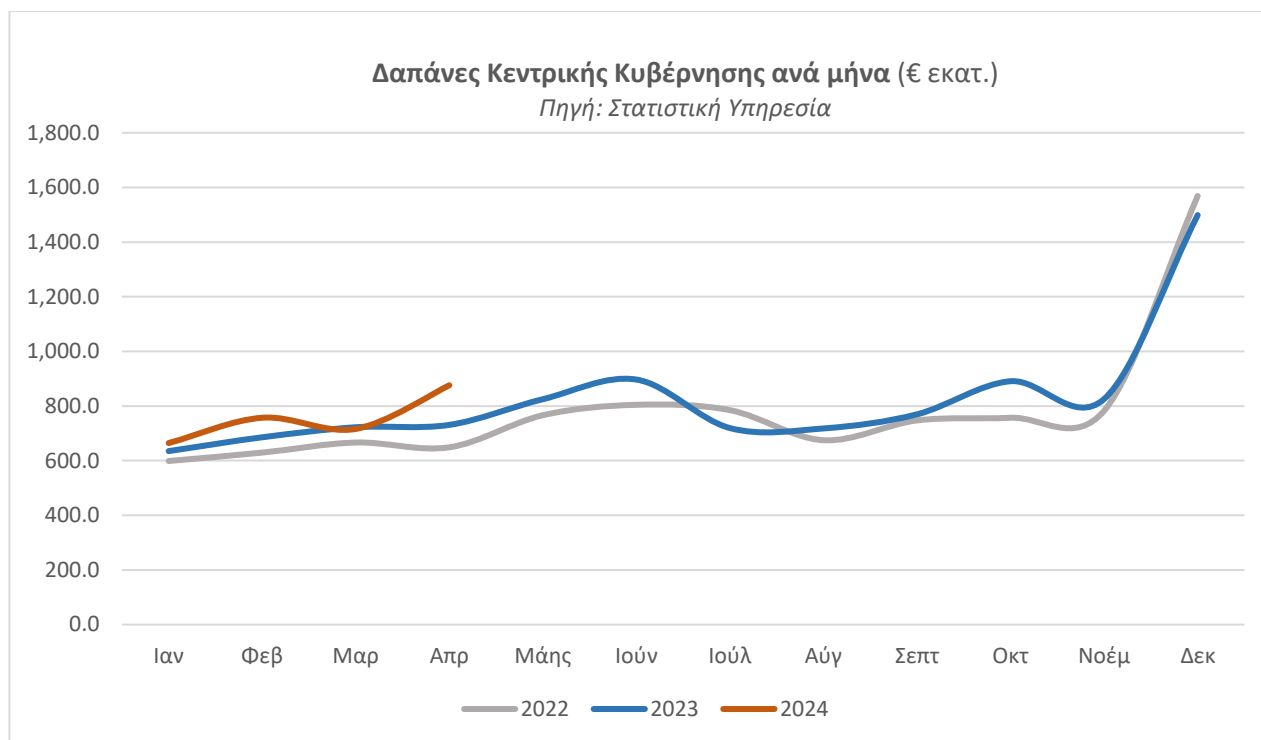
Πηγή: Υπ.Οικονομικών - Επεξεργασία: ΔΣΚ

Συνολικές Εισπράξεις Κεντρικής Κυβέρνησης ανά μήνα (€ εκατ.)

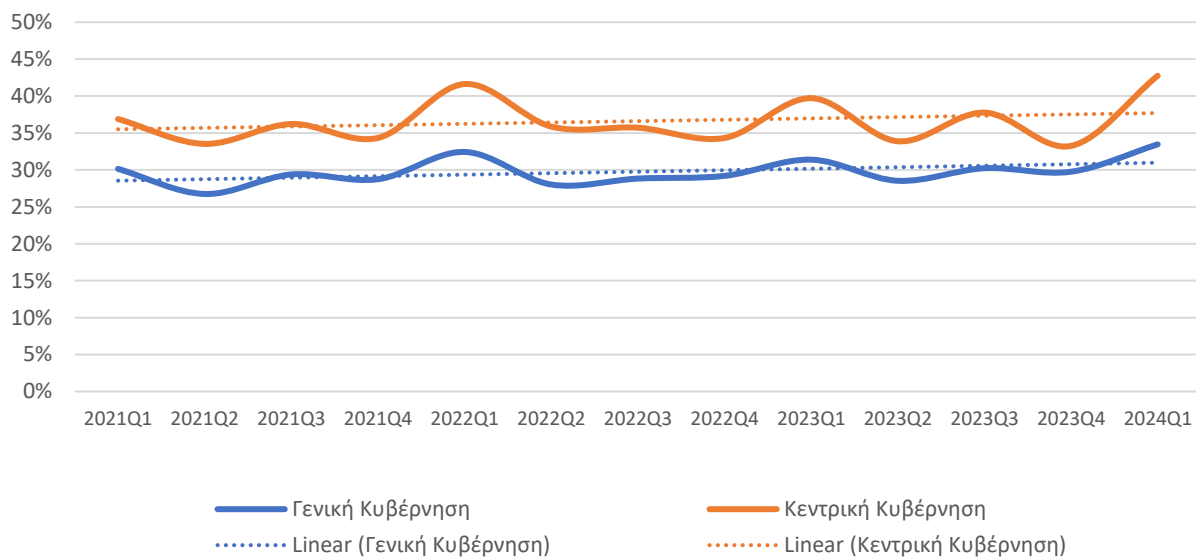
Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία

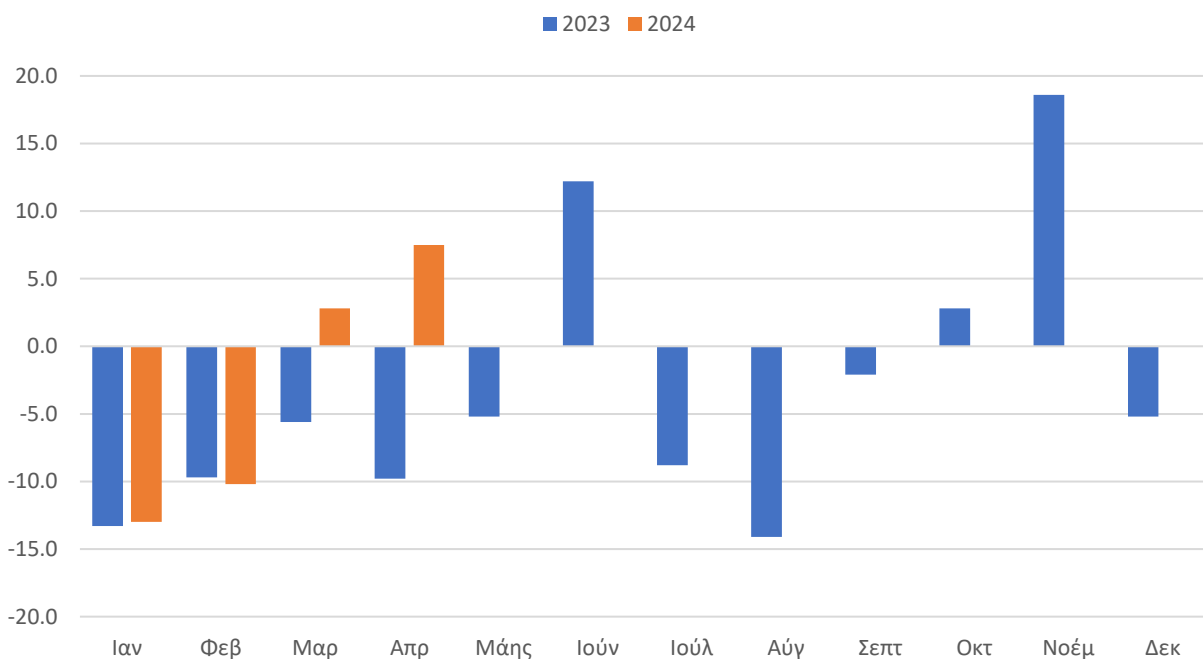
Απολαβές Προσωπικού (ως % συνολικών δαπανών)

Πηγή: Υπ.Οικονομικών, Στατιστική Υπηρεσία

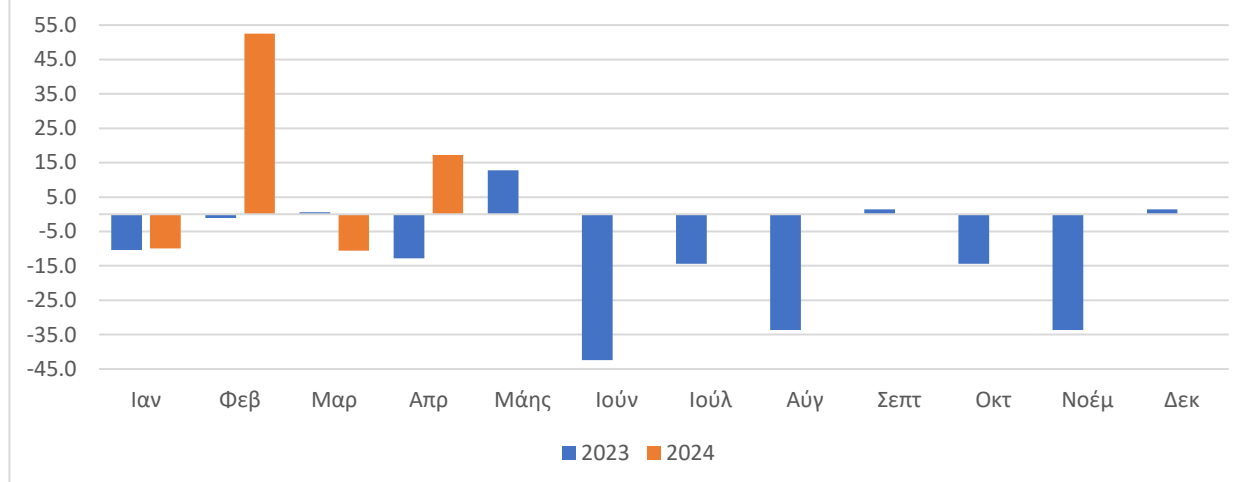
Ισοζύγιο Τοπικών Αρχών ανά μήνα (€ εκατ.)

Πηγή: Υπ.Οικονομικών, Στατιστική Υπηρεσία

Ισοζύγιο Κρατικών Επιχειρήσεων (ημικρατικοί) ανά μήνα (€ εκατ.)

Πηγή: Υπ.Οικονομικών, Στατιστική Υπηρεσία

Έσοδα

Η συνεχιζόμενη αύξηση των κρατικών εσόδων, η οποία υπερβαίνει τους ρυθμούς που μπορούν να δικαιολογηθούν μέσα από την οικονομική ανάπτυξη σε συνδυασμό και με τον πληθωρισμό, δικαιολογεί την στάση του υπουργείου οικονομικών πως τα τελικά στοιχεία του έτους, περιλαμβανομένου και του πλεονάσματος, θα είναι εκ νέου αυξημένα.

Με βάση τα μέχρι σήμερα έσοδα της κεντρικής κυβέρνησης, η αύξηση θα ξεπεράσει το όριο του 6.5% που καταγράφεται στον Προϋπολογισμό, μια εκτίμηση την οποία το ΔΣΚ θεώρησε αρχικά ως επισφαλής. Τα έσοδα κατευθύνονται σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική δραστηριότητα και την αύξηση τιμών, οι οποίες όμως δεν δικαιολογούν πλήρως την συνεχιζόμενη επιτάχυνση των εσόδων.

Η στενότητα στην αγορά εργασίας, η οποία μεταφράζεται σε αυξημένα κρατικά έσοδα από τον φόρο εισοδήματος, έχει συμβάλει σημαντικά στη συγκεκριμένη αύξηση εσόδων. Τα έσοδα για τους πρώτους πέντε μήνες του έτους καταγράφουν αύξηση κατά 19.0% σε σχέση με πέρσι και κατά 92.1% σε σχέση με τον μέσο όρο των ετών 2014-2022. Επιπλέον, δεν υφίστανται ενδείξεις πως η διαφοροποίηση προκύπτει από αλλαγές στον χρονισμό των εισπράξεων, κάτι που επιβεβαιώνεται και από το Τμήμα Φορολογίας. Έτσι, θα πρέπει να αναμένεται πως η συγκεκριμένη τάση αύξησης θα διατηρηθεί, τουλάχιστον μερικώς, για το υπόλοιπο του έτους.

Αξιοσημείωτη είναι η μεγάλη αύξηση των κρατικών εσόδων από φόρους εισοδήματος αυτοεργοδοτούμενων. Η συγκεκριμένη κατηγορία καταγράφει χαμηλά συνολικά έσοδα, γεγονός που ενισχύει λόγω επίδρασης παρονομαστή την ποσοστιαία αύξηση εσόδων, ενώ στο σύνολό της δεν κρίνεται ως δημοσιονομικά σημαντική. Ωστόσο, η απότομη αύξηση ενισχύει τις εκτιμήσεις πως, πέρα από τις επιδράσεις της αυξημένης οικονομικής δραστηριότητας, η μείωση του φορολογικού κενού φαίνεται πως έχει διαδραματίσει επίσης σημαντικό ρόλο στην συνολική αύξηση εσόδων της Δημοκρατίας²⁵.

²⁵ Βλ. Ένθετο: Μείωση Φορολογικού Κενού.

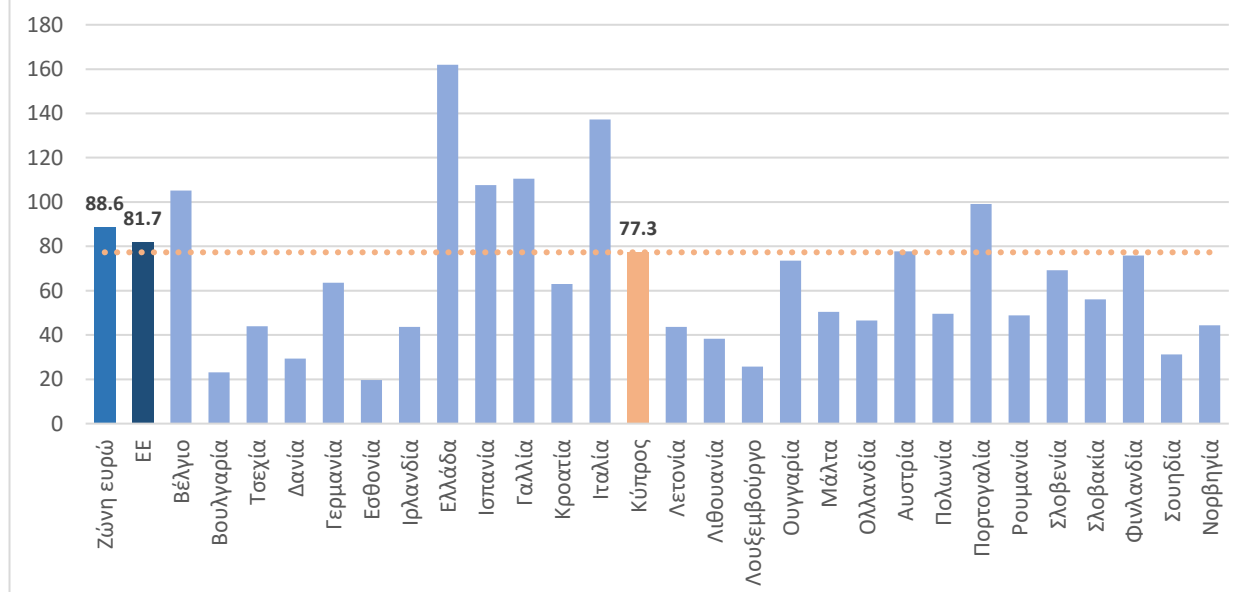
Φορολογικά έσοδα α' πενταμήνου

	Δ (24/23), εκατ. ευρώ	Δ(24/23), %
ΦΠΑ	50.2	3.6
Εισοδήματος	67.1	19.0
Εισοδήματος (αυτοεργοδοτούμενοι)	70.1	421.3
Κεφαλαιουχικών κερδών	-15.7	-19.2
Εταιρικός φόρος	160.2	46.2

Παρά το γεγονός ότι η αύξηση κατά 4.8% στις εισπράξεις του ΦΠΑ είναι σημαντικά χαμηλότερη από την αντίστοιχη αύξηση από τον εταιρικό φόρο, που καταγράφει αύξηση κατά 46%, η τάση συνάδει και με την γενικότερη τάση εισπράξεων των ετών 2014-2023, γεγονός που επιβεβαιώνει πως τα εν λόγω κρατικά έσοδα κατά πάσα πιθανότητα οφείλονται σε «φυσιολογικές» εξελίξεις στην οικονομία. Έτσι, ενισχύεται η εκτίμηση πως τα συγκεκριμένα έσοδα δεν οφείλονται σε ετεροχρονισμό των εισπράξεων και μπορεί να αναμένεται σταθεροποίηση των εσόδων στα συγκεκριμένα επίπεδα μέχρι το τέλος του έτους.

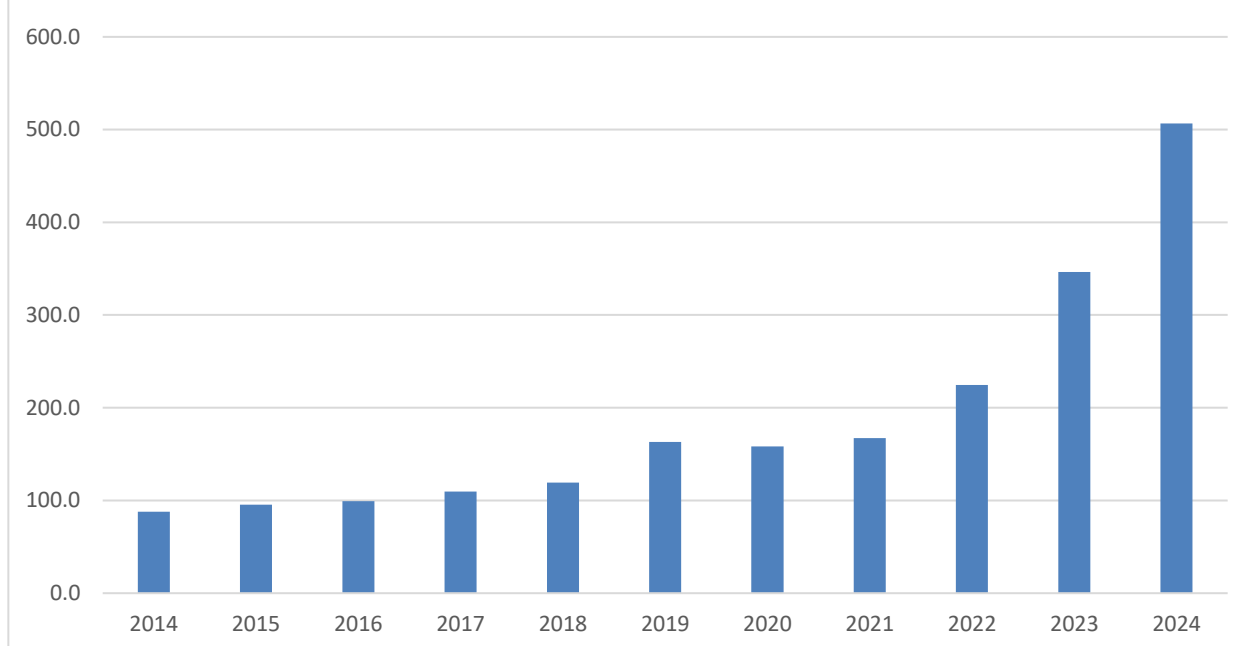
Δημόσιο Χρέος ανάμεσα στα κράτη μέλη της ΕΕ (% ΑΕΠ) - 4ο τρίμηνο 2023

Πηγή: Eurostat

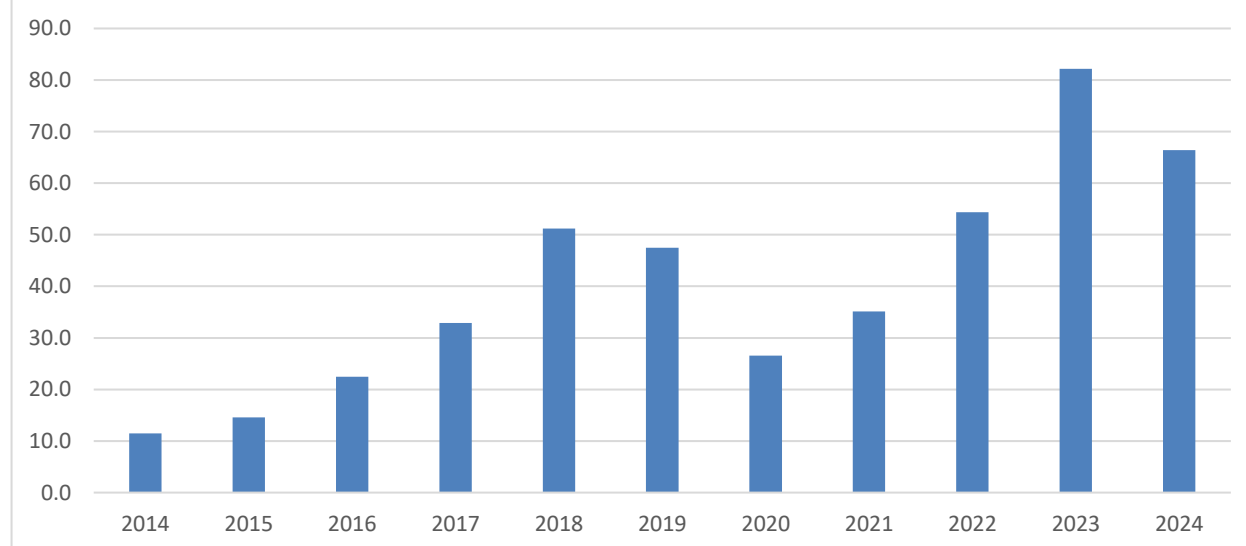
Εισπράξεις Εταιρικού φόρου (Ιαν-Μάης, ανά έτος)

Πηγή: Υπ. Οικονομικών

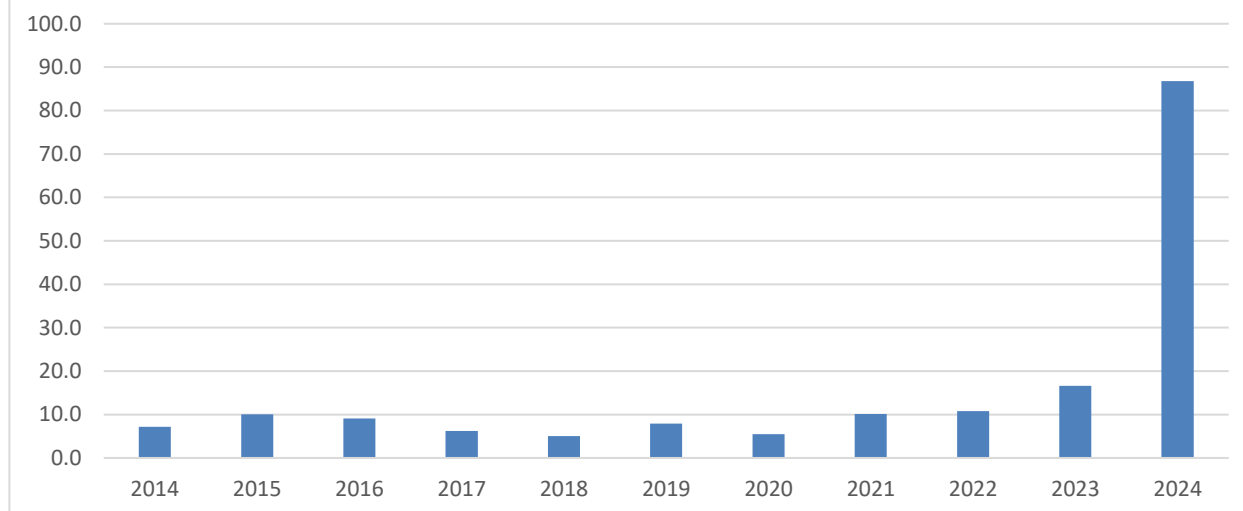
Εισπράξεις Φόρου Κεφαλαιουχικών κερδών (Ιαν-Μάης, ανά έτος)

Πηγή: Υπ. Οικονομικών

Εισπράξεις Φόρου Εισοδήματος (Ιαν-Μάης ανά έτος) (αυτοεργοδοτούμενοι)

Πηγή: Υπ. Οικονομικών

Σημειώνεται, επομένως, πως τα διαθέσιμα στοιχεία στο σύνολό από το δεν δικαιολογούν την εκτίμηση πως οι αυξήσεις οφείλονται σε ετεροχρονισμούς ή σε μαζικές εισπράξεις. Ο ρυθμός αύξησης των εσόδων, σε γενικές γραμμές, παραμένει σταθερός κάθε μήνα καθ' όλη τη διάρκεια του α' πενταμήνου, γεγονός που ενισχύει την ελπίδα πως η ομαλοποίηση του ρυθμού αύξησης σε πιο φυσιολογικά επίπεδα θα είναι, κατά πάσα πιθανότητα σταδιακή, χωρίς απότομη κατάρρευση των ρυθμών αύξησης²⁶.

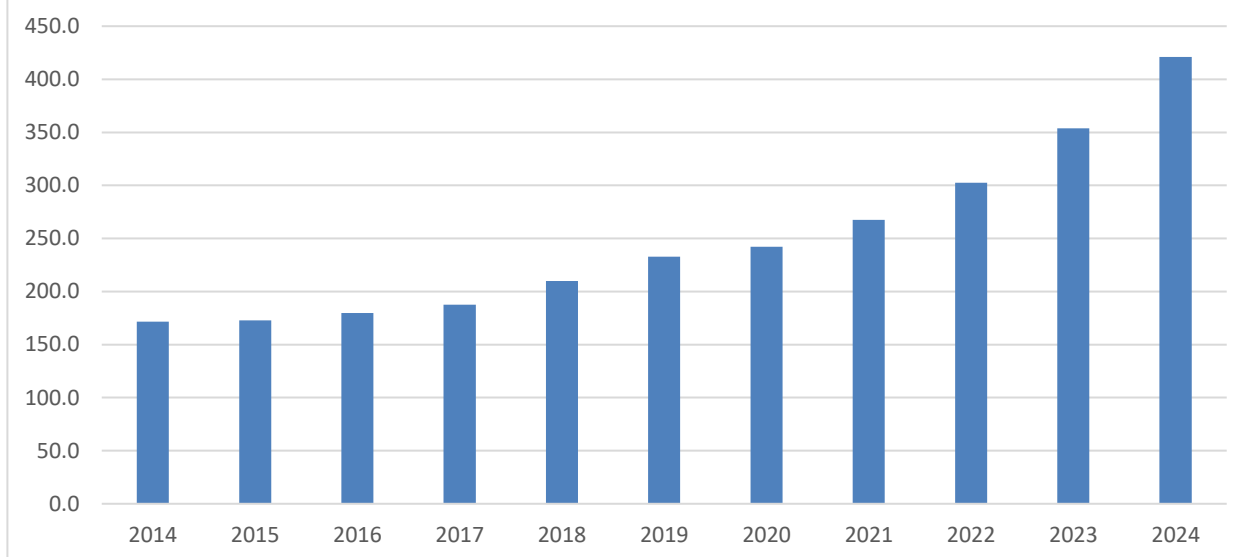
Μία από από τις εξηγήσεις του όλου φαινομένου από το αύξησης των εσόδων πέρα από τα επίπεδα που δικαιολογούνται από τα θεμελιώδη στοιχεία από το οικονομίας, είναι η μείωση του φορολογικού κενού στην οικονομία. Έτσι, ενώ η μείωση των ρυθμών αύξησης θα πρέπει να αναμένεται από το επόμενο 18 μήνες²⁷, την ίδια στιγμή αυτή η ομαλοποίηση δεν εκτιμάται πως θα είναι ξαφνική.

²⁶ Βλ. Ένθετο: Μείωση Φορολογικού Κενού

²⁷ Αλλά με σταθεροποίηση των ρυθμών αύξησης σε υψηλότερα από τα παλαιότερα συνολικά έσοδα

Φόρος Εισοδήματος (μισθωτοί) ανά έτος, Ιαν-Μάης

Πηγή: Υπ. Οικονομικών

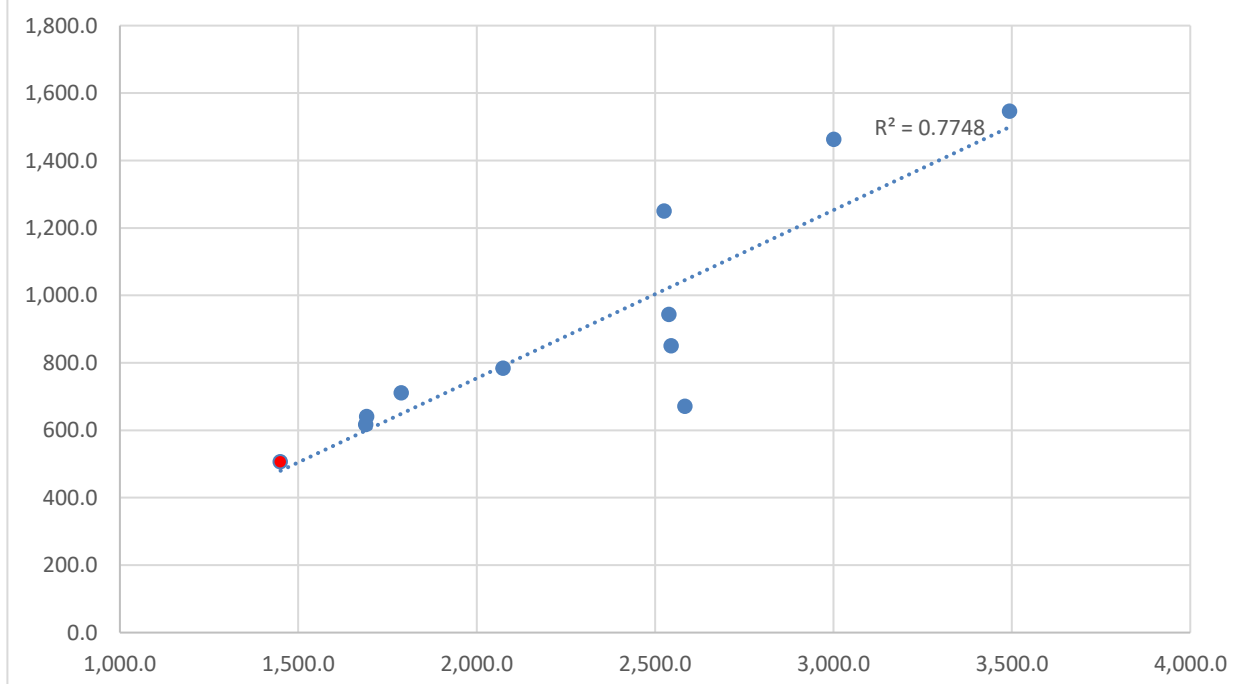
Σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρσι, τα έσοδα από άμεσους φόρους καταγράφουν το α' πεντάμηνο αύξηση κατά 18.3% (192.8 εκατ. ευρώ), σε σύγκριση με από το έμμεσους φόρους, όπου τα έσοδα κινούνται με ρυθμούς αύξησης κατά 5.3% (86.7 εκατ. ευρώ).

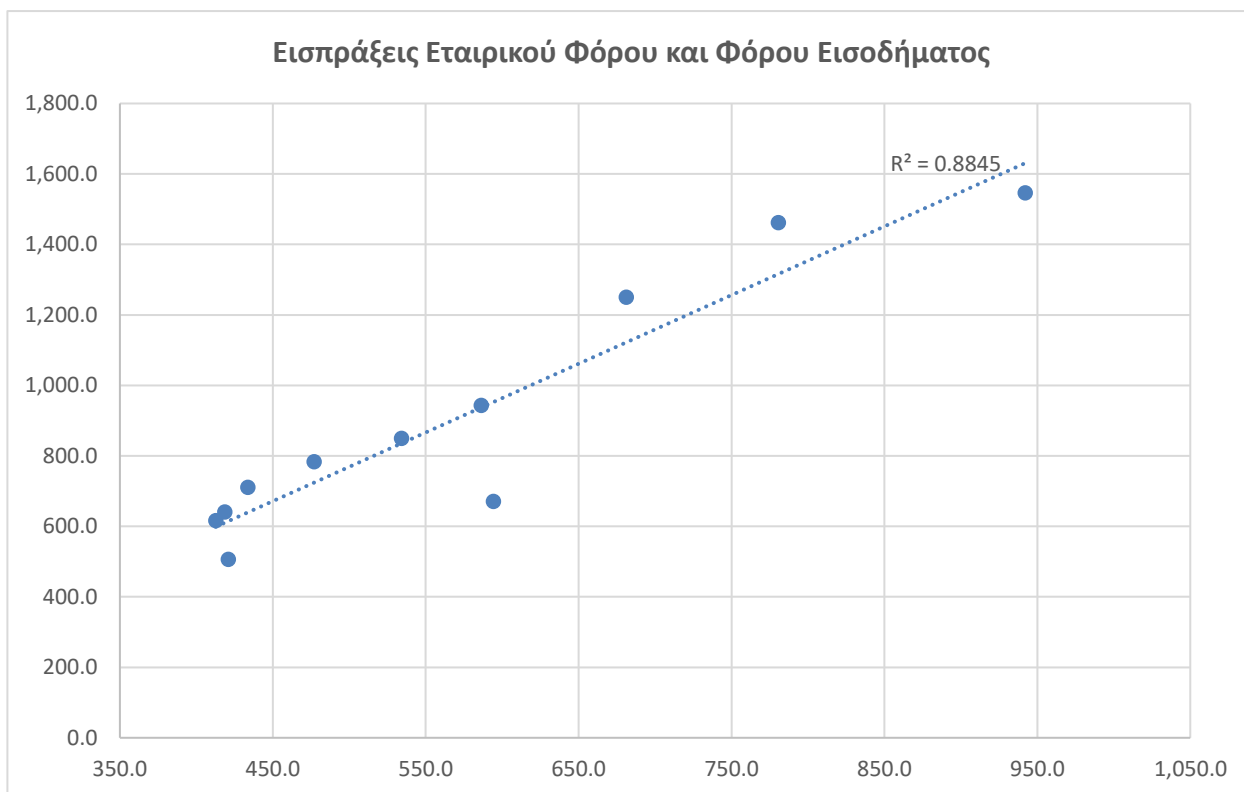
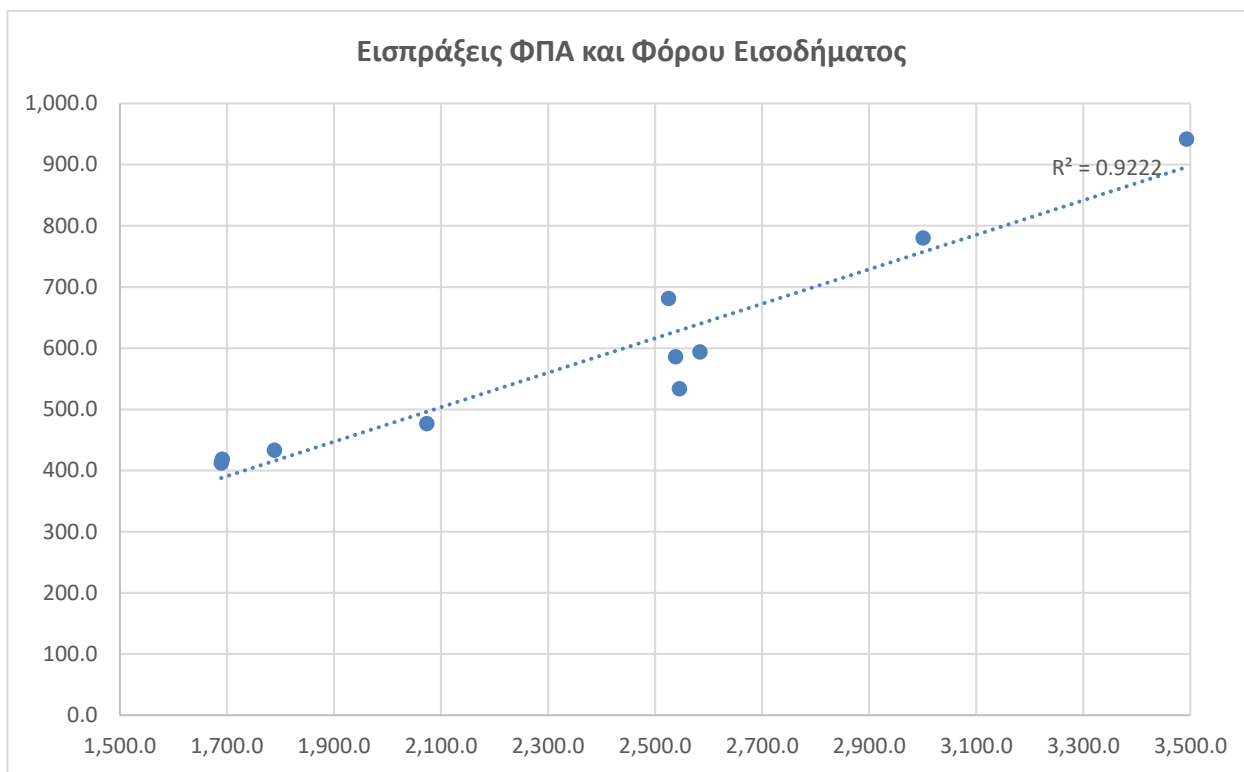
Τα έσοδα από το Γενικής Κυβέρνησης συνολικά έχουν αυξηθεί σε σχέση με την περσινή αντίστοιχη περίοδο κατά 13.5%.

Γενικότερα, τα έσοδα καταγράφουν αύξηση η οποία σαφώς κατευθύνεται από την αυξημένη οικονομική δραστηριότητα σε συνδυασμό και με τον πληθωρισμό, χωρίς όμως οι ορθόδοξες αυτές επεξηγήσεις να είναι πλήρως ικανοποιητικές.

Ο εντοπισμός και πλήρης ανάλυση και κατανόηση των πηγών από το επιπλέον αύξησης των εσόδων κρίνεται ως σημαντικός, καθώς μπορεί να υποδείξει κατά πόσον οι εν λόγω αυξήσεις είναι παροδικές, ή μόνιμες.

Εισπράξεις ΦΠΑ και Εταιρικού Φόρου

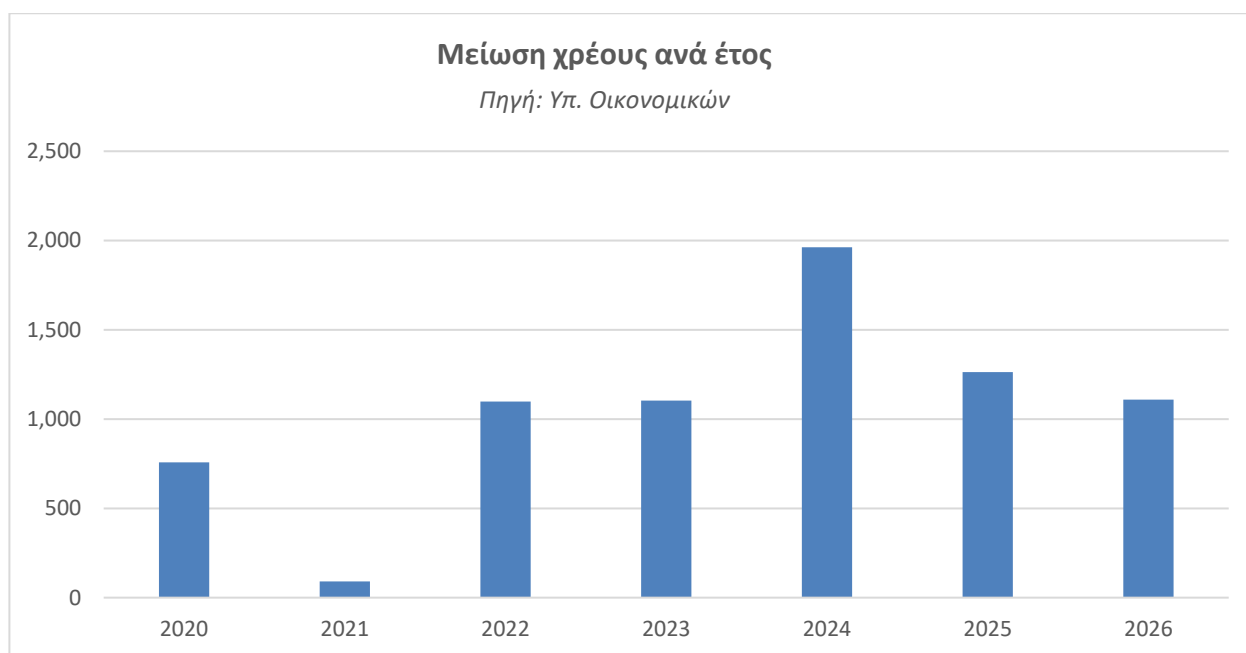

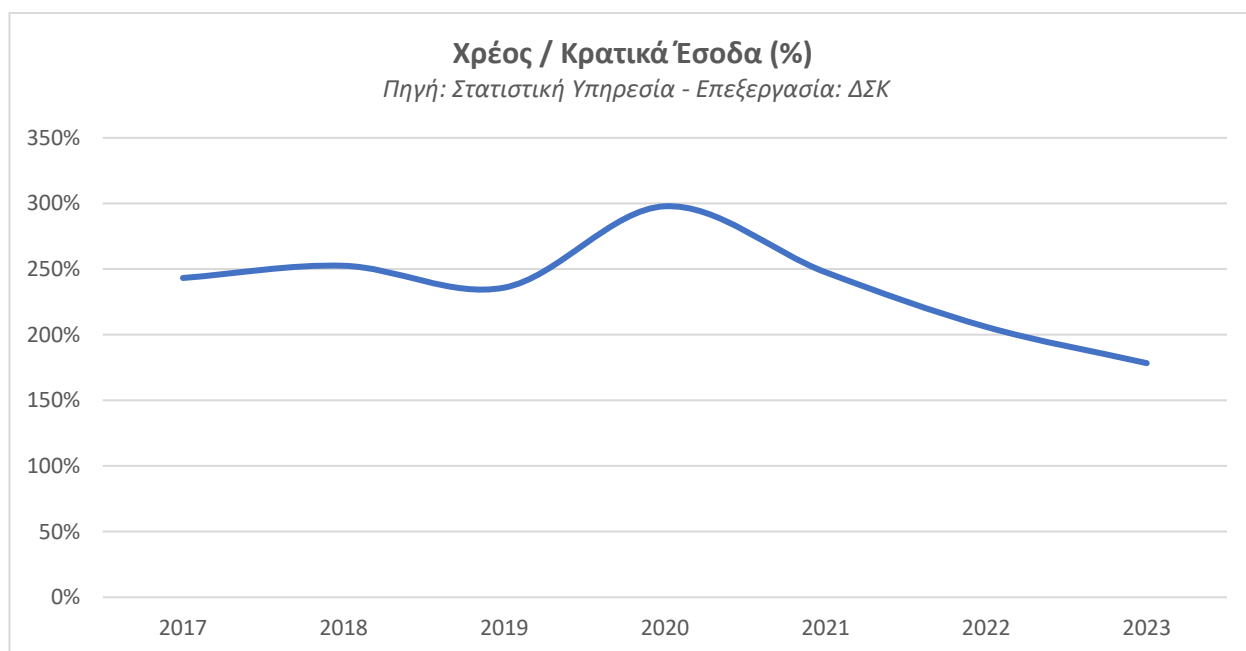
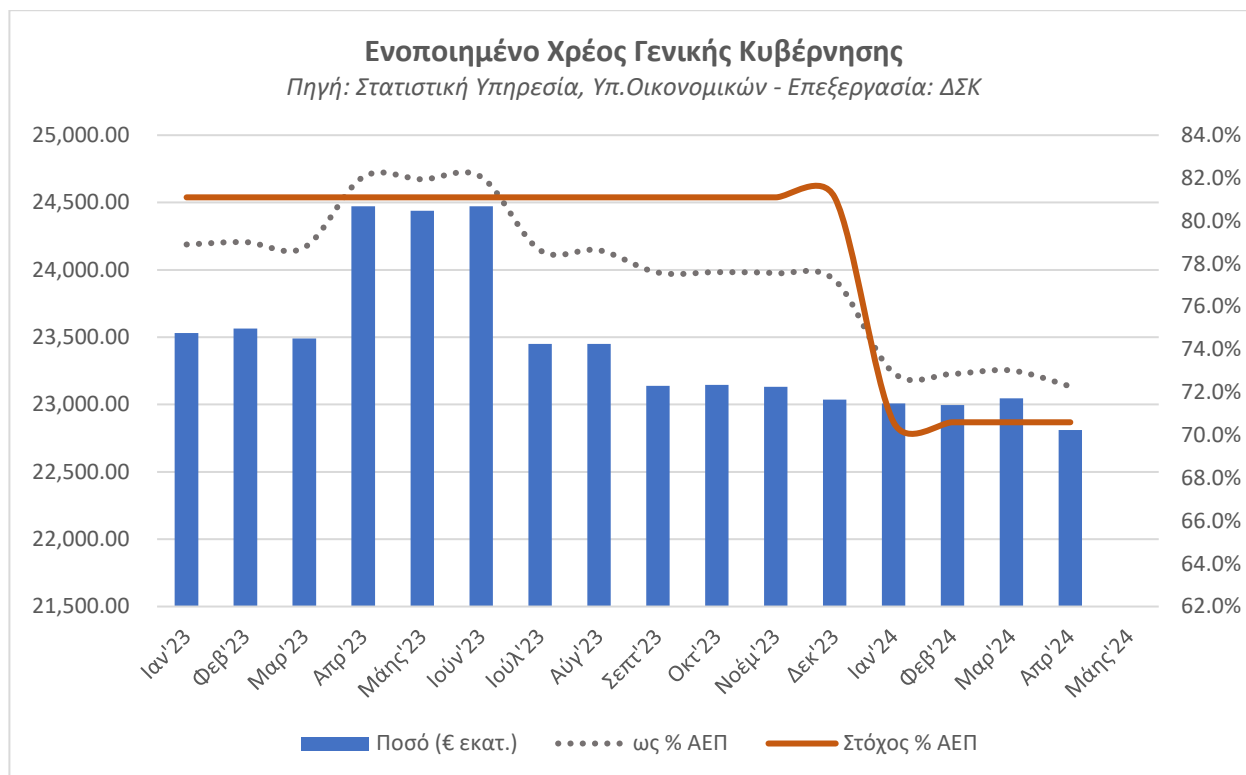

Σε κάθε περίπτωση, το δεδομένο ότι τα κρατικά έσοδα καταγράφουν ρυθμούς αύξησης υψηλότερους από από αναμενόμενους με βάση την οικονομική δραστηριότητα και τον πληθωρισμό, ενισχύει τον προβληματισμό σε σχέση με το κατά πόσον οι εν λόγω ρυθμοί θα μπορούν να διατηρηθούν μετά το 2025.

Γι' αυτό και θεωρείται σημαντική ανισοροπία η ταυτόχρονη αύξηση των δαπανών, και δη των ανελαστικών:

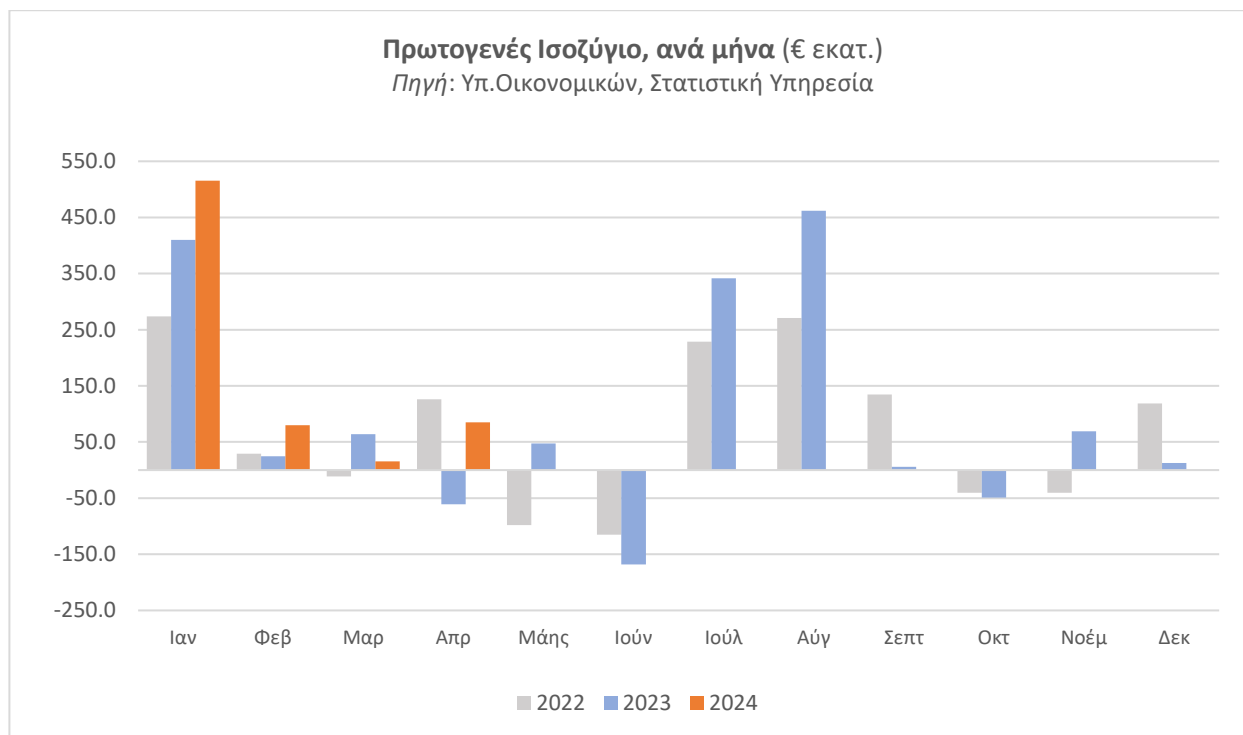
Με την αναμενόμενη ομαλοποίηση των ρυθμών αύξησης των εσόδων, και ταυτόχρονο εγκλωβισμό από το ρυθμούς αύξησης των ανελαστικών δαπανών, η δημοσιονομική πίεση μπορεί να αυξηθεί από τομα και να ανατρέψει σε μικρό χρονικό διάστημα την μέχρι σήμερα θετική πλεονασματική εικόνα η οποία επιτρέπει, όχι μόνο την άνετη άσκηση πολιτικής, αλλά και την μείωση του δημόσιου χρέους.

Πρωτογενές Ισοζύγιο, ανά μήνα (€ εκατ.)

Πηγή: Υπ.Οικονομικών, Στατιστική Υπηρεσία

Δαπάνες

Όσον αφορά στις δαπάνες, καταγράφεται πιο βραδεία αύξηση σε σχέση με τα έσοδα. Συγκεκριμένα, οι δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης το α' πεντάμηνο κατέγραψαν αύξηση κατά 7.7%, ενώ για την Κεντρική Κυβέρνηση, κατά 7.0%. Σημειώνεται, ωστόσο, πως η εξοικονόμηση προκύπτει σε μεγάλο βαθμό από τη μείωση δαπανών για χορηγίες (-19.9%), για την ενδιάμεση κατανάλωση (-9.3%) και για την διαμόρφωση πάγιου κεφαλαίου (-16.3%), ενώ και οι δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες της κεντρικής κυβέρνησης επίσης κινήθηκαν με μικρή μείωση κατά -1.4%²⁸.

Αξίζει να σημειωθεί πως σε σημαντικό βαθμό, η συγκράτηση των συνολικών δαπανών για το α' πεντάμηνο, βασίστηκε επιπλέον στις Κεφαλαιακές Δαπάνες (-34%) και στην Διαμόρφωση Ακαθάριστου Πάγιου Κεφαλαίου (-33.8%), με τη συνολική μείωση να ανέρχεται σε 117.1 εκατ. ευρώ.

Σημειώνουμε την **συνέχιση των αυξητικών τάσεων όσον αφορά στις λειτουργικές δαπάνες και τις τρέχουσες δαπάνες**, οι οποίες συνεχίζουν να καταγράφουν εκ νέου αύξηση. Στην Κεντρική Κυβέρνηση, οι τρέχουσες δαπάνες αυξήθηκαν κατά 241.1 εκατ. ευρώ (6.9%).

Έτσι, οι κρατικές δαπάνες αυξήθηκαν, μεν, αλλά με ρυθμούς σαφώς χαμηλότερους από εκείνους της αύξησης εσόδων, γεγονός που μεταφράστηκε φυσιολογικά σε αυξημένο δημοσιονομικό πλεόνασμα για τους πρώτους πέντε μήνες του έτους. Εκτιμάται πως η πλεονασματική εικόνα θα διατηρηθεί μέχρι το τέλος του έτους, ενώ η πτωτική τάση στο δημόσιο χρέος, βάσει του σχεδιασμού που ακολουθεί το Υπουργείο Οικονομικών, κρίνεται ως επιτεύξιμη, **νοουμένου ότι οι ανελαστικές δαπάνες θα συγκρατηθούν την περίοδο 2025-2027 σε ρυθμούς αύξησης χαμηλότερους από εκείνους του 2023 και 2024.**

²⁸ Η πραγματική μείωση, λαμβάνοντας υπόψη τον πληθωρισμό, είναι μεγαλύτερη

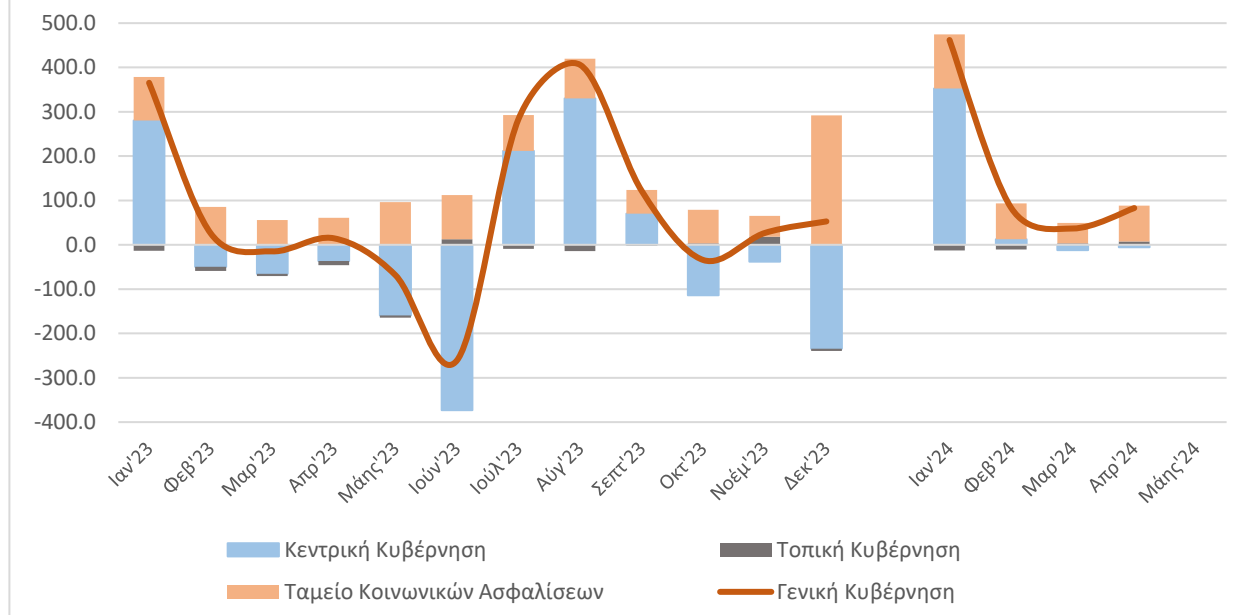
Σε κάθε περίπτωση, η συνέχιση της ιδιαίτερα θετικής δημοσιονομικής πορείας -η οποία κρίνεται ως απόρροια της δημοσιονομικής πολιτικής που ακολουθεί το Υπουργείο Οικονομικών- θα εξαρτηθεί από την πολιτική βούληση για σύγκλιση των ρυθμών αύξησης των κρατικών δαπανών (και δη των ανελαστικών) σε επίπεδα που να συνάδουν με τον μακροπρόθεσμο ρυθμό αύξησης των κρατικών εσόδων. Κύριος λόγος προβληματισμού, είναι η αύξηση των ανελαστικών δαπανών με ρυθμούς που βασίζονται σε προσωρινές συνθήκες αυξημένων εσόδων, οι οποίες μάλιστα δεν είναι πλήρως κατανοητές, ούτε από την πολιτική ηγεσία, ούτε από αναλυτές και τεχνοκράτες.

Ωστόσο, κινήσεις όπως την πρόσφατη απόφαση για νέες αυξήσεις στο κόστος του κρατικού μισθολογίου, και μάλιστα χωρίς να εντοπίζεται καμία παράλληλη κίνηση για την βελτίωση της παραγωγικότητας της κρατικής μηχανής, επιδεινώνουν την ασυνάφεια μεταξύ, αφενός του κόστους που επωμίζεται η κοινωνία και η οικονομία και αφετέρου του οφέλους που αυτές αποκομίζουν.

Η συνέχιση της αύξησης του κόστους του κρατικού μισθολογίου, και δη χωρίς την παράλληλη αύξηση της ποιότητας της κρατικής μηχανής, αποτελεί μια από τις σοβαρότερες ανησυχίες για την πορεία των δημοσίων οικονομικών τα επόμενα χρόνια. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι ανελαστικές δαπάνες συνεχίζουν να αυξάνονται σε απόλυτο ποσό αλλά κυρίως ως ποσοστό των συνολικών δαπανών του κράτους, η ανισορροπία που δημιουργείται θα απαιτήσει σοβαρές και κατά πάσα πιθανότητα δύσκολες, πολιτικά, αποφάσεις, όπως προκύπτει και από την μετά από πρόσκληση της Δημοκρατίας ανάλυση του ΔΝΤ.

Ισοζύγιο ανά Θεσμικό Τομέα, ανά μήνα (€ εκατ.)

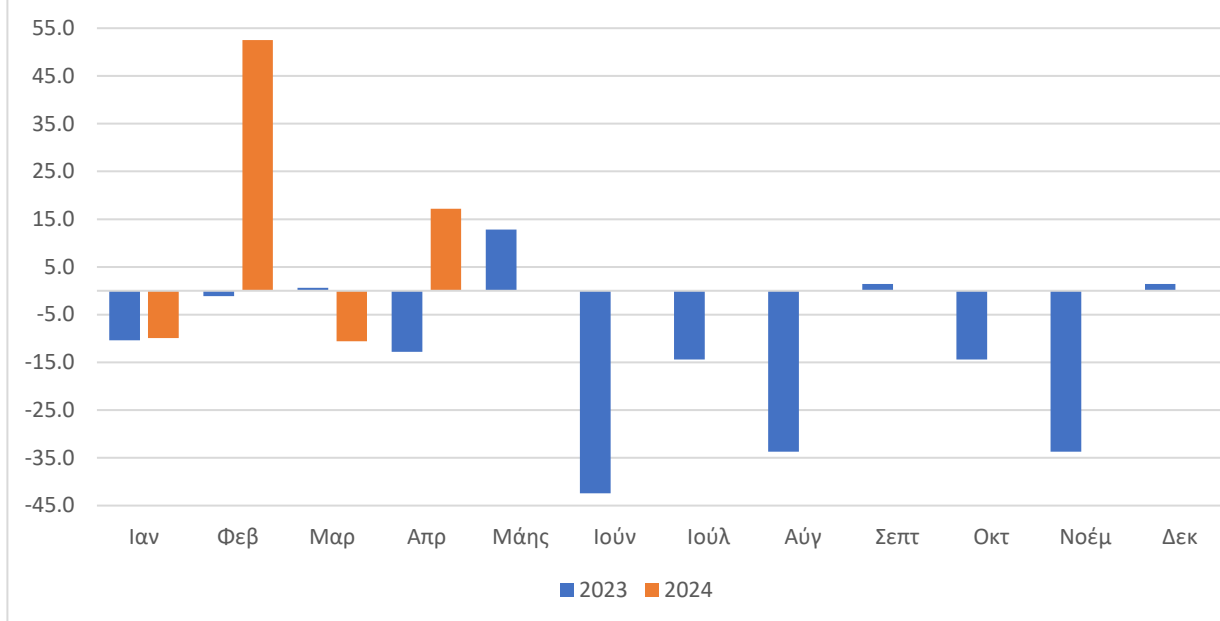
Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Στατιστική Υπηρεσία

Η νέα τόνωση που δίνεται στον ρυθμό αύξησης των κρατικών δαπανών για σκοπούς μισθολογίου, με την απόφαση που λήφθηκε στις 18.7.2024, καθιστά πιο επιτακτική μια ταυτόχρονη λήψη αποφάσεων για αντιμετώπιση των σοβαρών και επιδεινούμενων δεδομένων της φτωχής απόδοσης του συνόλου της κρατικής μηχανής, περιλαμβανομένων και των διαδικασιών του δημοσίου.

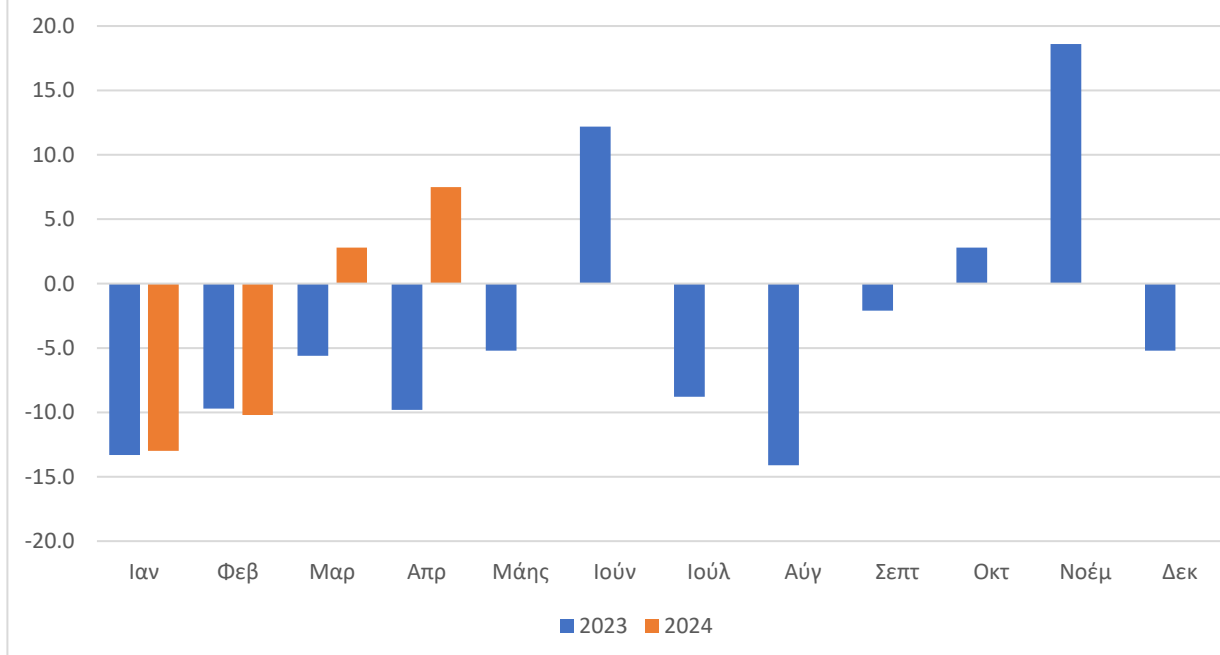
Ισοζύγιο Κρατικών Επιχειρήσεων (ημικρατικοί) ανά μήνα (€ εκατ.)

Πηγή: Υπ.Οικονομικών, Στατιστική Υπηρεσία

Ισοζύγιο Τοπικών Αρχών ανά μήνα (€ εκατ.)

Πηγή: Υπ.Οικονομικών, Στατιστική Υπηρεσία

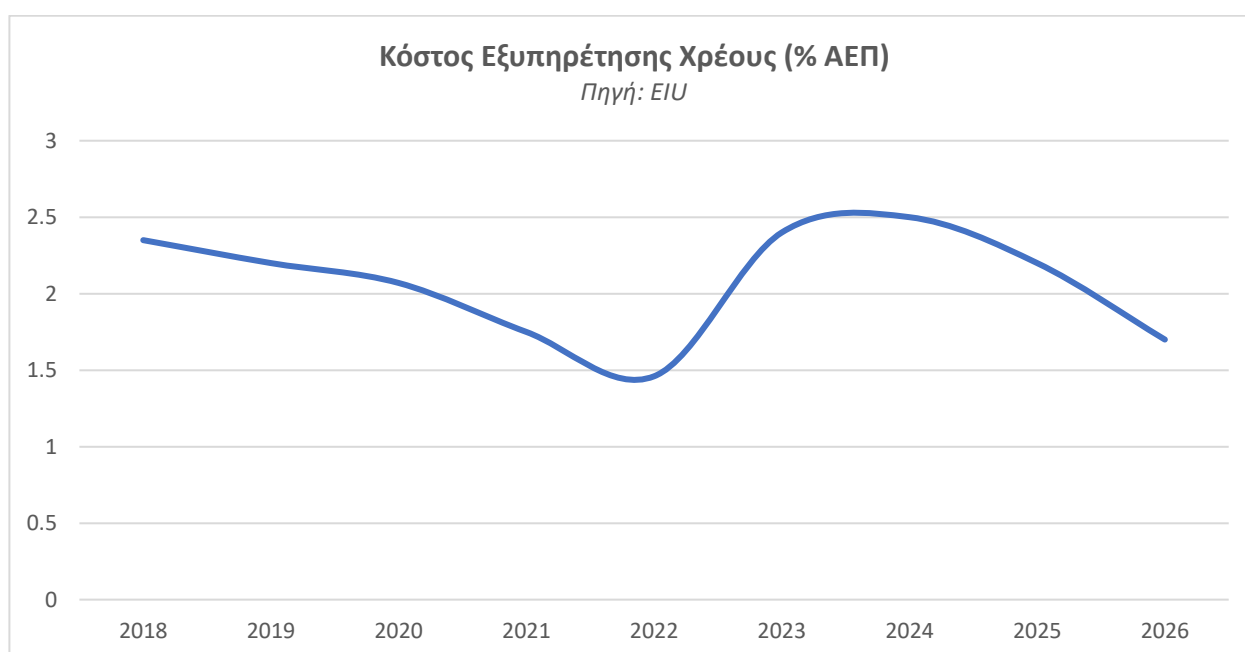
Επιπλέον, και ενώ υφίσταται εκ πρώτης όψεως κάποια ονομαστική συγκράτηση στις κρατικές δαπάνες, το ύψος που χαρακτηρίζει την εν λόγω συγκράτηση των δαπανών²⁹ οδηγεί στην εκτίμηση πως θα πρέπει να αναμένεται επιτάχυνση των δαπανών το β' εξάμηνο του έτους ή/και τα επόμενα χρόνια, κάτι που θα περιορίσει, αλλά δεν αναμένεται να ανατρέψει, την πλεονασματική δημοσιονομική εικόνα, τουλάχιστον για το 2024. Σημειώνεται, επίσης, πως, ενώ οι συνολικές δαπάνες του κράτους δεν καταγράφουν μείωση, η συμβολή τους στην ανάπτυξη, σύμφωνα με τις σχετικές αναλύσεις, είναι περιορισμένη από το 2023 και τα επόμενα χρόνια.

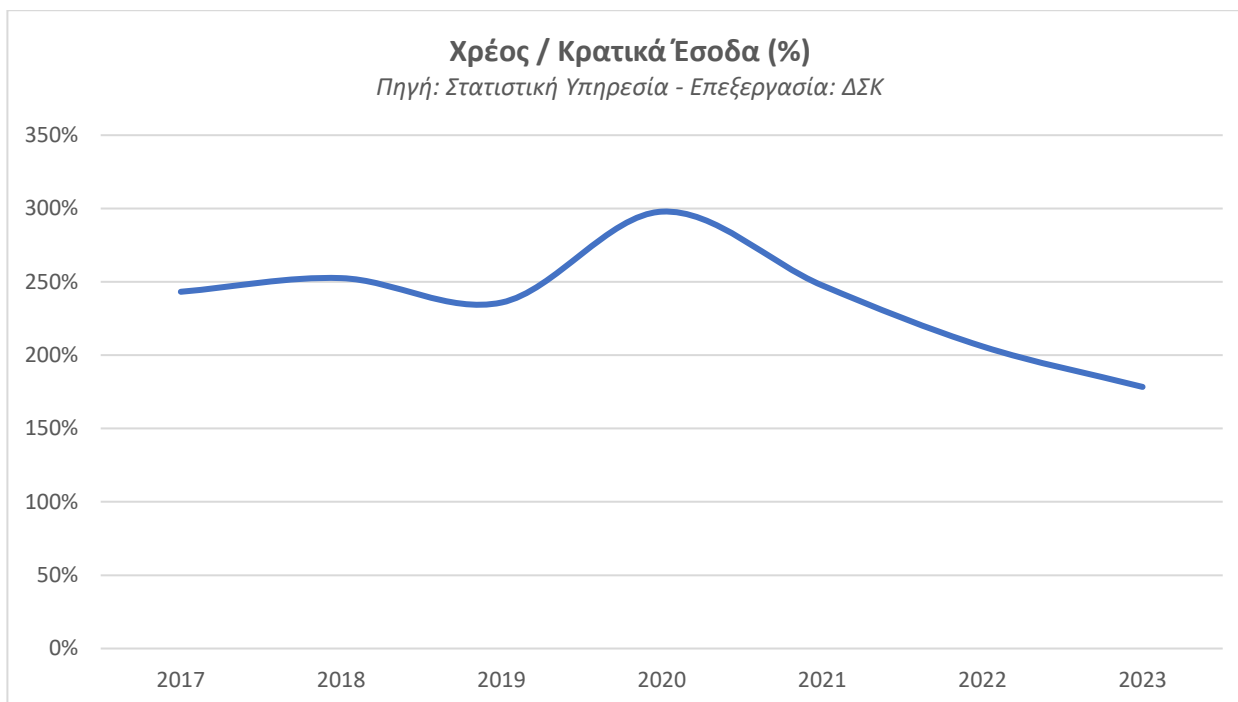
²⁹ Η οποία στηρίζεται κατά βάση σε επιβράδυνση έργων και παραδοτέων, και στην συγκράτηση χορηγιών

Με βάση τη συγκεκριμένη εικόνα, η συνολική αύξηση των δαπανών της Δημοκρατίας είναι μεν βραδύτερη από την αύξηση των εσόδων, αλλά η σύσταση των δαπανών (και η πηγή των εξοικονομήσεων) προκρίνουν την διαμόρφωση διαρθρωτικών αδυναμιών στα δημόσια οικονομικά, και, κυρίως, δημιουργούν σταδιακά ανισορροπίες στη δομή των δημοσίων οικονομικών.

Ενώ η βιωσιμότητα του χρέους δεν τίθεται σε αμφισβήτηση, μια δυνητική συνέχιση της σημερινής πορείας εκτιμάται πως πιθανών να οδηγήσει σε πολιτικά, κοινωνικά και μακροοικονομικά οδυνηρές αποφάσεις στα επόμενα χρόνια, προς διόρθωση των διαρθρωτικών αδυναμιών και διασφάλιση του δημοσιονομικού χώρου που χρειάζεται η εκάστοτε κυβέρνηση για την άσκηση πολιτικής.

Η πορεία του δημόσιου χρέους παραμένει πτωτική, κάτι που αντικατοπτρίζεται και στο μη ενοποιημένο κόστος εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, το οποίο συνεχίζει να διατηρεί πτωτικές τάσεις, παρά την αύξηση του μέσου σταθμισμένου κόστους εξυπηρέτησης του χρέους.

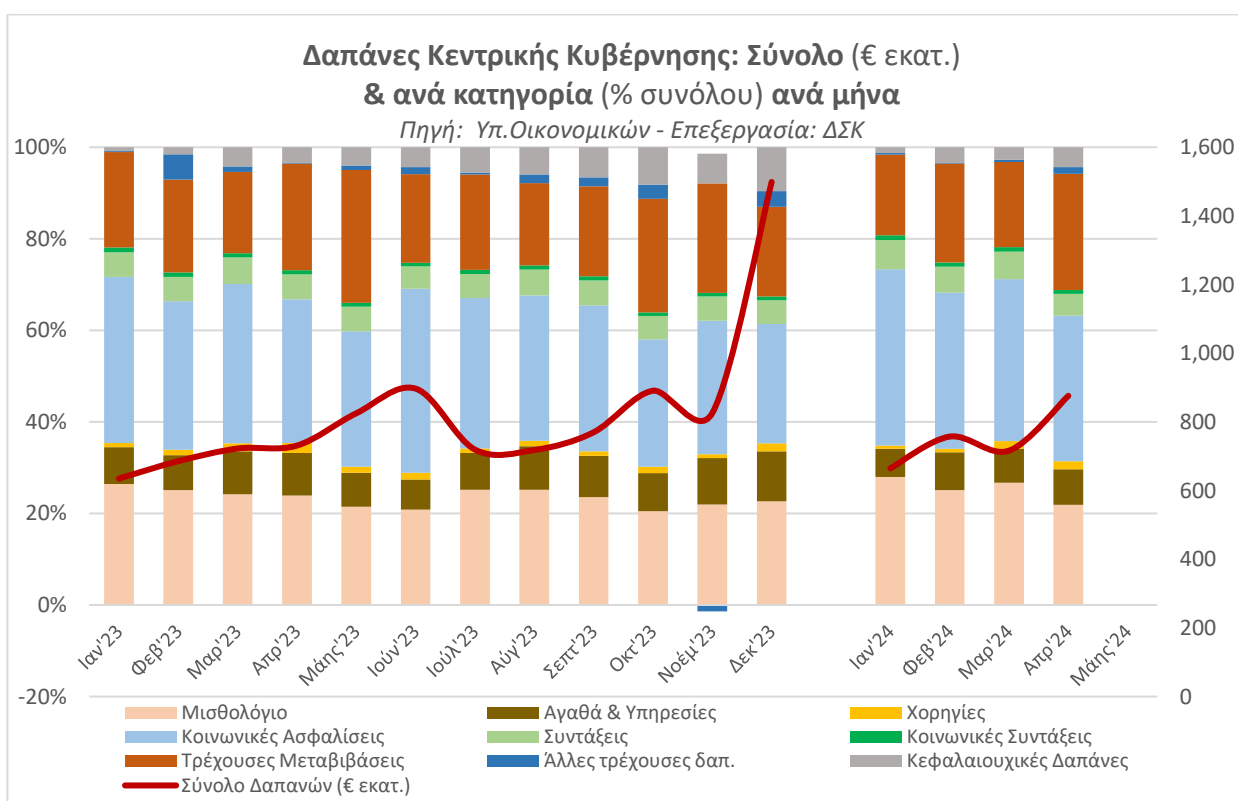

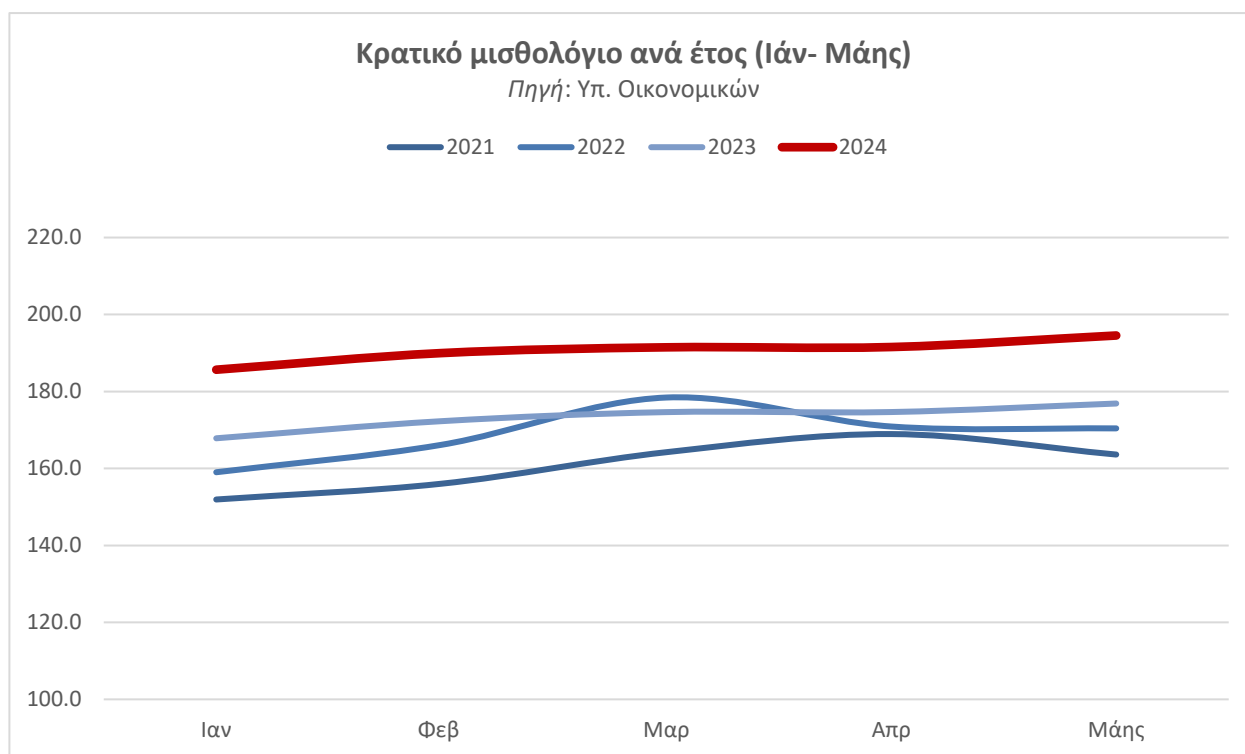

Σημαντική είναι επίσης η ανησυχία σε σχέση με τις ανελαστικές δαπάνες και δη τις δαπάνες μισθολογίου, οι οποίες καταγράφουν, όχι μόνο αύξηση, αλλά και επιτάχυνση. Σημειώνεται η αύξηση στην Κεντρική Κυβέρνηση και τη Γενική Κυβέρνηση κατά 10% και 14.9% αντίστοιχα, με την συγκεκριμένη εκτίμηση να μην περιλαμβάνει την πρόσφατη απόφαση της 18.7.2024 για αύξηση του κρατικού μισθολογίου.

Άξιο λόγιου είναι το γεγονός ότι οι δαπάνες μισθολογίου συνεχίζουν να αυξάνονται με όλο και υψηλότερους ρυθμούς, οι οποίοι είναι υψηλότεροι από τις συνολικές αυξήσεις δαπανών. Προκύπτει, επομένως, πως η συνεχιζόμενη επιτάχυνση των δαπανών μισθολογίου αποτελεί βασική πηγή ώθησης των συνολικών δαπανών.

Ενώ, για παράδειγμα, οι συνολικές δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης, κατέγραψαν στο α' τρίμηνο του έτους, αύξηση κατά 7.1%, και ενώ οι Τρέχουσες Δαπάνες αυξήθηκαν κατά 10.1%, οι δαπάνες μισθολογίου αυξήθηκαν κατά 14.4%.

Πέρα από τις προτάσεις που έχουν υποβληθεί από το ΔΝΤ, η σημαντικότερη διαπίστωση είναι πως το κρατικό μισθολόγιο αυξάνεται με όλο και υψηλότερη ταχύτητα, η οποία δεν αποκλείεται να το θέσει σύντομα εκτός ελέγχου, αν συνεχιστεί. Οι πρόσφατες αποφάσεις έχουν επιδεινώσει την συγκεκριμένη εκτίμηση. Σήμερα το κρατικό μισθολόγιο αποτελεί το 24.7% των συνολικών δαπανών της Δημοκρατίας.

Με βάση τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας³⁰, το κόστος προσωπικού στην Κύπρο ανέρχεται σε 28.8% του ΑΕΠ, σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο που βρίσκεται στο 15.4%³¹.

Με βάση τα πιο πάνω, επαναλαμβάνουμε τις παρατηρήσεις που περιλαμβάνονται στην Τελική Έκθεση του ΔΣΚ για το 2023, όπου σημειώσαμε ότι ο ρυθμός αύξησης του κόστους μισθολογίου της κρατικής μηχανής είναι υψηλότερος από τον ρυθμό αύξησης,

- των κρατικών εσόδων,
- του ΑΕΠ
- του πληθωρισμού, και κυρίως,
- της παραγωγικότητας και του ρυθμού αύξησης των παραδοτέων σε ποιότητα ή/και όγκο

Η σύγκριση των ρυθμών αύξησης του κόστους μισθολογίου με τους πιο πάνω δείκτες, ενισχύει τις ανησυχίες πως ο ρυθμός αύξησης δεν είναι βιώσιμος σε βάθος χρόνου και πως σταδιακά στερεί από την κυβέρνηση σημαντικό δημοσιονομικό χώρο για την άσκηση διακριτικής πολιτικής.

³⁰ <https://data.worldbank.org/indicator/GC.XPN.COMP.ZS>

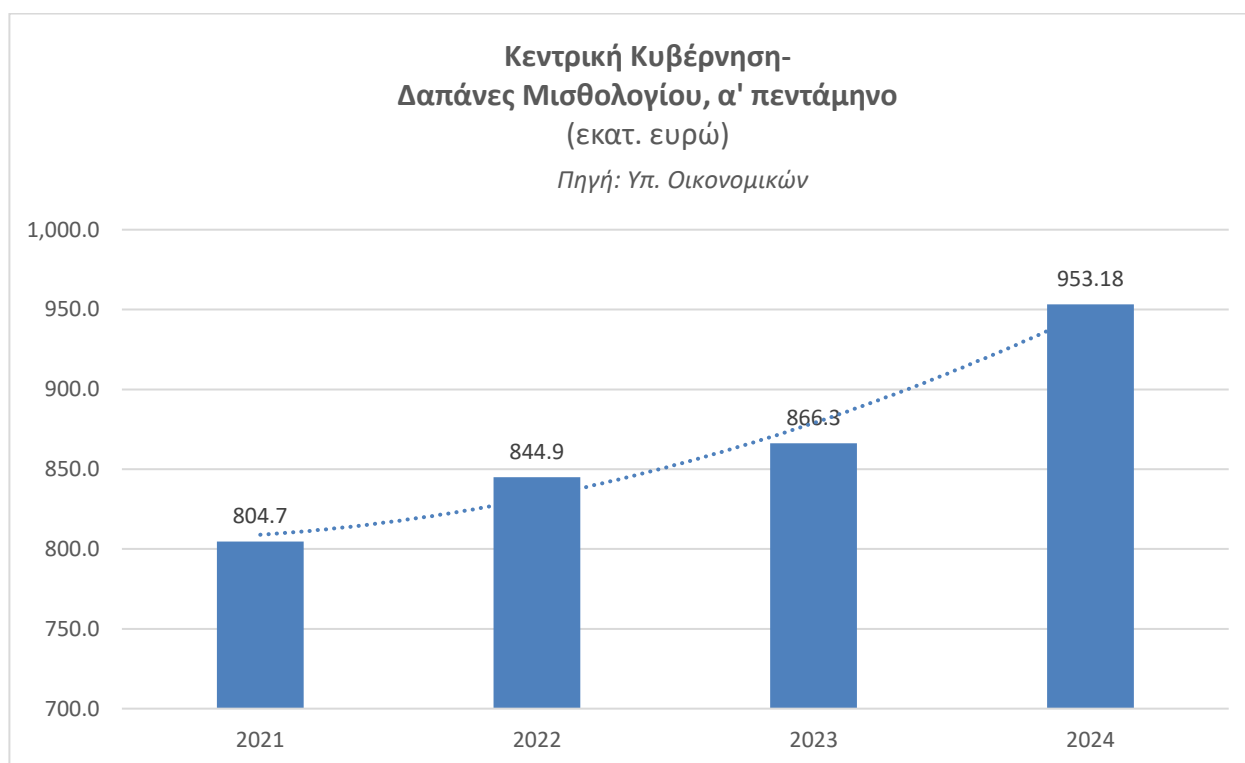
³¹ Ο συγκεκριμένος δείκτης περιλαμβάνει όλες τις πληρωμές, τις δαπάνες σε είδος (πχ επιδόματα), κοινωνικές ασφάλισεις, ειδικά ταμεία και ωφελήματα.

Επαναλαμβάνουμε την παρατήρηση που το ΔΣΚ περιέλαβε στην Τελική Έκθεση 2023³²:

«...πως η κοινωνία δεν αποκομίζει απαραίτητα αντιστοίχως υψηλότερο όφελος σε όγκο ή σε ποιότητα υπηρεσιών που να προκύπτει από την αύξηση της δαπάνης της για το κρατικό μισθολόγιο. Γι' αυτό και η ολική ψηφιακή μεταρρύθμιση της ίδιας της κρατικής μηχανής, η οποία είναι απύσαστα από τους σχεδιασμούς, πρέπει να θεωρηθεί πλέον σοβαρή προτεραιότητα.

Μέσα από τέτοια μεταρρύθμιση θα μπορεί να εξασφαλιστεί αύξηση του οφέλους της κοινωνίας που να αντιστοιχεί στο αυξημένο κόστος.

Σε αντίθετη περίπτωση, οι μισθολογικές συνθήκες του δημοσίου θα τεθούν σε κίνδυνο, μεμοναδικό ερώτημα το πότε θα συμβεί αυτό και κάτω από ποιες συνθήκες.³³»

³² <https://www.fiscalcouncil.gov.cy/gr/ek8eseis/f8inopwrinh-ek8esh>

³³ Όλες οι πρωτοβουλίες για ψηφιακή ενίσχυση του κράτους περιορίζονται αποκλειστικά στο σημείο επαφής του πολίτη με ορισμένες υπηρεσίες. Πίσω όμως από τη «βιτρίνα», ο εσωτερικός μηχανισμός της ίδιας της κρατικής μηχανής παραμένει αναλογικός χωρίς καμία μεταρρύθμιση.

Δαπάνες Υγείας

Σημαντική παράμετρος για τις συνολικές δαπάνες και την σταδιακή τους αύξηση, είναι και οι δαπάνες υγείας, τόσο μέσω ΓεΣΥ, όσο και από το Υπουργείο Υγείας. Σήμερα, οι δαπάνες για την υγεία εκτιμώνται περίπου στο 10%-10.3% του ΑΕΠ, μετά και μια μικρή αύξηση των τελευταίων δύο ετών³⁴. Η αυξητική τάση που καταγράφεται, έχει ως θεμελιώδη αιτία την καθυστέρηση που συνεχίζεται στην αυτονόμηση των νοσηλευτηρίων του ΟΚΥΠΥ.

Το ΔΣΚ έχει επαναλάβει σε παρέμβασή του την ανάγκη για ολοκλήρωση του Σχεδίου Δράσης για την αυτονόμηση των νοσηλευτηρίων, επαναλαμβάνοντας τις εισηγήσεις του,³⁵

«πως, σημαντικές αδυναμίες του ΓεΣΥ, οι οποίες σχετίζονται με τον τελικό καθορισμό των τιμών μονάδας, την βελτιστοποίηση της διαχείρισης πόρων και τον έλεγχο ποιότητας των παραδοτέων, δεν μπορούν να επιλυθούν χωρίς να προηγηθεί η αυτονόμηση των νοσηλευτηρίων του ΟΚΥΠΥ.»

Επιπλέον, σημειώνουμε πως ο περιορισμός, η προβλεψιμότητα και ο έλεγχος των δαπανών από πλευράς του Υπουργείου Υγείας, δεν μπορούν να μουν σευγιή βάση στην απουσία ολοκληρωμένου πλάνου και σχεδιασμού, κάτι που με τη σειρά του είναι αδύνατον χωρίς τελική αυτονόμηση των κρατικών νοσηλευτηρίων.

Το ΔΣΚ χαιρετίζει τη σύναψη Μνημονίου Συναντίληψης μεταξύ του ΟΚΥΠΥ, του Υπουργείου Οικονομικών και του Υπουργείου Υγείας, βάσει του οποίου υιοθετείται συγκεκριμένο Σχέδιο Δράσης με στόχο την προετοιμασία του ΟΚΥΠΥ για την πλήρη αυτονόμηση των νοσηλευτηρίων του.

Χαιρετίζουμε επίσης την θετική στάση και τις ειλικρινείς προσπάθειες που καταβάλλονται από πλευράς του οργανισμού με σκοπό την επιδιόρθωση σοβαρών αδυναμιών του οργανισμού, οι οποίες σχετίζονται με το ύψος των δαπανών, την ενίσχυση των εσόδων, τις κεφαλαιουχικές δαπάνες που απαιτούνται, τη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών (περιλαμβανομένων και ζητημάτων συμπεριφοράς τα οποία κρίνονται ως σοβαρά) αλλά και την ανάγκη για ολοκλήρωση της διαδικασίας αυτονόμησης. Επιπλέον, αναγνωρίσουμε πολλές από τις αδυναμίες του οργανισμού είναι εξωγενείς.

Σημειώνουμε τη διαδικασία παρακολούθησης του Σχεδίου Δράσης, το οποίο όμως θα πρέπει να αποσκοπεί σε δημόσια δεδηλωμένη και δεσμευτική καταληκτική ημερομηνία για την αυτονόμηση των νοσηλευτηρίων του ΟΚΥΠΥ.

Η καταληκτική ημερομηνία θα πρέπει να ανακοινωθεί δημόσια και να υποβληθεί στη Βουλή, η οποία κάτω από τις σημερινές περιστάσεις, αναμένεται πως θα κληθεί να επεκτείνει εκ νέου την χρηματοδότηση του οργανισμού από το κράτος, μετά την 31η Μαΐου 2025. Οι συνεχείς «ανανεώσεις» της εν λόγω χορηγίας δεν αποκλείεται να καταστούν μόνιμο και εδραιωμένο ετήσιο γεγονός.

Εισηγούμεστε όπως η οποιαδήποτε επέκταση της χρηματοδότησης, να συνοδεύεται με αυστηρό χρονοδιάγραμμα και οδικό χάρτη παραδοτέων ως προϋπόθεση για μελλοντικές νέες χρηματοδοτήσεις, ούτως ώστε τα χρονοδιαγράμματα να είναι «σκληρά» και δεσμευτικά.

Σημειώνουμε πως, τόσο το περιεχόμενο του Σχεδίου Δράσης, όσο και τα αποτελέσματα της παρακολούθησής του, δεν είναι διαθέσιμα στους μη άμεσα εμπλεκόμενους.

³⁴ European Health Observatory, 2023: <https://eurohealthobservatory.who.int/publications/m/cyprus-country-health-profile-2023>

³⁵ Τελική Έκθεση ΔΣΚ, 2023

Έτσι, δεν υφίσταται ουσιαστική λογοδοσία λόγω της αδιαφάνειας που διέπει την όλη προσπάθεια υλοποίησης του Σχεδίου Δράσης. Δεν είναι σαφή τα υφιστάμενα χρονοδιαγράμματα που έχουν συμφωνηθεί, ενώ δεν μπορεί να γίνει γνωστό κατά πόσον παρατηρούνται καθυστερήσεις ή ποιοτικές διαφοροποιήσεις στην υλοποίηση.

Αναγνωρίζεται πως η αδιαφάνεια σε σχέση με το περιεχόμενο του Σχεδίου Δράσης απορρέει από τις δικαιολογημένες ανησυχίες του ΟΚΥΠΥ πως, στο πλαίσιο ελεύθερου ανταγωνισμού, διάθεση δημοσίως του περιεχομένου, μπορεί να δημιουργήσει ανταγωνιστικό μειονέκτημα για τον οργανισμό. Την ίδια ώρα, όμως, οι σχετικές αναλύσεις, εκτιμήσεις και προβλέψεις για την πορεία του εθνικού και του δημοσιονομικού κόστους για την Υγεία, δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν όσο θα είναι άγνωστο,

- **Πότε θα πρέπει να αναμένεται η τελική αυτονόμηση των νοσηλευτηρίων του ΟΚΥΠΥ, με σκληρή, δεσμευτική και μη ανανεώσιμη καταληκτική ημερομηνία, και**
- **Κατά πόσον υφίστανται καθυστερήσεις στην υλοποίηση των παραδοτέων του Σχεδίου Δράσης, οι οποίες δύνανται να ανατρέψουν την εν λόγω δεσμευτική ημερομηνία.**

Ως εκ τούτου, εισηγούμαστε την εξεύρεση λύσης, εντός των πλαισίων της εμπιστευτικότητας, στα δύο πιο πάνω στοιχεία του Σχεδίου Δράσης, χωρίς απαραίτητα να γίνεται γνωστό δημοσίως και λεπτομερώς το περιεχόμενο του.

Το Μνημόνιο Συναντίληψης, και το Σχέδιο Δράσης που αποτελεί αντικείμενο του Μνημονίου, υπόσχονται να επιφέρουν τελική επιτυχία σε μια προσπάθεια που βρίσκεται ήδη σε καθυστέρηση, η οποία αντιμετωπίζει πολλαπλά και σοβαρά εμπόδια, και η οποία είναι εξαιρετικής σημασίας για την διαχείριση των αναγκών Υγείας της χώρας, αλλά και για τα δημόσια οικονομικά.

Αν επιλυθούν τα πιο πάνω ζητήματα, το Σχέδιο Δράσης θα μπορούσε να αποτελέσει κλειδί, όχι μόνο για την βελτιστοποίηση των εργασιών του ΟΚΥΠΥ, αλλά και για την ουσιαστική βελτίωση, τόσο του ΟΑΥ όσο και του ίδιου του ΓεΣΥ.

ΕΝΘΕΤΟ 1:

Μείωση του Φορολογικού Κενού

Τα κρατικά έσοδα συνεχίζουν να καταγράφουν σημαντικούς ρυθμούς αύξησης. Η αύξηση οφειλόταν τους τελευταίους 18 μήνες στον συνδυασμό πληθωρισμού και ονομαστικής ανάπτυξης του ΑΕΠ. Επιπλέον, σημαντική υπήρξε τα προηγούμενα έτη και η εφαρμογή του ΓεΣΥ, με την οποία υψηλά ποσά αδήλωτων εσόδων έχουν πλέον καταγραφεί.

Ωστόσο, ο ρυθμός αύξησης των εσόδων είναι σαφώς υψηλότερος από ό,τι μπορεί να δικαιολογηθεί με τις πιο πάνω εξηγήσεις. Μια από τις σημαντικές παραμέτρους που θα πρέπει να αναγνωριστούν, είναι η φοροσυλλεκτική ικανότητα της Δημοκρατίας.

Τα σχετικά στοιχεία και δεδομένα μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως σημαντική παράμετρος των αυξημένων εσόδων της Δημοκρατίας, αποτελεί η προσπάθεια του Τμήματος Φορολογίας να προχωρήσει σε αναβάθμιση των εργασιών της. Για παράδειγμα, διαφαίνεται από τα επί μέρους στοιχεία πως η ολοκλήρωση των «εκκαθαρίσεων», με την οποία γίνεται είσπραξη οφειλών προηγούμενων ετών, έχει συμβάλει σημαντικά στην αύξηση των εσόδων του εταιρικού φόρου.

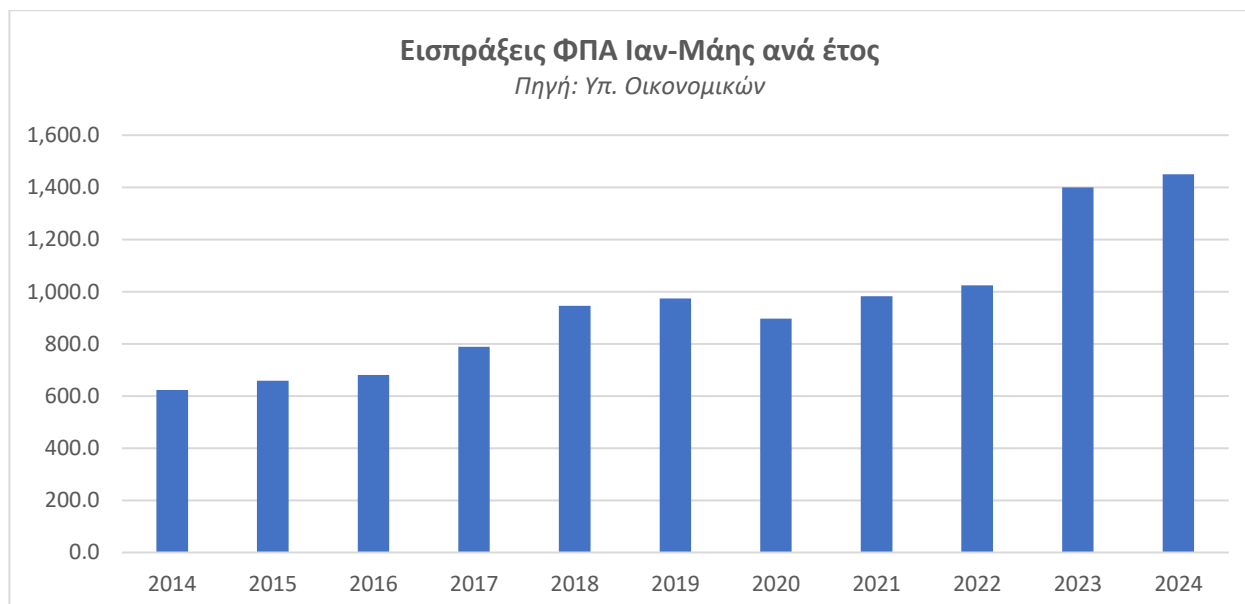
Μάλιστα, ενώ κατά μέσο όρο την προηγούμενη πενταετία οι εισπράξεις που αφορούσαν προηγούμενα έτη («n+2») ανερχόταν στο 37% των συνολικών εσόδων, το 2023 καταγράφηκε σημαντική αύξηση του ποσού, στο 52%. Έτσι τεκμηριώνεται η εκτίμηση πως η εκκαθάριση παλαιών οφειλών από πλευράς του Τμήματος Φορολογίας, αποτελεί ικανή αλλά μερική επεξήγηση για την συνέχιση της αύξησης των κρατικών εσόδων.

Όσον αφορά στον ΦΠΑ, μια άλλη φορολογία για την οποία προκύπτει τεκμηρίωση για την πορεία των εισπράξεων, παρατηρούνται έμμεσες αλλά συνεχιζόμενες και πειστικές ενδείξεις πως το «φορολογικό κενό» του ΦΠΑ στην Κύπρο συνεχίζει να συρρικνώνεται. Οι σχετικές αναλύσεις από πλευράς της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³⁶, αλλά και ενδείξεις τις οποίες εντοπίζει επίσης το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο³⁷, συγκλίνουν επίσης προς το συγκεκριμένο συμπέρασμα.

Η μείωση του φορολογικού κενού, δηλαδή της διαφοράς μεταξύ των πραγματικών εσόδων σε σχέση με το θεωρητικά μέγιστο ποσό που θα μπορούσε να εισπραχθεί, επιβεβαιώνει πως οι προσπάθειες που γίνονται από πλευράς Τμήματος Φορολογίας έχουν συμβάλει σημαντικά στην διατήρηση των ρυθμών αύξησης των φορολογικών εσόδων, στην προκειμένη από τον ΦΠΑ. Όλες οι ενδείξεις συγκλίνουν προς το συμπέρασμα πως έχει μειωθεί σημαντικά η φοροδιαφυγή από τον ΦΠΑ.

³⁶ https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2024-european-semester-country-reports_en

³⁷ https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/value-added-tax-vat/fight-against-vat-fraud/vat-gap_en

Ορισμένες άλλες συγκυρίες, όπως είναι και η μείωση των εταιρικών αποτυχιών, εξυγιάνσεων και χρεοκοπιών³⁸, έχουν επίσης συμβάλει στην βελτίωση του φορολογικού κενού^{39,40}. Τα στοιχεία είναι και σε αυτό το σημείο ανεπαρκή για ολοκληρωμένη ανάλυση, ωστόσο, στον βαθμό που είναι διαθέσιμα, προκρίνουν το συγκεκριμένο συμπέρασμα.

Αφενός, η αναβάθμιση της φοροεισπρακτικής ικανότητας του κράτους, τόσο με την εκκαθάριση παλαιών οφειλών, όσο και με την μείωση της φοροδιαφυγής και του φορολογικού κενού, μας υποβάλλουν το συμπέρασμα πως η αύξηση των εσόδων δεν είναι παροδική και πως δεν πρέπει να αναμένεται επιστροφή σε επίπεδα εσόδων των προηγούμενων ετών. Αφετέρου, όμως, η συνέχιση των **ρυθμών αύξησης** μπορεί να κριθεί ως επισφαλής.

Για τους πιο πάνω λόγους, σημειώνουμε πως, ενώ οι ενδείξεις για το 2024 είναι πως η εκτίμηση στην οποία βασίστηκε ο Προϋπολογισμός, για αύξηση των εσόδων κατά 6.5% είναι πλέον ρεαλιστική, την ίδια ώρα θα πρέπει ο συνολικός σχεδιασμός να λάβει υπόψη την υποχώρηση του ρυθμού αύξησης των εσόδων στο μέσο διάστημα. Έτσι, εξακολουθούμε να θεωρούμε ως επείγουσα την συγκράτηση των ανελαστικών δαπανών στον Προϋπολογισμό 2025 και ΜΔΠ 2026-2027.

Παρά τη συνέχιση των ρυθμών αύξησης των εσόδων, η παράλληλη αύξηση των δαπανών, και δη των ανελαστικών, οδηγούν σε μία εξίσωση ανισορροπίας για τα επόμενα έτη, η οποία θα ήταν συνετό να αποφευχθεί νωρίς.

³⁸ [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quarterly registrations of new businesses and declarations of bankruptcies - statistics](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quarterly_registrations_of_new_businesses_and_declarations_of_bankruptcies_-_statistics)

³⁹ <https://www.insolvency.gov.cy/>

⁴⁰ <https://www.companies.gov.cy/gr/%CE%B2%CE%AC%CF%83%CE%B7-%CF%80%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%8E%CE%BD/%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82>

ΕΝΘΕΤΟ 2

Κλιματική αλλαγή: Δαπάνες και υποχρεώσεις

Ένα άλλο σημαντικό αναδυόμενο ζήτημα, με σοβαρές δημοσιονομικές προεκτάσεις, είναι η ανταπόκριση της Δημοκρατίας προς τις κλιματικές και περιβαλλοντικές της υποχρεώσεις. Πέρα από τις σχετικές δεσμεύσεις, η προετοιμασία για το φυσικό κόστος της κλιματικής αλλαγής, το οποίο έχει ήδη καταγράψει αυξητική τάση⁴¹ σχετίζεται επίσης με τη διαχείριση ύδατος, τα εκτιμώμενα επεισόδια ανομβρίας και πλημμύρας, την αύξηση των ακραίων θερμοκρασιών και τις δασικές πυρκαγιές.

	Εθνικές επιδιώξεις και συνεισφορές	Τελευταία διαθέσιμα στοιχεία	2020	2030	Αξιολόγηση του επιπέδου φιλοδοξίας για το 2030
	Δεσμευτικός στόχος για εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου σε σχέση με το 2005 βάσει του κανονισμού για τον επιμερισμό των προσπαθειών (%)	0 %	-5 %	-24 %	Όπως στον κανονισμό για τον επιμερισμό των προσπαθειών
	Εθνική επιδίωξη/συνεισφορά για ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές: Μερίδιο ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας (%)	13,6 %	13 %	22,6 %	Ελαφρώς κάτω του 23 % (αποτέλεσμα του μαθηματικού τύπου για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας)
	Εθνική συνεισφορά για την ενεργειακή απόδοση:				
	Κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας (εκατ. ΤΙΠ)	2,55 ΤΙΠ	2,5 ΤΙΠ	2,4 ΤΙΠ	Χαμηλό
	Κατανάλωση τελικής ενέργειας (εκατ. ΤΙΠ)	1,86 ΤΙΠ	1,9 ΤΙΠ	2,0 ΤΙΠ	Πολύ χαμηλό
	Επίπεδο διασυνδεσιμότητας ηλεκτρικής ενέργειας (%)	Απουσία διασύνδεσης	Απουσία διασύνδεσης	200 %	Μ.Δ.

Στο πλαίσιο της υποβολής από την Δημοκρατία της επικαιροποίησης του Ενοποιημένου Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα⁴², η Δημοκρατία έχει ήδη λάβει προκαταρκτικά σχόλια από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τα σχόλια αναδεικνύουν την ανεπάρκεια σχεδιασμού, ενώ άξιο λόγου είναι και το γεγονός ότι οι στόχοι που τίθενται στο παρόν στάδιο, είναι χαμηλότεροι -και σε αρκετές περιπτώσεις πολύ χαμηλότεροι- των δεσμεύσεων και υποχρεώσεων της Δημοκρατίας, με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να σημειώνει πως η Κύπρος βρίσκεται «**εκτός τροχιάς**»⁴³ για τους εν λόγω στόχους και υποχρεώσεις⁴⁴.

⁴¹ <https://www.eea.europa.eu/en/countries/eea-member-countries/cyprus>

⁴² https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/energy-and-climate-governance-and-reporting/national-energy-and-climate-plans_en

⁴³ https://climate.ec.europa.eu/eu-action/effort-sharing-member-states-emission-targets/effort-sharing-2021-2030-targets-and-flexibilities_en

⁴⁴ https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/energy-and-climate-governance-and-reporting/national-energy-and-climate-plans_en

Πυλώνες	Αναθεωρημένοι στόχοι (Fit-for-55)		Σενάριο με υφιστάμενα μέτρα	Σενάριο με πρόσθετα μέτρα
	ΕΕ	Κύπρος		
Μείωση εκπομπών (2030 σε σχέση με το 2005)	-55%	-32%	-10%	-23%
Αύξηση απορροφήσεων από χρήσεις γης	310 Mt	0,352 Mt	0,325 Mt	0,325 Mt
Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση)	42,5%	31%-34%	24,3%	26,5%
Ενεργειακή Απόδοση (βελτίωση σε σχέση με αναμενόμενη πρόβλεψη)	11,7% σε σχέση με το σενάριο 2020			
- Πρωτογενής κατανάλωση ενέργειας		2,03 Mtoe	2,41 Mtoe	2,28 Mtoe
- Τελική κατανάλωση ενέργειας		1,8 Mtoe	1,99 Mtoe	1,88 Mtoe
- Σωρευτικού στην τελική χρήση		349,04 ktoe	Οριακή επίτευξη	

Προκύπτει, επομένως, πως ακόμα και σε περίπτωση πλήρους και έγκαιρης επίτευξης των στόχων που θέτει η Δημοκρατία, η Κύπρος θα βρίσκεται εκτός των υποχρεώσεων της, κάτι που αναφέρεται ρητά από τον σχολιασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ωστόσο, πιο ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι, βάσει του σχεδιασμού, ακόμα και οι εν λόγω στόχοι, οι οποίοι είναι χαμηλής φιλοδοξίας, κρίνονται ως επισφαλείς.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχολιάζει πως «το Σχέδιο «δεν περιλαμβάνει πειστικές επεξηγήσεις όσον αφορά στο πώς θα επιτευχθούν οι εν λόγω στόχοι», ενώ σημειώνει πως η Κύπρος χρειάζεται «πιο φιλόδοξη κλιματική δράση⁴⁵».

Με βάση τους σχεδιασμούς και τα σημερινά νομικά και πολιτικά δεδομένα, και την αποτυχία επίτευξης των στόχων που τίθενται στο πλαίσιο του κανονισμού Effort Sharing⁴⁶, η Κύπρος αναμένεται πως θα χρειαστεί να προχωρήσει σε αγορά δικαιωμάτων εκπομπής ρύπων, αντίστοιχη των σημερινών αγορών που σχετίζονται με τις παραδοσιακές εκπομπές⁴⁷.

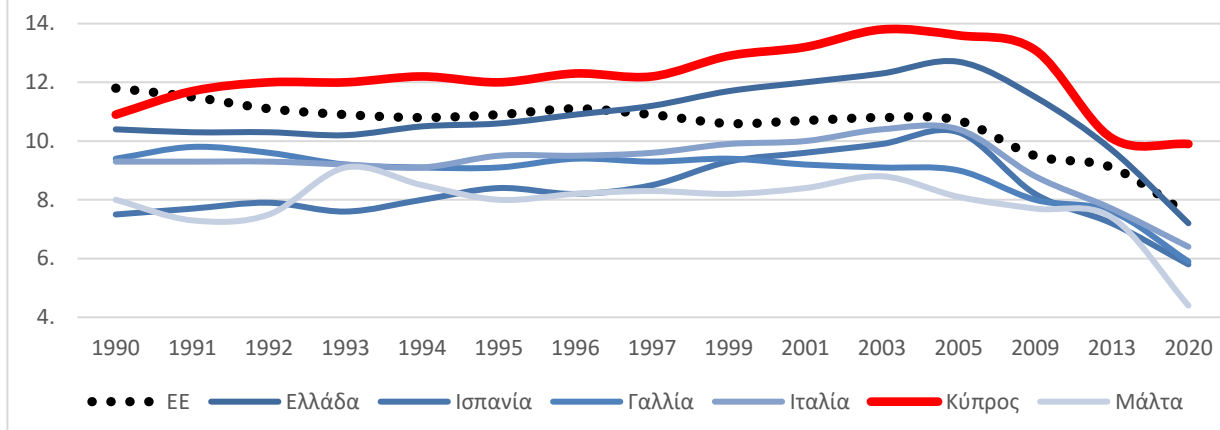
⁴⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.328.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2018:328:TOC

⁴⁶ https://climate.ec.europa.eu/eu-action/effort-sharing-member-states-emission-targets/effort-sharing-2021-2030-targets-and-flexibilities_en

⁴⁷ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.328.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2018:328:TOC

Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου (τόνοι κατά κεφαλή)

Πηγή: ΕΕΑ, Eurostat

Καθώς δεν υφίσταται σήμερα, ούτε πρωτογενής, ούτε δευτερογενής αγορά δικαιωμάτων ρύπανσης, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της αγοράς των μέχρι σήμερα γνωστών δικαιωμάτων εκπομπής ρύπων, η εκτίμηση του συνολικού κόστους δεν μπορεί να γίνει με ασφαλή τρόπο. Ωστόσο, σημειώνεται πως ο σχετικός μηχανισμός προϋποθέτει την εξασφάλιση «δικαιωμάτων» σε διμερή βάση, από άλλα Κράτη Μέλη, τα οποία θα έχουν επιτύχει υψηλότερους στόχους από τις δεσμεύσεις τους. Ο όλος μηχανισμός προμηνύει αυξημένες τιμές «δικαιωμάτων» στο μέλλον, και δη στα μέσα του 2027, όταν θα ολοκληρωθεί η πρώτη αξιολόγηση από πλευράς της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Με βάση τα πιο πάνω δεδομένα, σημειώνουμε πως η χαμηλή φιλοδοξία στην επίτευξη των στόχων, θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στα δημόσια οικονομικά το 2027.

Με βάση τις σημερινές τιμές της δευτερογενούς αγοράς του συστήματος ETS, το οποίο καταγράφει υψηλότερη προσφορά και χαμηλότερη ζήτηση από την αναμενόμενη του συστήματος Effort Sharing, το κόστος μπορεί να ανέλθει μέχρι και σε 1% του ΑΕΠ. Σε τέτοια περίπτωση, ο αντίκτυπος στα δημόσια οικονομικά θα είναι πολύ σοβαρός και δύναται να ανατρέψει την μέχρι τότε αναμενόμενη πρόοδο στην δημοσιονομική ενίσχυση της Δημοκρατίας.

Πρέπει να σημειωθεί πως υφίσταται σημαντική πολιτική πίεση σε ευρωπαϊκό επίπεδο για μετριασμό της πίεσης που ασκείται στα Κράτη Μέλη για επίτευξη των κλιματικών στόχων, κάτι που ενδέχεται να βοηθήσει σε μια χαλαρή στάση από πλευράς της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου. Η γενική εικόνα πολιτικής, ωστόσο, και η ελπίδα πως οι υφιστάμενοι κανόνες μπορεί να χαλαρώσουν κάπως μέχρι το 2027 όταν θα προκύψει η πρώτη αξιολόγηση, δεν είναι σοφό να αποτελούν την μοναδική «ασφάλιση» της Δημοκρατίας έναντι των πιέσεων που θα δεχθεί για την προβλεπόμενη αποτυχία επίτευξης των στόχων της.

Επιπλέον, η αύξηση των κλιματικών «επεισοδίων», με την μορφή ακραίων καιρικών συνθηκών, πλημμυρών, δασικών πυρκαγιών ή άλλων από τα φαινόμενα που ήδη καταγράφουν αύξηση, πιθανόν να αντιστρέψουν και το πολιτικό κλίμα το οποίο αποτελεί σήμερα την μοναδική γραμμή άμυνας της Κύπρου κατά του διαβλεπόμενου συνολικού δημοσιονομικού κόστους.

Σε κάθε περίπτωση, η πολιτική στάση με την οποία η Κύπρος οδηγείται στην καταβολή υψηλών ποσών για την αγορά «δικαιωμάτων» αποτυχίας έναντι των στόχων, δεν μπορεί να κριθεί ως δημοσιονομικά συνετή.

Εισήγηση του ΔΣΚ είναι η αύξηση της έντασης στην προσπάθεια επίτευξης των στόχων, με προτίμηση τα ίδια ποσά (κοντά στο 1% του ΑΕΠ) να δαπανηθούν για έργα υποδομής, προστασίας και βελτίωσης του κλιματικού αποτυπώματος της χώρας, αντί για την καταβολή αντίστοιχων ποσών υπό τη μορφή «προστίμων».

Μια τέτοια πολιτική θα έχει σημαντικές θετικές μακροοικονομικές επιπτώσεις για τον τόπο, ενώ και η δημοσιονομική επίπτωση θα είναι σαφώς χαμηλότερη λόγω του δημοσιονομικού πολλαπλασιαστή (ο οποίος σήμερα εκτιμάται στο 0.75) καθώς και λόγω του πιο ομαλού σχεδιασμού και προφίλ δαπανών που μπορεί να επιτευχθεί αν, αντί για «πρόστιμα» η Δημοκρατία προτιμήσει να καταβάλει αντίστοιχο ποσό υπό την μορφή επενδύσεων.

ΕΝΘΕΤΟ 3

Συλλογή στοιχείων για εισροές (Ουκρανία, Ισραήλ)

Το τέλος της ανθρώπινης τραγωδίας του οποιουδήποτε πολέμου πρέπει να αποτελεί ευχή και στόχο όλων. Ευθύνη του παρόντος σημειώματος είναι η ανησυχία για την κυπριακή οικονομία, άσχετα με την ελπίδα μας για τέλος των εχθροπραξιών. Σε σχέση με την συγκεκριμένη περίπτωση του πολέμου στην Ουκρανία, υφίστανται λόγοι για ανησυχία.

Με βάση τις πιο κάτω παρατηρήσεις, κρίνεται ως σημαντική η ανάπτυξη ενιαίας πολιτικής διατήρησης των Ουκρανικών συμφερόντων στην Κύπρο μετά την ολοκλήρωση των εχθροπραξιών στην χώρα. Αυτή τη στιγμή, δεν υφίσταται ολοκληρωμένη εικόνα για την παρουσία ουκρανών και ουκρανικών συμφερόντων στην Κύπρο, και στην απουσία σαφούς εικόνας, δεν είναι δυνατή η ανάπτυξη κινήτρων, μέτρων και ολοκληρωμένης πολιτικής για τον σκοπό αυτό.

Σημειώνουμε πως ο αντίκτυπος που έχει η εισροή ουκρανών και ουκρανικών συμφερόντων στην Κύπρο, αφενός είναι μακροοικονομικά σημαντικός, και αφετέρου υφίστανται συνθήκες (βλέπε παρατηρήσεις πιο κάτω) που συνηγορούν προς την έξοδο τους από την Κύπρο μέσα σε διάστημα μερικών μηνών μετά το τέλος του πολέμου.

Ο συνδυασμός δημιουργεί υψηλό ρίσκο για σοβαρές επιπτώσεις στην κυπριακή οικονομία. Το εν λόγω ρίσκο είναι αντιμετωπίσιμο, νοούμενου όμως ότι θα αναπτυχθούν πολιτικές που να ενθαρρύνουν την παραμονή τους στην Κύπρο, ή/και την επέκταση των εργασιών τους προς την Ουκρανία, χωρίς τον πλήρη επαναπατρισμό τους.

Σημειώνουμε την επανάπαυση που παρατηρείται στο θέμα, καθοδηγούμενη από το γεγονός ότι έχουν γίνει αγορές ακινήτων και έχουν ανεγερθεί σχολικές μονάδες για την εξυπηρέτηση ουκρανών προσφύγων. Ωστόσο, κρίνουμε πως αυτά τα δεδομένα δεν είναι αρκούντως πειστικά για να δικαιολογήσουν εφησυχασμό.

Επιπλέον, σημειώνουμε πως δεν είναι δυνατή η ανάπτυξη πολιτικών και κινήτρων στην απουσία ολοκληρωμένης εικόνας για τα οικογενειακά, δημογραφικά, επιχειρηματικά και άλλα χαρακτηριστικά της ουκρανικής παρουσίας στην Κύπρο μετά την έναρξη του πολέμου. Η ουκρανική παρουσία στην Κύπρο συνεχίζει να επεκτείνεται μετά τη ρωσική εισβολή, έχοντας δημιουργήσει πολλαπλά οφέλη για την οικονομία. Υπολογίζεται πως περίπου 24,000 ουκρανοί παραμένουν στην Κύπρο, εκ των οποίων οι 7,000 έχουν καθεστώς τουρίστα και υπολογίζονται στα στοιχεία του τουρισμού⁴⁸.

Η παρουσία του ουκρανικού παράγοντα στην Κύπρο έχει, σύμφωνα με έμμεσες αλλά εκτενείς μετρήσεις, δράσει σημαντικά σε σειρά τομέων, περιλαμβανομένων των κρατικών εσόδων, του τομέα των ακινήτων και της εκπαίδευσης, αλλά και στην δραστηριοποίηση (περιλαμβανομένων και εξαγωγών) στον τομέα των υπηρεσιών τεχνολογίας.

Επιπλέον στοιχεία, που αφορούν σε ταξίδια-επισκέψεις στην Ουκρανία από Ουκρανούς πολίτες, καταναλωτικές συμπεριφορές σε συνδυασμό με την συμπεριφορά των εσόδων από ΦΠΑ, αλλά και την παρουσία νεοφυών επιχειρήσεων, δικαιολογούν την εκτίμηση πως η ουκρανική παρουσία είναι πιθανότατα μακροοικονομικά σημαντική, έστω και χωρίς απτή ή ολοκληρωμένη ποσοτικοποίηση αυτής της παρουσίας.

Ταυτόχρονα, οι ενδείξεις είναι εκτενείς πως συνολική και έντονη δυτική πολιτική μετά το τέλος των εχθροπραξιών, θα είναι η ανάπτυξη ενός «cordon sanitaire» προς περιορισμό των όποιων (πραγματικών ή όχι) επεκτατικών διαθέσεων μπορεί να ακολουθήσουν από πλευράς Ρωσίας στη συνέχεια.

Με βάση την πιο πάνω πολιτική, η οποία αφορά κυρίως την ΕΕ και ευρωπαϊκές δυνάμεις, (αλλά και τις ΗΠΑ αναλόγως του αποτελέσματος των εκλογών του ερχόμενου Νοεμβρίου) διαμορφώνεται συγκεκριμένη τάση μέσα από συνέδρια δωρητών που ξεκίνησαν μέσα στο καλοκαίρι του 2023 (Βρυξέλλες, Παρίσι, Λονδίνο) και συνεχίζονται. Με βάση τις πληροφορίες που προκύπτουν από παρόμοιας φύσης συνέδρια και πολιτικές δραστηριότητες, συναντήσεις και συνεδρίες, οι προκαταρκτικοί σχεδιασμοί αφορούν σε ένα σχέδιο τύπου «Marshall Plan» για την Ουκρανία. Μέσα από ένα σχέδιο του συγκεκριμένου τύπου, η οικονομική στήριξη που θα προσφερθεί στην Ουκρανία, θα χρηματοδοτεί την αύξηση της ζήτησης για προϊόντα και υπηρεσίες επιχειρήσεων της εκάστοτε χώρας-δωρητή. Η

⁴⁸ Με βάση ανεπίσημα στοιχεία από VISA Europe, Υπουργείο Παιδείας, Υπουργείο Εμπορίου, Invest Cyprus και Υπουργείο Οικονομικών

κινητικότητα που αναφέρουμε πιο πάνω, συνεχίζεται.

Πέρα από έμμεσες αναφορές και δηλώσεις, έχει παρατηρηθεί έντονη δραστηριότητα από πλευράς δυτικών επιχειρήσεων προς δραστηριοποίησή τους στην Ουκρανία⁴⁹ (το ΔΣΚ έχει εντοπίσει 28 περιπτώσεις πολυεθνικών εταιρειών με **νέα** δραστηριότητα, περιλαμβανομένης της φυσικής παρουσίας και επενδύσεων στην Ουκρανία, τους τελευταίους 18 μήνες). Η δραστηριότητα καταγράφει επιτάχυνση και συνεχίζεται. Κατά τη διάρκεια του περασμένου καλοκαιριού, παρατηρήθηκε επιστροφή των ΑΞΕ στη χώρα, με το ποσό να τετραπλασιάζεται σε σχέση με το 2022.

Σε συνδυασμό με

- α) τη δεδηλωμένη πολιτική ανοικοδόμησης από πλευράς των δυτικών κρατών,
- β) τη διπλωματική προσπάθεια για ανάπτυξη «λωρίδας ασφαλείας», και
- γ) την επιχειρηματική συμπεριφορά των πολυεθνικών,

η παρακολούθηση των πιο πάνω δραστηριοτήτων, μας οδηγεί στην εκτίμηση **πως θα πρέπει να θεωρείται πιθανή όχι μόνο μια δραματική εισροή χρηματοδότησης προς την Ουκρανία μόλις η διπλωματική πραγματικότητα το επιτρέψει, αλλά επίσης την ανάπτυξη έντονων κινήτρων για επενδύσεις και επιστροφή ουκρανών και ουκρανικών συμφερόντων στην χώρα.**

Αυτή τη στιγμή, σημειώνουμε πως τους τελευταίους 10 μήνες, σειρά από διεθνείς δυτικές επιχειρήσεις μεγάλης εμβέλειας έχουν λάβει απόφαση και έχουν ανακοινώσει αύξηση της παρουσίας τους στην Ουκρανία, παρά το γεγονός ότι τα ζητήματα ασφάλειας για το προσωπικό παραμένουν σοβαρά. Επιπλέον, άλλες πολυεθνικές ανακοινώνουν σταδιακά την πρόθεσή τους για δραστηριοποίηση ή για επέκταση δραστηριοτήτων στην Ουκρανία μόλις οι συνθήκες το επιτρέψουν.

Παρά τις συνεχιζόμενες εχθροπραξίες και την εμπόλεμη κατάσταση (ακόμα και στο Κίεβο), το διπλωματικό και πολιτικό αφήγημα και δηλώσεις από πλευράς των ίδιων των επιχειρήσεων έχει μπει σε «δεύτερη φάση,» εκφράζοντας ανησυχία και για την διακυβέρνηση της χώρας, το κράτος δικαίου και την κατάσταση της διαφθοράς. Αυτή η στροφή του αφηγήματος ενισχύει την εκτίμηση πως το επενδυτικό ενδιαφέρον έχει υιοθετήσει πλήρως στον σχεδιασμό του τα θέματα ασφάλειας και στρέφει την προσοχή του στα προβλήματα της «επόμενης ημέρας».

Σημειώνεται πως, πέρα από επιχειρήσεις και επενδυτές, στα ζητήματα της «επόμενης ημέρας» έχουν επίσης αρχίσει να στρέφονται και δηλώσεις αξιωματούχων δυτικών κρατών και της ΕΕ.

Σειρά από αναλύσεις από φόρα και think tanks, με αξιοσημείωτα το RAND και το Wilson Center, τα οποία σχετίζονται με τις κυβερνήσεις τους, έχουν ήδη προβεί σε αρχικές αναλύσεις για την ανοικοδόμηση και τον επαναπατρισμό, αλλά και των αναγκών μεταρρυθμίσεων για την Ουκρανία. Η ροή πρόσφατων αναλύσεων από πλευράς των συγκεκριμένων κέντρων ερευνών, προδίδει και επίσημο ενδιαφέρον για το θέμα από πλευράς των κρατών τους.

Με βάση τα πιο πάνω, πρέπει να θεωρείται υψηλός ο κίνδυνος πως το τέλος των εχθροπραξιών θα μεταφραστεί σε αυξημένα κίνητρα και χρηματοδότηση προς προσέλκυση ουκρανών και ουκρανικών επιχειρήσεων που σήμερα μεταφέρθηκαν εκτός της χώρας λόγω της ρωσικής εισβολής.

Επομένως, πρέπει να θεωρείται ιδιαίτερα υψηλή η πιθανότητα αντιστροφής των εισροών προς την Κύπρο και, στον βαθμό που οι προσπάθειες των δυτικών κρατών θα αποδειχθούν επιτυχείς, επιστροφή ουκρανών και ουκρανικών επιχειρήσεων στη χώρα καταγωγής τους. Μια τέτοια εξέλιξη θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στην κυπριακή οικονομία, για τις οποίες θα πρέπει να γίνει εκ των προτέρων προετοιμασία με την ανάπτυξη κινήτρων και άλλων πολιτικών που να ενθαρρύνουν τα ουκρανικά συμφέροντα να μην εγκαταλείψουν την Κύπρο αλλά αντίθετα να επεκταθούν προς την Ουκρανία.

Για να μπορεί, ωστόσο, να γίνει ορθός σχεδιασμός για τον σκοπό ανάπτυξης πολιτικής, θα πρέπει να ολοκληρωθεί η

⁴⁹ Σημείωμα ΔΣΚ: «Το τέλος του πολέμου στην Ουκρανία και πιθανές επιπτώσεις για την κυπριακή οικονομία». Εμπιστευτικό, 8 Μαρτίου 2024

διαδικασία εντοπισμού, καταγραφής και κατανόησης των χαρακτηριστικών των ουκρανών που σήμερα βρίσκονται στην Κύπρο.

Σημειώνεται πως εκτιμάται με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία πως περίπου το 29% θεωρούνται τουρίστες και δεν είναι εγγεγραμμένοι στα μητρώα του Τμήματος Αλλοδαπών. Περίπου το 47% εκτιμάται πως είναι ανήλικοι, γεγονός που εγείρει επίσης το ερώτημα κατά πόσον τα εν λόγω άτομα χρηματοδοτούνται με εισροές (remittances) από την Ουκρανία ή αλλού.

Τα χαρακτηριστικά των ουκρανών που βρίσκονται στην Κύπρο – εισοδηματικά, δημογραφικά, επιχειρηματικής και καταναλωτικής συμπεριφοράς, αλλά και απόψεις και ανάγκες- πρέπει να καταγραφούν μέσα από διοικητικά στοιχεία τα οποία θα μπορούν να στηρίξουν την ανάπτυξη πολιτικών προς αποφυγή μιας μαζικής εξόδου με την οποία μέχρι και το 40-50% των ουκρανών μπορεί δυνητικά να εγκαταλείψει την Κύπρο μέσα σε διάστημα μερικών μόνο μηνών.

Πληροφορίες και δημοσιεύματα που πηγάζουν από τεχνοκράτες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υποστηρίζουν πως βρίσκονται σε διάλογο με την Ουκρανία για αναθεώρηση των πολιτικών μετανάστευσης της ΕΕ μετά το πέρας του πολέμου, με στόχο την «ενθάρρυνση» του επαναπατρισμού Ουκρανών προσφύγων στη χώρα τους. Έτσι, επιβεβαιώνεται εκ νέου η ανάπτυξη πολιτικής επαναπατρισμού, τόσο ατόμων όσο και επιχειρήσεων.

δημοσιονομικό συμβούλιο
fiscal council

